

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra slovanských jazyků a literatur

Diplomová práce

K problematice počátečního čtení a psaní
na základních školách
v Českých Budějovicích a okolí

Vypracoval: Lucie Miklíková
Vedoucí práce: PhDr. Ivana Šimková, Ph.D.
České Budějovice 2021

Poděkování

Chtěla bych poděkovat především mé vedoucí práce PhDr. Ivaně Šimkové, Ph.D. za její ochotu a vstřícnost, za podnětné připomínky a názory a za velice profesionální přístup a podporu.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval/a samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 22. dubna 2021

.....

Podpis

Anotace

Diplomová práce se zabývá používanými metodami prvopočátečního čtení a psaní na základních školách v Českých Budějovicích a okolí.

Teoretická část práce je zaměřena na představení jednotlivých metod elementárního čtení a psaní, důraz je kladen na metodu analyticko-syntetickou, metodu genetickou a metodu Sfumato. Součástí je také přehled učebních materiálů od českých nakladatelství, které jsou určeny pro výuku čtení a psaní v 1. ročníku základní školy.

Výzkumná část práce se zabývá mapováním používaných metod na základních školách v Českých Budějovicích a jejich okolí. K výzkumnému šetření byl použit dotazník, mapující užívané metody a učební materiály, které využívají elementaristé k výuce čtení a psaní. Výsledky výzkumu jsou prezentovány pomocí grafů a komentářů.

Annotation

The thesis deals with methods of initial reading and writing used in primary schools in České Budějovice and its surroundings.

The theoretical part presents individual methods of elementary reading and writing. The emphasis is on analytical-synthetic method, genetical method and Sfumato method. The theoretical part also includes a summary of teaching materials from Czech publishers, which are intended for teaching reading and writing in the 1st class in elementary schools.

The latter part of the thesis deals with mapping of methods used in elementary schools in České Budějovice and its surroundings. For the research investigation a questionnaire was used. It mapped the methods used and teaching materials, which are used by elementarists to teach reading and writing. The results of the research are presented using graphs and comments.

OBSAH

ÚVOD.....	7
I. TEORETICKÁ ČÁST	9
1 Význam výuky čtení a psaní v 1. ročníku ZŠ	10
2 Čtení a psaní na počátku školní docházky	12
3 Současné pojetí vyučování prvopočátečnímu čtení a psaní.....	16
4 Vyučovací metody počátečního čtení a psaní.....	18
4.1 Metoda analyticko-syntetická.....	18
4.1.1 Metoda vzájemného posilování čtení a psaní.....	20
4.1.2 Metoda tří startů.....	21
4.2 Genetická metoda	22
4.2.1 Metoda analyticko-syntetická bez tvorby slabik.....	23
4.3 Sfumato® – Splývavé čtení.....	24
4.4 Další metody počátečního čtení a psaní	25
4.4.1 Globální metoda.....	25
4.4.2 Foucambertova metoda	26
4.4.3 Motorické čtení	26
5 Počáteční psaní	28
5.1 Vázané písmo	30
5.1.1 Klasická, stávající metoda.....	30
5.1.2 Inovativní metoda.....	31
5.2 Nevázané písmo.....	32
5.2.1 Písmo Comenia Script.....	33
5.2.2 Tiskací písmo NNS Script – Nová škola s. r. o.....	35
5.2.3 Nevázané písmo Sassoon Script – nakladatelství Fraus	37
5.2.4 Tiskací písmo Nova Script – Nová škola-Duha.....	38

5.2.5	Nevázané písmo Alter Script	38
6	Přehled učebnic k jednotlivým metodám.....	40
6.1	Učebnice k metodě analyticko-syntetické	40
6.2	Učebnice k metodě genetické.....	44
6.3	Učebnice k metodě Sfumato.....	46
II.	VÝZKUMNÁ ČÁST	48
7	Výzkumný problém a pracovní předpoklady.....	49
8	Cíl výzkumné části a otázky výzkumného šetření.....	50
9	Metodika výzkumu	51
10	Charakteristika vyšetřovaného souboru a podmínky šetření	54
11	Interpretace výsledků šetření.....	55
12	Shrnutí výzkumného šetření.....	70
13	Diskuse.....	72
	ZÁVĚR	74
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	76
	SEZNAM GRAFŮ.....	87

ÚVOD

Cílem diplomové práce *K problematice počátečního čtení a psaní na základních školách v Českých Budějovicích a okolí* je zprostředkovat vzhled do problematiky počátečního čtení a psaní, jakou má výuka podobu dnes a jak se za poslední desetiletí proměnila. Toto téma jsem si vybrala z důvodu zájmu o různé metody čtení a psaní a ze skutečnosti jaké metody a učební materiály používají učitelé v základních školách v mém okolí.

Práce se zaměřuje i na význam výuky prvopočátečního čtení a psaní. Ten, kdo přirozeně dovednost čtení a psaní používá a ovládá je v běžném životě, si neuvědomuje jejich důležitost. Při výuce záleží na kvalitě osvojování čtení a psaní, i z toho důvodu, že výuka počátečního čtení a psaní ovlivňuje proces a výsledky učení v budoucím životě. (Doležalová, 2001) I proto je počáteční čtení a psaní tak často diskutované téma, na které se zaměřuje mnoho odborníků a pedagogů.

S postupnou přeměnou společnosti a příchodem moderní doby, prošla výuka čtení a psaní za poslední desetiletí významnými změnami. Příchodem moderních technologií se vyskytla potřeba transformace některých rysů výuky počátečního čtení a psaní. Tento trend se objevil například v proměně výuky psaní, vznikla alternativní písma, která mají za cíl zjednodušit tento proces. Tímto odlišným pohledem na výuku psaní vznikly nové fonty nevázaného písma.

Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou a část výzkumnou. Teoretická část se zabývá otázkou významu výuky čtení a psaní a její důležitostí pro celkovou gramotnost jedince. Tato část také pojednává o rysech výuky čtení a psaní na počátku školní docházky, jaké mají žáci dovednosti a kompetence k učení. Zaměřuje se i na rysy samotného žáka, jak k němu přistupovat, čeho je schopen či co je pro něj naopak nad rámec jeho schopností či nad rámec vyzrálosti mozku a dalších center. Zbylá většinová část teoretické části poskytuje analýzu nejužívanějších metod čtení a psaní, ale i metod alternativních. Teoretickou část uzavírá přehled učebních materiálů od vybraných nakladatelství, které jsou v dnešní době dostupné pro výuku čtení a psaní v 1. ročníku základní školy.

Výzkumná část diplomové práce je zaměřena na používané metody čtení a psaní a učební materiály, které využívají učitelé v Českých Budějovicích a okolí. Cílem tohoto výzkumu je zmapovat základní školy v rámci používaných metod čtení a psaní a k nim

odpovídající učební materiály. K výzkumnému šetření byl použit dotazník, který byl poté vyhodnocen a výsledky byly prezentovány pomocí grafů.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Význam výuky čtení a psaní v 1. ročníku ZŠ

Význam jazyka neustále stoupá, nestoupá však jen význam jazykových znaků. V období rozvoje vědy a počítačové techniky vstupují do života jedince znaky a znakové systémy, které jsou úzce spojeny s myšlením. Dítě by se mělo rozvíjet všestranně a harmonicky, hrozí zde ale riziko jednostranného rozvoje psychiky, a to může mít za následek potlačení ostatních lidských znaků, které jsou spojeny se smyslově obrazným a emocionálním osvojováním skutečnosti. Opět se ukazuje důležitost jazykového vzdělávání, nejenom z důvodu gramotnosti, ale i zdravého vývoje osobnosti lidí. (Kořínek a kol., 1989)

Klíčovým pojmem pro pochopení řeči a písma je znak. Člověk nepoužívá znaky jen jako zástupce reálných jevů (například dítě může použít polštář místo panenky, i když k tomuto účelu neslouží). Znaky mohou označovat i myšlenky, pocity, představy. Některé znaky se spojují do jazyků.

Svoboda (1981: 207) píše o jazyku jako o znakovém systému jakékoli fyzické povahy, plnící poznávací a komunikační (dorozumívací) funkci v procesu lidské činnosti.

Poznání a komunikace jsou s člověkem neodmyslitelně spjaty, neboť vrozeným instinktem člověka je poznávat okolí, nové věci, získávat nové poznatky, nabývat nové vědomosti, učit se novým dovednostem a získávat nové schopnosti. Dozvědět se něco nového je přirozenou touhou každého člověka, především v mladším věku. Velkou motivací pro učení se číst a psát je právě ona touha, žádostivost po vědění, k tomu lze dojít skrze texty v knihách, v časopisech atd. Význam výuky čtení a psaní je tedy zřejmý, naučit žáky číst a psát, aby se mohli dozvědět něco nového, aby si mohli přečíst a zapsat vše co je zajímavé.

Důležitým faktorem je i již zmíněná komunikace. Bez sociálního kontaktu člověk nemůže žít, nemůže psychicky růst a dále se rozvíjet. *„Čtení a psaní tvoří základ gramotnosti člověka, je základní podmínkou i prostředkem, umožňujícím rozvoj dalších intelektuálních schopností člověka.“* (Jedlička 1972: 5)

Gramotnost je v České republice řazena mezi nejvyšší kvality, jelikož zvyšuje celkovou úroveň života, je důležitou dispozicí člověka pro úspěšnost nejenom ve škole ale i v budoucím životě. Český jazyk patří spolu s Matematikou mezi hlavní předměty základního vzdělávání. Tato skutečnost má svůj smysl a význam, jelikož schopnost číst, psát a počítat se označuje souhrnně jako „gramotnost“.

Santlerová (1995: 53) zmiňuje, že dovednost číst a psát je „[...] nutností pro život jedince i celé společnosti. Ten, kdo tuto dovednost dokonale neovládá, je společensky v krajně nevýhodném postavení. Na čtení a psaní by měl klást moderní pedagog velký důraz, protože je stále nejdůležitější cestou k získávání informací a intelektových podnětů. Pro každého jedince je významnou podmínkou jeho dalšího růstu a vývoje.“

Čtení neplní jen úlohu v procesu získávání nových poznatků a vědomostí, je významné i pro svou funkci kultivační, zlepšuje kulturu řeči, obohacuje slovní zásobu, rozvíjí myšlení, řeč, ale i představivost apod. „Výuka počátečního čtení a psaní značnou měrou ovlivňuje proces a výsledky učení v dalších letech a později v dospělosti i úroveň funkční gramotnosti. Na způsobu výuky záleží, jak dlouho přetrvává motivace k učení se těmito dovednostem, vztah ke čtení a ke vzdělání vůbec.“ (Doležalová 2001: 3)

Významným a důležitým úkolem učitele je podněcovat v žácích zájem o čtení, o četbu celkově, vhodně je motivovat ke čtení. Jestliže dokáže učitel vytvořit pozitivní prostředí a správnou a silnou motivaci ke čtení knih, je pravděpodobné, že tato motivace v dětech zůstane po zbytek života.

2 Čtení a psaní na počátku školní docházky

Pro pedagoga je důležité uvědomění si psychologického pozadí žáků a jejich předpokladů pro čtení a psaní, se kterými přicházejí do školy. Vědomí toho, s čím přicházejí žáci do 1. ročníku, mu pomáhá v dalším působení ve třídě. Je si vědom aktuálních dovedností žáků a jejich schopností a podle toho je schopen utvářet vyučovací hodinu. Mít povědomí o psychice žáků je základem pro úspěšné zvládnutí prvopočátečního psaní a čtení. (Kořínek a kol., 1989: 49)

Předpokládá se, že je dítě od 6 let způsobilé k vykonávání školní docházky, z tohoto důvodu začíná školní docházka právě v šesti letech. „*Touto způsobilostí se rozumí určitá úroveň vnímání a pozornosti, přiměřený rozvoj schopnosti analýzy a syntézy, potřebný stupeň psychomotorické koordinace jemných pohybů ruky, dosažení náležitého rozvoje kostí ruky apod.*“ (Kořínek a kol., 1989: 46) „*Mezi 6. - 8. rokem jedinec dosahuje nejvyšší úrovně mechanické paměti v celé ontogenezi. To se odráží i v postojové oblasti dítěte (žáci 1. a 2. tříd se rádi učí básně apod.)*.“ (Frühaufová, 1991: 26)

Paměť se dle průběhu dělí na bezděčnou/ neúmyslnou a na úmyslnou/záměrnou. Při nástupu dítěte do školy převažuje bezděčná paměť, která se děje nevědomě. Děti si tedy nejprve zapamatují jen to, co je pro ně důležité a citově blízké.

S nástupem do školy se postupně rozvíjí záměrná pozornost. Jana Šemberová a kolektiv (1989: 50) uvádí: „*Rozsah pozornosti šestiletého dítěte je malý, žák 1. třídy základní školy je v tomto období schopen postihovat současně jen dva až tři objekty.*“ Nízká úroveň pozornosti je na začátku školní docházky zcela obvyklá a přirozená, nemůžeme ji tedy brát za poruchu pozornosti či za nějaký defekt. Učitel musí brát v úvahu fakt, že žák zatím není natolik vybaven, aby zvládl to samé, co zvládne dospělý člověk. Měl by si uvědomovat aktuální úroveň žáků k tomu, aby jim byl schopen pomoci a porozumět.

Tyto skutečnosti jsou důležité zejména pro pedagogy, uvědomovat si, jak těžké je prvopočáteční čtení a psaní pro žáky, jak jsou pro ně všechny dílčí kroky náročné, a co vše mu cestu stěžuje. Je všeobecně známé, že každé dítě se naučí číst a psát, je to přirozenou součástí člověka, někomu to trvá déle někomu rychleji. Pedagog může ovlivnit to, jak budou jeho žáci úspěšní, jak dobře jim to půjde a jak motivovaní budou. Vše souvisí se vším a v pedagogice a didaktice obzvláště, úroveň žáků, kvalifikovanost pedagoga, empatie, motivace, to vše a spoustu dalších věcí ovlivňuje průběh vyučovacího procesu a jeho úspěšnost.

„Učitelé první třídy vybízejí žáky, aby „pozorně poslouchali“, „lépe si zapamatovali“, aby „pečlivěji psali“. Jsou přesvědčeni, že žáci již mohou toto všechno vykonat. Ve skutečnosti to však mnozí žáci dosud nedokáží.“ (Šemberová a kol., 1989: 49)

Považujeme za samozřejmé, aby učitel žáky vedl k určitým návykům, je ale také stejně důležité uvědomovat si, že jsou žáci, kteří nejsou schopni určité věci a úkony vykonat. Je zapotřebí mít na vědomí, že by měl učitel s učením návyků žáků postupovat pomalu a systematicky. Když bude chtít po žácích, aby vykonali deset úkonů najednou, nebudou toho schopni, měl by se zprvu zaměřit na 1–3 úkony a k těm poté přidávat další.

„Kolem 7 let je dítě schopno prvních logických operací, které se týkají konkrétních věcí, jevů a obsahů, které si lze názorně představit.“ (Piaget, 1970) Myšlení dítěte mladšího školního věku je názorné a konkrétní, je schopno chápat vztahy mezi věcmi, ale nedokáže je analyzovat.

Evžen Linaj zmiňuje ve své publikaci (1989: 29): *„Aby se dítě naučilo číst a psát je nezbytné dalších psychologicky obtížnějších procesů jako například uvědomění si rozdílů mezi významovou a zvukovou stránkou řeči a souvislosti mezi zvukovou a grafickou podobou. Kromě toho musí být schopno vzájemně převádět tištěnou a psanou podstatu ve čtení i psaní na zvukovou a opačně.“*

„Na rozvoji dovednosti čtení se podílí citová složka osobnosti člověka, jeho zájmy, touha po poznávání.“ (Bicek, 1989: 31)

Zájem dítěte může překonat těžkosti při osvojování dovednosti číst. Je tedy důležité podněcovat v žácích zájem o čtení, správně je motivovat, aby je čtení bavilo, a aby viděli smysl v tom, proč se učit číst. Čtení je běh na dlouhou trať a někteří žáci o něj mohou ztrácet zájem právě z důvodu delšího trvání nácviku čtení, jelikož výsledky nejsou vidět okamžitě. Je zapotřebí poukazovat na to, co už se naučili a co všechno už dokáží. Například do hodin čtení vkládat zajímavé články, povídky, rébusy atd., pro udržení zájmu žáků při výuce čtení. (Křivánek a Wildová, 1998)

Zvládnutí techniky čtení je důležité i pro lepší porozumění čteného textu. Čím více se čtenář musí soustředit na čtení a na vyvarování se chyb, tím méně porozumí textu, který čte. Je tedy důležité správné zvládnutí techniky čtení, ale s tím i úzce spojené čtení s porozuměním. Když bude žák dovedně číst, ale nebude již od počátku nácviku čtení veden k tomu, aby se soustředil i na to, co čte, bude pro něj mnohem obtížnější se tuto kvalitu naučit zpětně. Čtení s porozuměním není důležité jen pro úspěšné zvládnutí čtení jako takového, ale je i předpokladem pro úspěšné zvládnutí jiných předmětů v dalších

ročnících. Proto je důležité již od začátku výuky čtení vést žáky ke čtení s porozuměním, ptát se, o čem četli a doptávat se různými dalšími otázkami na přečtený text. (Křivánek a Wildová, 1998)

Jana Doležalová (1996: 4) uvádí: „*Psaní jako senzomotorická činnost je endogenně závislá na nervových mechanismech, tzn. na kvalitě poznávacích funkcí (vnímání, představ, pozornosti, paměti, myšlení), na stavu smyslů (zraku, sluchu, řeči) a na svalové vyzrálosti ruky i celého těla. Exogenně je závislá na úrovni rodinného a školního prostředí, zejména na metodických postupech a vedení.*“

Pro psaní je nutná souhra těchto základních mozkových funkcí a motoriky (Doležalová, 1996: 4):

- **analyticko-syntetické činnosti sluchové a zrakové;**
například: rozklad věty na slova, určit pořadí slov ve větě, sluchová analýza slova na slabiky, určení náslovné hlásky, hlásky uprostřed, na konci slov, analýza slova na hlásky, skládání slabik z hlásek, slov ze slabik apod.
- **diferenciační činnosti akustické a vizuální** (sluchové rozlišování hlásek a slabik a zrakového rozlišování tvarů);
například: rozlišování délky samohlásek a tvrdých a měkkých souhlásek
- **orientace prostorové** (především pravolevé) **a orientace časové;**
například: termíny vpravo/vlevo, nahoře/dole, za/před, hned za/hned před, včera, zítra, předevčírem apod.
- **zrakové a sluchové paměti;**
například: Kimova hra, pexeso, úkol „Dokresli, co na obrázku chybí“ apod.
- **smyslu pro rytmus;**
například: vytleskání rytmu
- **schopnosti slučovat jednotlivé složky, schopnost rozlišit co k sobě patří;**
například: úkol „Roztříd' slova do skupin podle jejich náležitosti/podle společného znaku.“
- **myšlení;**
například: stavebnice, rébusy
- **grafomotorické a optické činnosti jedince** (senzomotorické koordinace);
například: cvičení směřovaná na uvolnění ruky, úkoly „Nakresli: čáru, kruh, šneka, vlnovku, oblouček...“

Učitel by měl přistupovat ke každému žáku individuálně s uvědoměním si diferenciací jednotlivých žáků v dané třídě. To znamená uvědomovat si jejich individuálních schopností, dovedností i úroveň gramotnosti, která se u každého žáka může lišit. Žáci přicházejí do školy s odlišnými znalostmi a učitelovým zájmem by měla být snaha tyto rozdíly co nejvíce stírat.

3 Současné pojetí vyučování prvopočátečnímu čtení a psaní

„Konkrétním cílem výuky prvopočátečního čtení je rozvoj dovednosti číst správně, přiměřeným tempem a s porozuměním žákům přiměřené texty.“ (Wildová, 2002: 7)

Při výuce čtení a psaní jsou určité zákonitosti, které by se měly dodržovat. Je to například zákon opakování, motivace a důležitost navazování na úroveň gramotnosti.

Výuka prvopočátečního čtení a psaní prošla posledními desetiletími viditelnou změnou. Důraz se klade na individualitu žáka, na jeho vlastní samostatnou práci, ale i spolupráci se spolužáky, angažovanost a celkovou aktivitu ve vyučovacím procesu. Důraz je také kladen na praktickou propojenost a využití v životě tzn. její funkčnost. Z toho vyplývá dovednost dorozumět se, komunikovat s ostatními atd.

Důležitým aspektem je i tzv. transfer neboli přenos. Je důležitý obecně ve výuce čehokoli a spočívá v navazování na již naučené a osvojené. Ve výuce čtení jde především o transfer dovedností mluvené řeči do psané podoby řeči a její následné čtení.

K ověření a zjištění úrovně čtení u žáků slouží diagnostické prověrky, které vychází z kvalitativních a kvantitativních znaků čtenářského výkonu.

Rychlost čtení je podmíněna úrovní žakovského čtení, každý žák má své vlastní tempo, které mu vyhovuje. Čtení příliš pomalé může mít negativní dopad na porozumění čtenému z důvodu neplynulého čtení. Čtení příliš rychlé může mít také dopad na neporozumění z důvodu přílišné rychlosti, a tudíž nezvládnutí postihnout čtený text. Příliš rychlé čtení se také může projevat velkým množstvím chyb z důvodu nepozornosti. Při otázce rychlosti čtení se jeví důležitějším plynulost čtení. (Křivánek a Wildová, 1998)

„Rychlost psaní vyjadřuje počet napsaných písmen za určitou časovou jednotku, obvykle za minutu. Pokud mají děti dostatečně osvojenou dovednost psát, můžeme přistoupit při hodnocení písma i k hodnocení rychlosti.“ (Fabiánková, 1999: 68)

Pro výuku psaní rozlišujeme znaky písma, které se dělí na kvalitativní znaky písma: tvar písmen, velikost písmen, úměrnost velikost, stejnoměrnost velikosti písma, vazebnost písma, sklon písma, hustota a rytmičtější, úprava písemností a kvantitativní znak: rychlost psaní.

Pro 1. ročník jsou stěžejní kvalitativní znaky, s žáky se procvičují všechny jejich dílčí kvality. Učitel neklade důraz na rychlost čtení, nýbrž vede žáky k přiměřenému tempu čtení s porozuměním, z důvodu možného strachu a demotivace ke čtení.

Současná proměna prvopočáteční výuky čtení a psaní také spočívá v proměně role učitele ve vyučovacím procesu. Učitel přistupuje k žákům individuálně, uvědomuje si jejich odlišnosti i individuální schopnosti a potřeby. Tato proměna má pozitivní dopad na přípravu budoucích učitelů k jejich povolání.

„Pro rozvoj počáteční gramotnosti se studenti připravují v kurzech Didaktiky prvopočátečního čtení a psaní, které na většině pedagogických fakult procházejí rozsáhlou koncepční proměnou, jejímž cílem je připravit budoucí učitele tak, aby byli schopni cíle transformačního pojetí rozvoje počáteční gramotnosti v praxi realizovat.“ (Wildová, 2002: 5)

První výzkumy čtení byly realizovány již ve 2. polovině 19. století, zaměřovaly se zejména na zkoumání pohybů očí, ke kterým dochází při čtení. Zkoumáním očních pohybů se v současné době také zabývá J. Jošt ve svých publikacích *Oční pohyby, Čtení a dyslexie* (2009) a *Čtení a dyslexie* (2011).

Jaroslav Bicek (1989: 32) uvádí, že vlastní čtení neprobíhá při pohybu očí z jednoho místa textu k dalšímu, ale při zastavení očí u určité části textu.

Zmíněné zastavení očí se nazývá fixace. Při nácviu čtení mohou u některých žáků (hlavně u dyslektických) vzniknout špatné návyky, těmi nejčastějšími jsou například dvojitě čtení (nejdříve žák přečte slovo potichu pro sebe, poté až nahlas) či sakadické (oční skoky) a regresivní/zpětné (žák se vrací zpět k již přečtenému) pohyby. Těmto špatným návykům můžeme zabránit tzv. čtecím/dyslektickým okénkem, na jehož účelné využití, jakožto podpůrnou pomůcku, upozorňuje Zdeněk Matějček. *„Hlavním účelem této metody je cvičit správné pohyby oka po řádce, odstraňovat tzv. dvojitě čtení a dodávat čtení plynulosti.“* (Matějček, 1988: 170)

Čtecí okénko je bez pochyby nejúčinnější pomůckou pro zabránění regresivním pohybům a dvojitému čtení. Žáci nejsou rozptylováni slovy okolo a mohou se soustředit jen na to slovo, které mají právě číst. Čtení s okénkem přináší plynulé čtení bez zadržávání. Na všechny tyto výše zmíněné chyby začínajícího čtenáře je důležité se zaměřit, nejprve se jich snažit vyvarovat a poté, když se již objeví, usilovat o odstranění těchto chyb a jejich nápravu.

4 Vyučovací metody počátečního čtení a psaní

Metodami čtení se zabývali odborníci v každé době, za povšimnutí stojí metody, které vznikaly ve 20. století. Neustálý zájem o to, jakým způsobem by se děti mohly učit číst je zřejmý a pochopitelný. Každému jedinci vyhovuje jiný přístup či postup, myšlení každého jedince se liší. Ze struktury českého jazyka by se mohla jevit jako nejvhodnější metoda analyticko-syntetická, i ta ale nemusí vyhovovat zcela všem žákům.

Vyučovací metody čtení se dělí na dvě hlavní skupiny: metody syntetické, které nejprve pracují s hláskami, ze kterých vyvozují písmena, a ty následně skládají do slabik a celých slov a vět; a na metody analytické, popř. analyticko-syntetické, ty vycházejí od celých slov, které poté dělí na jednotlivá písmena, ze kterých vyvozují hlásky. Od metod analytických se tedy odlišují přístupem výuky od celku k částem.

4.1 Metoda analyticko-syntetická

Metoda analyticko-syntetická zvaná též „slabikovací“ nebo „zvuková“, je v současnosti nejužívanější a nejrozšířenější metodou v českých školách. Tato metoda bývá zařazována na rozmezí syntetických a analytických metod, jelikož využívá zároveň analýzu i syntézu. Základem je hlásková stavba slov.

„U nás považujeme za tvůrce hláskové metody J. V. Svobodu, který ve Školce (1839) a v Malém čtenáři (1840) hlásal stejné zásady, jaké jsou základem současné hláskové metody. Vycházel z mluvené řeči, učil děti analyzovat slova ve složky (slabiky) a v hlasy (hlásky). Po vyvození hlásky se žáci učili poznávat písmeno a číst otevřené slabiky (ma, so, la atd.). Při této činnosti docházelo k sepětí analýzy a syntézy, zvukové i grafické.“ (Fabiánková a kol., 1999: 22)

Od roku 1951 do roku 1990 byla jedinou povolenou metodou v českých školách. Základy ji položil K. D. Ušinskij, který roku 1864 vydal učebnici *Mateřská řeč*. Jeho teorií pro výuku čtení je vyčlenit hlásku ze slova a poté ji přiřadit k odpovídajícímu písmenu, které žáci napíší. Základem je tedy rozklad a následný sklad slova, spojování písmen ve slabiky a slova.

Metoda tedy vychází z mluveného slova, novou hlásku žáci vyvozují ze slova, s vyvozenou hláskou je poté spojeno písmeno.

J. V. Svoboda využíval skládací abecedu, která je hlavním pilířem i v dnešní výuce čtení analyticko-syntetickou metodou. Slouží jako pomůcka k analýze (rozklad slova na slabiky a hlásky) a syntéze (sklad hlásek ve slabiky a slabiky ve slova). Práce se skládací abecedou je obdobou psaní. Žáci to, co slyší, musí také umět přiřadit k odpovídajícímu písmenu.

Pod vedením O. Chlupa byly vytvořeny první publikace ke čtení touto metodou, nejprve v roce 1951 *První čítanka*, později v roce 1954 *Živá abeceda*, a následně roku 1955 vznikl *Slabikář*.

„Systém vyučování počátečnímu čtení metodou analyticko-syntetickou byl podrobně rozpracován kolektivem pod vedením J. Hřebejkové“ (Santlerová, 1995: 20).

J. Hřebejková poprvé tuto metodu využila na přelomu 50. a 60. let ve *Slabikáři* a poté v *Živé abecedě*. Nácvik čtení probíhá splývavým hláskováním a vázaným slabikováním. Základem této metody je rozvíjení fonemického sluchu, cvičení na analýzu a syntézu slova. Důraz je kladen na rozvoj řeči, pozornosti a smyslového a zrakového vnímání.

„V průběhu tohoto období se žáci připravují na výuku čtení tím, že si hravou formou rozvíjejí duševní procesy, které jsou nezbytné pro učení čtení, učí se pracovat se zvukovým materiálem slova a osvojují si první zásobu písmen a provádějí řadu přípravných cvičení k pochopení syntézy slabiky z hlásek a analýzy slabiky na hlásky a k dělení slov na slabiky.“ (Křivánek a Wildová, 1998: 45)

Analyticko-syntetická metoda je v současnosti používána v řadě variant, odlišnosti jsou zejména v pořadí probíraných hlásek a písmen, odlišují se i pořadím dílčích kroků. Učitelé tak mají možnost zvolit si postup, který bude vyhovovat jim, ale také zejména jejich žákům, jejich individuálním možnostem a potřebám. (Siwek, 2010)

„Základním důvodem pro uplatnění této metody v našich školách je skutečnost, že český pravopis je v podstatě pravopisem fonetickým. Většina slov se vyslovuje tak, jak se píše. Rozdíly se týkají hlavně spřežky „ch“, výslovnosti samohlásky „y“ a slabik „di, ti, ni, dě, tě, ně“ a spodoby znělých a neznělých souhlásek.“ (Jedlička, 1972: 26)

Doležalová a Procházková (2009) uvádějí, že s ohledem na mnohaleté zkušenosti s metodou analyticko-syntetickou, která je mnoha generacemi učitelů propracována a vylepšována a s faktem, že přibývá stále více dětí, které mají různé dysporuchy, řečové vady atd. se přiklání jednoznačně k výuce čtení analyticko-syntetickou metodou.

Výuka čtení se dělí na tři hlavní období: období jazykové přípravy (tzv. přípravné období), období slabičně analytického způsobu čtení a období plynulého čtení slov a vět.

„Analyticko-syntetická metoda (AS) byla prohlášena za jedinou možnou. V dalších letech byla proto soustavně rozvíjena, byly k ní zpracovány slabikáře, metodické příručky a pomůcky. I v současné době je metodou nejpoužívanější. Po roce 1989 nastaly výrazné změny kromě jiného i v této oblasti. Demokratizace přinesla učitelům možnost volby výukových metod a v oblasti elementárního působení mnozí z nich začali využívat k výuce čtení alternativní postupy. Jednu z nejvýznamnějších alternativ představuje genetická metoda vyučování čtení.“¹

4.1.1 Metoda vzájemného posilování čtení a psaní

„Tato metoda spočívá v souběžné výuce čtení a psaní vždy stejného písmene ve stejném tvaru – žák se učí pouze dva grafémy (malé a velké písmeno) k jedné hlásce.“²

Žáci pracují se Slabikářem a Živou abecedou (Nová škola, s.r.o., 2014), ke každé stránce odpovídá jedna stránka v písance. Žáci se tedy naučí písmeno přečíst a v té samé hodině přecházejí do písanky, kde se naučí dané písmeno i napsat. Tato metoda posiluje čtení s porozuměním, jelikož písmeno, které se žáci naučí číst, ihned píší a při tom již ví, co písmeno znamená, tedy mu rozumí. Čtení je realizováno analyticko-syntetickou metodou.

Metoda vzájemného posilování čtení a psaní používá „zjednodušené tiskací písmo určené pro psaní“ ve fontech *NNS Script čtení* a *NNS Script psaní*. Všechny učební materiály k této metodě vycházejí v nakladatelství Nová škola s.r.o. (nns.cz), a jsou označeny žlutou kytíčkou.

Nakladatelství vydává dvě edice pod názvem *Duhová řada* a *Čteme a píšeme s Agátou*.³

---

¹Analyticko-syntetická a genetická metoda ve výuce čtení českých dětí-Česká asociace pedagogického výzkumu. [online]. 2010 Dostupné z: <http://www.capv.cz/index.php/cz/2010/43-sborniky-capv/archiv-sborniku/2010/455-analyticko-synteticka-a-geneticka-metoda-ve-vyuce-cteni-ceskych-deti>

²Otázky a odpovědi. [online]. Copyright © 2020 [cit. 01.12.2020]. Dostupné z: <http://www.pisemetiskacim.cz/otazky-a-odpovedi/co-znamená-metoda-vzajemneho-posilovani-cteni-a-psani/>

³Píšeme tiskacím písmem, Nová škola [online]. Copyright © 2020 [cit. 25.11.2020]. Dostupné z: <http://www.pisemetiskacim.cz/>

4.1.2 Metoda tří startů

Metoda vychází z analyticko-syntetické metody, ve které jsou uplatněny prvky metody genetické. Autorem této metody je ředitel malotřídní školy v Nemyčevsi Miloš Novotný.

„Na metodě tří startů, která je kombinací dnes běžně používaných metod výuky, pracoval několik let. „Analyticko-syntetická metoda je nejrozšířenější způsob, jak naučit děti číst a psát. Žáci při této metodě slova hláskují, říkají má-ma. Metoda genetická zase vychází z velkých tiskacích písmen, kde děti slova slabikují: M Á M A,“ říká bývalý učitel češtiny, který metody spojil. Protože uplatňuje tři postupy, jak učit číst a psát, označuje to metodou tří startů. Do svých materiálů zakomponoval i speciální podklady pro děti trpící dyslexií.“¹

Novotný už roky pracuje se svými pracovními listy, které doplnil o čtecí karty a cvičení. Nyní spolupracuje s autorkou Alenou Bárrou Doležalovou a spolu s ní vydává pod nakladatelstvím Nová škola s.r.o. učební materiály ke čtení a psaní pod názvem *Čteme a píšeme s Agátou*. V roce 2017 vyšla *Živá abeceda, Slabikář, Uvolňovací cviky* a sada písanek.

„Tato metoda směřuje k systematickému rozvoji čtení a psaní s porozuměním, přináší také více možností k pochopení a osvojení látky. Místo toho, aby žáci byli naráz vystaveni čtyřem tvarovým podobám písmene, seznamují se s nimi během výuky postupně.“²

Výuka čtení a psaní metodou tří startů je rozdělena do tří celků: start ke čtení s porozuměním, start ke psaní s porozuměním a start k systematické práci s textem. Metoda využívá moderní prvky jako například myšlenkové mapy nebo paměťové obrázky, zadání úkolů čtou žáci pomocí piktogramů.³ Žádné jiné učebnice tyto inovativní prvky nemají. Mezi učiteli je tato metoda velmi ceněná i z důvodu propojení s jinými předměty, například s Prvoukou a Matematikou.

---

¹ Impuls. Metoda tří startů [online] 2018. [cit. 11.04.2021]. Dostupné z: <https://www.impuls.cz/regiony/kralovehradecky-kraj/ucitel-milos-novotny-nemyceves>

² Metoda tří startů – Čteme a píšeme s Agátou. [online]. Copyright © Copyright 2021 [cit. 11.04.2021]. Dostupné z: <https://nns.cz/agata/metoda-tri-startu/>

³ Metodický průvodce Čteme a píšeme s Agátou [online]. Copyright © [cit. 18.04.2021]. Dostupné z: http://nns.cz/agata/wp-content/uploads/1A-06-Metodick%C3%BD-pr%C5%AFvodce-%C4%8Cteme-a-p%C3%AD%C5%A1eme-s-Ag%C3%A1tou_web.pdf

4.2 Genetická metoda

Autorem metody je Josef Kožíšek, podle kterého se metoda nazývala „Kožíškova“ nebo „hláskovací“, někdy také metoda „zapisovací“, protože co děti slyšely, zapsaly hůlkovým písmem. Pro tuto metodu vytvořil první český slabikář *Poupata* – čítanka malých, podle kterého se učily číst děti po celá desetiletí již od roku 1913. Podle Kožíška, je v předškolním věku slovo pro dítě nedělitelné. Tento slabikář má za úkol upoutat pozornost žáků a vytvářet úsilí, aby dítě rozložilo, vnímalo a reprodukovalo slovo jako postupnou řadu hlásek. (Wildová, 1996)

„Kožíšek uvádí, že několik písmen, která vytváří čtecí látku v prvních částech slabikářů, nevede ke čtení s porozuměním, protože texty jsou primitivní a snižují motivaci dětí ke čtení. Také říká, že písmena malé tiskací abecedy jsou i pro laika příliš složitá. Proto se rozhodl ve své čítance začít velkou tiskací abecedou. Spolu se čtením děti začaly psát [...].“ (Škondrová, 2016: 26)

Na J. Kožíška navázala a touto metodou se dále inspirovala Jarmila Wagnerová, která genetickou metodu pilotně ověřovala a prováděla experiment o její účinnosti v letech 1995/1996. Pro genetickou metodu vytvořila učebnici s názvem *Učíme se číst* (SPN, 1998). J. Wagnerová (2006) poznamenala: *„Abychom žáky naučili rychleji číst a rychleji chápat obsah čteného, nestačí jen použít dobrou techniku čtení, ale je třeba rovněž zdokonalovat všeobecné vzdělání žáků a dbát na rozšíření jejich slovní zásoby. Ten čtenář, který má velkou slovní zásobu, čte rychleji i rychleji chápe.“*

Nácvik psaní psacích písmen probíhá až po znalosti malých tiskacích písmen, ze kterých se vyvozují. Žáci jsou tedy vystaveni vždy jen jedné obtížnosti.

Jedním z hlavních rysů této metody je čtení slov a následné zapsání pomocí velkých tiskacích písmen, žák tedy propojuje ihned od začátku výuky čtení a psaní, to, co přečte, umí i napsat. Je to tedy model *čtení – psaní*. Proto také metoda „zapisovací“ – to co žáci přečtou, také zapíší. Přejít z velkých tiskacích písmen na malá tiskací písmena nedělá žákům potíže, využívá se při něm podobnosti.

Dalším významným rysem této metody je zásada jedné obtížnosti, která spočívá, jak již bylo zmíněno, v odděleném nácviku čtení a psaní tiskacích písmen od nácviku psaní psacích písmen. Žáci v prvním období čtou a zapisují velká tiskací písmena, provádí uvolňovací cvičení a kresebné cviky. Ve druhém období mají již osvojenou dovednost čtení a psaní velkých tiskacích písmen a mají dostatečně uvolněnou a připravenou ruku

na nácvik psaní psacích písmen v písankách. To znamená, nejdříve se žák naučí číst a uvolňuje si ruce, a poté až následuje druhá obtížnost – nácvik psacích písmen.

„Velké tiskací písmo se stává pro dítě jakýmsi mostem mezi kresbou a psaním.“ (Wildová, 2002: 19) Tato metoda využívá tiskací písmena, tedy hůlkové písmo, vychází z faktu, že je dítě od útlého věku vystaveno zejména tiskacím písmenům, která jsou pro něj jednoduchá a srozumitelná. Metoda vychází ze zkušeností dítěte.

Za velkou výhodu lze vnímat souběžné čtení a psaní. Žák, který se učí číst genetickou metodou, přijde do školy a je ihned schopen si vše přečíst a zároveň i vše zapsat. Je zde tedy velká pozitivní motivace ze strany žáka.

4.2.1 Metoda analyticko-syntetická bez tvorby slabik

Švrčková (2011) uvádí, že analyticko-syntetická metoda prošla od svého působení v českých školách řadou změn. Za jednu z největších inovací považuje analyticko-syntetickou metodu bez tvorby slabik, která vznikla v roce 2006. Tato inovativní metoda se od původní metody analyticko-syntetické liší tím, že nepracuje se slabikou jako se základní jednotkou. Podnětem byla skutečnost, aby četli žáci již od počátku s porozuměním, a aby docházelo k rychlému čtenářskému zlepšování. Analyticko-syntetická metoda bez tvorby slabik částečně vychází z metody genetické.

Tato metoda se liší od klasické analyticko-syntetické metody tím, že netvoří slabiky. Žáci se nejprve učí číst velká tiskací písmena a čtou celá slova po jednotlivých písmenech. Metoda je založena na čtení s porozuměním a na motivaci skrze čtení celých slov.

K metodě analyticko-syntetické bez tvorby slabik vznikla v nakladatelství Fortuna roku 2011 učebnice *Čtení pro prvňáčky 1* a v roce 2010 *Čtení pro prvňáčky 2*, druhý díl učebnice navazuje na *Čtení pro prvňáčky 1* a je určený pro druhé pololetí v první třídě. Autorkou těchto titulů je Miroslava Čížková. „Cílem výuky čtení v prvním ročníku je naučit žáky základům čtení s porozuměním a probudit v nich zájem o knihu. Metoda uplatněná v této učebnici (analyticko-syntetická metoda bez tvorby slabik) svou jednoduchostí a rychlým čtenářským postupem tento cíl podporuje ve všech požadavcích. Od analyticko-syntetické metody hláskovací (mezi učiteli známé jako slabikovací metoda) se liší zejména tím, že vynechává tvorbu slabik, které nemají významový obsah. Tato

*metoda je založená na jednoduchosti, aktivitě, rozvoji myšlení a diferencovaném přístupu k žákům.*¹

K metodě analyticko-syntetické bez tvorby slabik vznikla v nakladatelství Fortuna roku 2011 učebnice *Čtení pro prvňáčky 1* a v roce 2010 *Čtení pro prvňáčky 2*, druhý díl učebnice navazuje na *Čtení pro prvňáčky 1* a je určen pro druhé pololetí v první třídě. Autorkou těchto dvou titulů je Miroslava Čížková.²

4.3 Sfumato® – Splývavé čtení

Sfumato se považuje za metodu preventivního charakteru, jelikož po více jak deseti letech aplikace této metody se prokázalo snížení počtu dětí s dyslexií. Metoda pomáhá dětem s poruchami čtení a zabraňuje vzniku špatných návyků, například regresivním pohybům, dvojitému čtení, zadržávání a neporozumění čtenému.

Autorka metody Mária Navrátilová, využívá přirozenou intonaci lidské řeči, žáci se učí správně vyslovovat a dbají na výslovnost délky samohlásek. Žák dokáže perfektně rozlišovat dlouhé a krátké samohlásky a naučí se správně vyslovovat.³

Žáci se učí vyvozované písmeno nejprve samostatně, seznamují se s jeho tvarem, ale čtou ho zatím pouze izolovaně od ostatních písmen. Metoda Sfumato pracuje se zrakem, dechem, hlasem a sluchem, žáci se tak učí číst nahlas. (Škondrová, 2016)

Sfumato je novodobá metoda, pro kterou je typické plynulé čtení s porozuměním. Základem je spojení zraku a sluchu ve spolupráci s dechem. Jednou z výhod je určení si vlastního tempa, jelikož každému žákovi vyhovuje jiné tempo, čtení si sám rytmizuje podle svých možností. Metoda je pro žáky zábavná, nenudí se při ní a je pro ně velice motivující. Důvodem je mimo jiné použití dramatických prvků ve výuce. Vyučování je i z tohoto důvodu pro žáky zajímavé a mohou se do něj aktivně zapojit. Důležitou pomůckou pro učitele je ukazovátka, které využívá k úhozům na tabuli, aby pomohl žákům k orientaci ve slově.⁴

Pro čtení metodou Sfumato je příznačné hlasité čtení, velmi zřetelné vyslovování a dlouhé držení hlásky, které pomáhá při načítání hlásky, která následuje. Autorka Mária

¹ Čtení pro prvňáčky 1 - NašeUčebnice.cz. NašeUčebnice.cz [online]. Copyright © SPN [cit. 02.01.2021]. Dostupné z: <http://naseucebnice.cz/cteni-a-psani-metodou-bez-tvorby-slabik/16-cteni-pro-prvnaky-1-9788073731106.html>

² Čtení – psaní – český jazyk - NašeUčebnice.cz. NašeUčebnice.cz [online]. Copyright © SPN [cit. 24.11.2020]. Dostupné z: <http://naseucebnice.cz/68-cteni-psani-cesky-jazyk>

³ ABC Music. O metodice Sfumato [online]. 2017 Projekt Sfumato – Splývavé čtení aneb čtení pro všechny děti. [cit. 22.11. 2020]. Dostupné z: <http://www.sfumato.cz/metodika-sfumato.html>

⁴ Tamtéž

Navrátilová k metodě Sfumato uvádí: „*Dítě musí projít intonačním vývojem tak, že se naučí tvarovat a barvit hlas při dodržování hygienických požadavků. Dokonale rozlišuje dlouhé a krátké samohlásky, naučí se pečlivě vyslovovat.*“¹

Charakteristický je také mimo jiné hluk ve třídě, který není nežádoucí. Jedním ze základních rysů této metody je sklon písma, který zabraňuje drápovitému držení a je vyhovující jak pro pravoruké, tak pro levoruké žáky.

4.4 Další metody počátečního čtení a psaní

4.4.1 Globální metoda

První pokusy o výuku globální metodou probíhaly ve školním roce 1928/1929. Globální metodou se u nás učilo do roku 1951, po jejím zrušení ji nahradila metoda analyticko-syntetická. V období Československa byla diskutována různými pedagogy a psychology, kteří se přeli o to, zda je metoda vhodná k výuce čtení.

„*Globální metoda (metoda celků) vychází z praxe amerických škol, kde se uplatňovala zejména v 2. polovině 19. století a na počátku 20. století. Do meziválečného Československa přivezl ideu globální metody ze studijní cesty po USA Václav Příhoda, který se také později výrazně zasloužil o její rozšíření.*“ (Wildová, 2002: 26)

Podstatou metody je zapamatování si slov pomocí obrazů zapsaného textu, bez znalosti písmen. Žák nečte hlásky ani slabiky, ale celá slova a následně celé věty. Tato metoda podporuje vlastní aktivitu žáků, důležité je také široké zorné pole čtenáře.

„*Teoretickým základem globální metody je tvarová psychologie, podle níž vnímá čtenář celky, jimž jsou podřízeny části.*“ (Škondrová, 2016: 16)

Výuka globální metodou probíhá v pěti etapách, které zahrnují přípravné období, období paměti, období rozkladu, období skladu a období zdokonalování čtení.

„*Touto metodou se u nás učilo až do roku 1951, kdy bylo vydáno usnesení o učebnicích, které znemožnilo další uplatňování globální metody ve výuce čtení. Důvodem byl základ metody, kterým byla idealistická tvarová psychologie. Od roku 1951 se jedinou oficiálně schválenou metodou stala metoda analyticko-syntetická.*“²

¹ ABC Music. O metodice Sfumato [online]. 2017 Projekt Sfumato – Splývavé čtení aneb čtení pro všechny děti. [cit. 22.11. 2020]. Dostupné z: <http://www.sfumato.cz/metodika-sfumato.html>

² Globální metoda čtení | Globální čtení. Globální čtení [online]. Copyright © Styleshout [cit. 11.04.2021]. Dostupné z: <http://www.globalni-cteni.cz/clanek/globalni-metoda-cteni/>

Z pohledu didaktiky byla globální metoda kritizována z důvodu mechaničnosti čtení a byla označována za metodu drilu. Podle kritiků této metody dítě samo neproniká k poznání slov, tudíž je nezná. Metoda vychází z celých vět nebo slov a zachovává je tak dlouho, dokud žák sám nedojde vlastním vývojem k jejich rozboru. Tento přístup je zvláště vhodný pro mentálně postižené žáky či neslyšící.¹

4.4.2 Foucambertova metoda

„Při Foucambertově metodě se vychází z obsahu čteného textu, zdůrazňuje se aktivita žáka při práci s textem a spoluvytváření obsahu.“²

4.4.3 Motorické čtení

Metoda motorické čtení se využívá jako podpůrná pomůcka při prvopočátečním čtení, jelikož je osvědčenou metodou u žáků, kteří mají poruchy učení nebo lehké mentální postižení. Tato metoda je využívána i jako forma rozvoje předčtenářských schopností v mateřské škole a na počátku 1. ročníku základní školy. Pomáhá cvičit spolupráci levé a pravé hemisféry mozku při nácviku čtení a psaní, například cvičí zrakové vnímání či koordinaci pohybů.³

Alternativní metody čtení a psaní se stále více rozšiřují, z tohoto důvodu je tato problematika předmětem dalšího bádání. Ve dnech od 22. října 2014 do 3. listopadu 2014 proběhlo inspekční elektronické zjišťování České školní inspekce zaměřené na alternativní metody výuky. Celkově bylo osloveno 4 077 škol, z toho na šetření odpovědělo 3 408 škol, návratnost tak činila 83,6 %.⁴

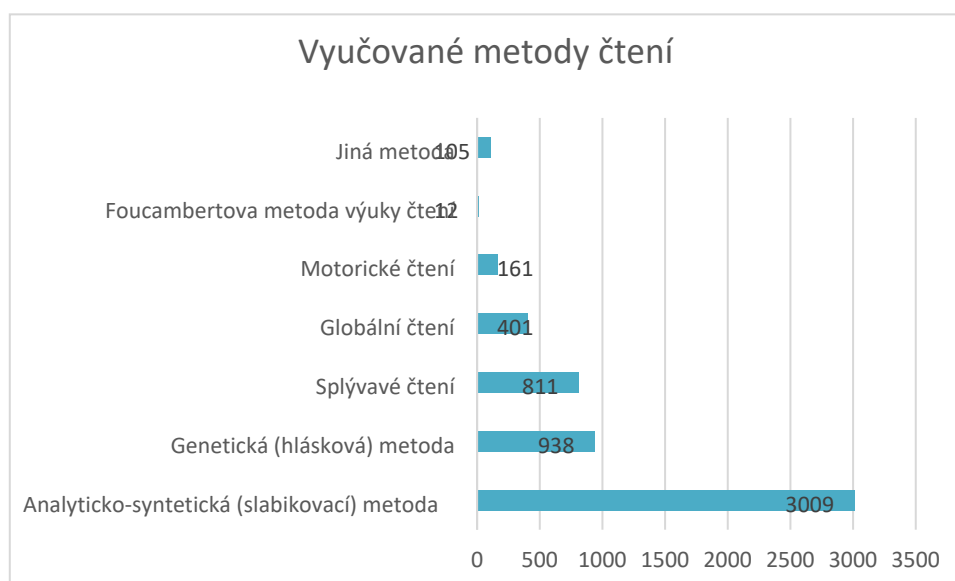
¹Globální metoda čtení | Globální čtení. Globální čtení [online]. Copyright © Styleshout [cit. 11.04.2021]. Dostupné z: <http://www.globalni-cteni.cz/clanek/globalni-metoda-cteni/>

²Česká školní inspekce ČR [online]. 2014 Copyright © [cit. 02.01.2021]. Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Tematick%C3%A9%20zpr%C3%A1vy/2014_Alternativni_metody_vyuky.pdf

³Metodický portál RVP. cz [online]. Dostupné z: <http://wiki.rvp.cz/>

⁴Tamtéž

Graf č. 1: Vyučované metody čtení

Zdroj: Česká školní inspekce, 2014

Z grafu je patrné, že metoda analyticko-syntetická je stále nejvíce užívanou metodou čtení (3009 škol), po ní následuje metoda genetická (938 škol) a metoda splývavého čtení Sfumato (811 škol).

5 Počáteční psaní

Následující metody, které byly využívány v minulosti, jsou považovány za základní metody psaní, jelikož z nich sahají kořeny až do dnešních metod psaní: *kopírovací, pauzovací, syntetická, taktovací, fyziologická, psychologicko-fyziologická, globální a metoda analyticko-syntetická.*

Nejstarší z nich, metoda **kopírovací**, spočívala v různých formách kopírování písmene. Tento rys zůstal ve výuce psaní až dodnes. Při nácvičku písmene žáci nejdříve píší písmeno ve vzduchu, kopírují jeho tvar pomocí vlny či drátku, nebo ho obkreslují na tabuli či přímo v písance. Metoda **syntetická** spočívala v nacvičování jednotlivých tvarů písmen. I v současné době se žáci nejdříve učí psát psací prvky, které tvoří jednotlivá písmena a až poté probíhá nácviček samotného písmena pomocí částí písmen, které již žáci znají a dovedou je napsat. Metoda **fyziologická** se orientovala na výcvik očí a svalů, které jsou potřeba při výuce psaní. V dnešní době samotnému nácvičku psaní předchází příprava na něj. Různými zábavnými formami žáci procvičují svaly prstů, ruky, paže, ramene atd. Metoda **psychologicko-fyziologická** se svými rysy velmi podobala dnešní výuce psaní. Žáci prováděli cviky na procvičení prstů a ruky, nejprve se učili psát psací prvky a až poté celé písmeno, slovo a větu. Důraz byl kladen na plynulý a ladný pohyb ruky. Metoda **analyticko-syntetická** „[...] vychází z metody psychologicko-fyziologické. V období přípravy na psaní se do výuky zařazují činnosti pro zlepšení jemné motoriky, např. vytrhávání, vystřihování, modelování atd. Poté následují kresebné cviky na uvolnění ruky, psaní prvků jednotlivých písmen a psaní celých slov. Velmi důležitý je vzor učitele. Metodu analyticko-syntetickou využívá v počátcích psaní i Hynek Kohoutek. Kohoutkova koncepce zdůrazňovala nácviček písmen podle tvarové příbuznosti, individuální přístup k dítěti. Z této koncepce vycházely i učební osnovy z roku 1983.“ (Forejtová, 2010)

Mezi nejpokrokovější metodiky ve 20. století patřil například Josef Kožíšek, který upřednostňoval velká tiskací písmena před malými tiskacími písmeny. Dalším významným metodikem byl Václav Příhoda, ten prosazoval globální metodu psaní. Významnou osobností je i Jarmila Hřebejková, která dlouhá desetiletí ovlivňovala vývoj výuky čtení a psaní. Ve své metodice uplatňovala syntetický způsob výuky.

„Jedním z předpokladů úhledného psaní je uvolněná, lehká ruka, schopnost ovládat pohyby paže, zápěstí, záprstí, jemné pohyby prstů.“ (Hřebejková a kol., 1984: 21)

Příprava dětí na psaní probíhá již v mateřské škole, provádějí se cviky na rozvoj motoriky, například na koordinaci používání těla jako celku (hrubá motorika), uvolňování

ruky, článků prstů (jemná motorika), rozvoj zrakové a sluchové percepce apod. Samotná příprava na psaní v mateřské škole spočívá v rozvíjení obratnosti ruky, uvolnění ramenního a loketního kloubu až po články prstů různými stavebnicemi, prací s modelínou, nůžkami apod. Děti pracují i s kresebným a psacím náčiním například s tuhou, rudkou, pastely, křídou, fixy, štětci atd., se kterými kreslí na vvislou i vodorovnou plochu. Provádí se také přípravné a uvolňovací cviky jako například pohyb auta, let letadla, obtahování atd.

„Vlastní výuka psaní začíná psaním prvků písmen v liniatuře sešitů. Sleduje se jimi výcvik schopnosti napodobit co nejpřesněji tvar i velikost, udržovat sklon (čáry, oblouky, ovály, zátrhy...), psát, pokud možno rytmicky, orientovat se v liniatuře.“ (Hřebejková a kol., 1984: 22)

V učebních osnovách pro 1. ročníky základních škol je uvedeno, že v písemném projevu by si měl žák osvojit základní hygienické návyky, mezi které patří správné sezení, správné držení těla, správný úchop psacího náčiní, dodržování hygieny zraku apod. (Belzová, 2014)

Šimková (2012: 92) podotýká, že *„prvopočáteční psaní je velice vážná, zodpovědná a velice namáhavá práce, při níž vyniká přesnost, vytrvalost, vůle, dostavují se první úspěchy i neúspěchy a objevuje se i skutečný konkrétní výsledek práce. Praxe ukazuje, že na tuto intelektuální a senzomotorickou činnost je mnoho začínajících písařů málo připraveno.“* A to je důvod, proč by se výuka v prvním ročníku: *„[...] neměla zakládat na drilu, stresu či nepřiměřených požadavcích na žáka. Někteří žáci se přestávají do školy těšit právě kvůli psaní, některým žákům se nedaří dostatečně se přizpůsobit nárokům dospělých a raději přestanou své myšlenky a nápady sdělovat a píšou jen to, co musejí“* (Šimková, 2012: 58).

V současné době se žáci mohou učit psát vázaným písmem, které využívá psací latinku nebo různými variantami nevázaného (nespojitého) písma, které využívají tiskací písmo různých fontů. Podle MŠMT je nevázané písmo rovnocenným partnerem vázaného písma a je na každé škole, jaký způsob výuky psaní si vybere.¹

---

¹ Informace_pismo_web.pdf, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. Copyright ©2013 [cit. 02.01.2021]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/36232/>

5.1 Vázané písmo

Penc (1966) ve své knize podotýká, že psací písmo je v podstatě písmo tiskací, které je přizpůsobeno přirozenému pohybu ruky, tvaru a funkci psacího náčiní a vlastnostem materiálu, na který píšeme. Z tiskacích písmen se tak formují písmena psací.

Podstatou vázaného písma je navazování jednotlivých písmen ve slově na sebe. Psací nástroj je stále položený na papíře, každé písmeno tvoří souvislý, jednotážný a plynulý pohyb.¹

Vázané písmo (latinka) je nejužívanějším a nejrozšířenějším vzorem písma nejen v České republice, ale také v celém světě. Nikde však není taková podoba latinky jako u nás, jelikož se písmena liší svými tvary. (Černohrubá, 2013)

Kořeny latinky můžeme hledat až v 7. století př. n. l., některé zdroje uvádějí její původ od Řeků, jiné zdroje uvádějí římské kořeny tohoto písma. Od té doby se písmo měnilo a mělo mnoho různých podob. Za Husovy reformy se k písmu přidala diakritika, a písmo se tak zjednodušilo. Postupně se zrušil krasopis a v poslední fázi vývoje podoby písma se jednotlivá písmena zužovala. Latinka, kterou dnes píšeme, byla na školách zavedena r. 1849. Pčinil se o to autor jazykových učebnic a vrstevník Dobrovského F. J. Tomsa (Penc 1966). Od té doby se psací latinka už příliš neměnila, zůstaly v ní tedy i prvky, které již do dnešní doby ne zcela zapadají.

Na vývoj způsobu výuky psaní měly vliv hlavně školské předlohy psacích písmen a abeceda, které se v průběhu jednotlivých období měnily zejména ve tvarech písma, sklonu, tlaku na podložku a byly ovlivněny například i psacím náčiním. (Santlerová, 1995)

5.1.1 Klasická, stávající metoda

Tato metoda vychází z metody psychologicko-fyziologické, jejími tvůrci jsou Jarmila Hřebejková a Václav Penc. V metodě analyticko-syntetické probíhá výuka psaní současně s výukou čtení. Tato metoda je v současné době nejužívanější, psaní probíhá na základě nápodoby a tzv. pokusu a omylu.

---

¹ Informace_pismo_web.pdf, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. Copyright ©2013 [cit. 02.01.2021]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/36232/>

„V období přípravy na psaní se do výuky zařazují činnosti na zlepšení jemné motoriky, např. vytrhávání z papíru, modelování, navlékání korálků, vystřihování apod. Následují kresebné cviky na uvolnění ruky, psaní prvků jednotlivých písmen a psaní celých slov, nejdříve jednoslabičných, později dvou a víceslabičných.“ (Fabiánková, 1999: 24)

Z uvedené citace je zřejmé členění výuky psaní na dílčí fáze. Jak již bylo řečeno, pro psaní je důležitá uvolněnost a obratnost ruky, na počátku výuky se z tohoto důvodu klade důraz na přípravné a uvolňovací cviky (předslabikářové období).

V druhé fázi (slabikářové období) se již přechází k vlastnímu nácviku písma. V tomto období by měli být žáci připraveni na samotnou výuku psaní, učí se tvarové prvky písmen, které nacvičují v písankách. Poté píšou slabiky, slova i celé věty. V této poslední fázi si žáci upevňují již naučená písmena a nacvičují opis a přepis s porozuměním psaného.

„Žáci si upevňují návyky a dovednosti potřebné při psaní. Dokážou převést slova z mluvní podoby do podoby grafické.“ (Santlerová, 1995)

5.1.2 Inovativní metoda

„Navrhovaný postup ke zkvalitnění výuky psaní v elementární třídě se opírá v oblasti teoretické a aplikační o poznatky koncipované J. P. Galperinem v „teorii formování rozumových operací“ a dále rozpracované doc. Janou Šemberovou, CSc.“ (Kořínek a kol., 1989)

Podstatou této metody je užití rozumových operací, opěrných orientačních bodů a pomocné liniatury. Žák má předloženo písmeno s orientačními body, tyto opěrné body se žáci učí hledat i samostatně. V procesu výuky psaní žáci nejdříve určí opěrné body písmene a poté ho až trénují v písance. Liniatura je rozdělena v poměru 1:1:1 na písmena dolní délky, horní délky a střední výšky. Opěrné body a liniatura se postupně z výuky odstraňují, až nakonec žáci pracují bez této pomoci.

„[...] alternativní metoda psaní probouzí a prohlubuje myšlení žáků v součinnosti s ostatními známými postupy výuky psaní. Vytváří stejné podmínky k úspěšnosti pro všechny žáky. Technika psaní se postupně vlastní činností a získáním písarských dovedností zkvalitňuje.“ (Šimková, 2012)

5.2 Nevázané písmo

Nevázané písmo je dalším typem písma. Na rozdíl od vázaného písma nejsou písmena svazována (částečně) k sobě, také psací nástroj neleží při pohybu ruky stále na podložce. Charakteristická je jeho podobnost písmu tiskacímu.

Ředitel školy má možnost volby, jaké metody psaní pro školu vybere, musí se ale rozhodovat na základě znalostí o dané metodě. Učitel, který bude vyučovat nevázaným typem písma, musí znát a podrobně rozumět metodice dané výukové metody. Doporučuje se absolvování kvalifikačního kurzu pro výuku nevázaného písma, není to ale povinné.

Podnětů pro vznik jiného typu písma, než je klasické vázané psací písmo, bylo více. Prvním z výraznějších podnětů byla skutečnost, že v jiných státech již jiné druhy písma existovaly a byly používány ve školách. Jednalo se o různé obměny tiskacího písma. Druhým podnětem je fakt, že většina lidí si písmo zjednodušuje a přizpůsobuje svým potřebám. Pokud člověk něco napíše je to nejčastěji tiskacím písmem, nebo kombinací tiskacího a psacího písma s různým napojováním a spojováním písmen na sebe. To také vychází z výzkumu, který v roce 2003 prováděla Radana Lencová. Jak bylo řečeno, člověk si postupem času písmo zjednodušuje, z tohoto faktu například vychází i podstata písma *Comenia Script*. (Černohrubá, 2013)

„V letech 2010–2012 proběhlo na MŠMT ve spolupráci s PedF UK v Praze pokusné ověření v té době jediného uceleného systému nevázaného písma CS. Vzhledem ke skutečnosti, že nevázané písmo začala tvořit i další nakladatelství a vzniklo tudíž několik jeho variant, byla sestavena pracovní skupina při MŠMT, která vytvořila tento informační dokument, jak postupovat při výuce nevázaného a vázaného písma ve školách.“¹

Cílem tohoto ověřování bylo zjistit, zda je nevázaný typ písma vhodný pro výuku prvopočátečního psaní. Vzhledem k tomu, že jednotlivé varianty nevázaného písma se odlišují jen v drobnostech, není jejich další pilotní ověřování nutné.²

Byla tak stanovena pravidla pro použití nevázaných vzorů písma.

Od roku 2014 vydávají další nakladatelství písanky s nevázaným typem písma: nakladatelství Fraus – *Písanka pro 1. ročník ZŠ* (2014), nakladatelství Nová škola s.r.o. – *Písanka k Živé abecedě* a *Písanka ke Slabikáři* (2014), nakladatelství Nová škola

---

¹ Informace_pismo_web.pdf, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. Copyright ©2013 [cit. 02.01.2021]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/36232/>

² Tamtéž

DUHA – *Píšeme nevázaným písmem* (2015) a nakladatelství Alter – *Písanka s kocourem Samem-Píšeme nevázaným písmem* (2017).

5.2.1 *Písmo Comenia Script*

Písmo *Comenia Script* bylo pokusně ověřováno v letech 2010-2012, jeho autorkou je Radana Lencová. Do roku 2013 bylo toto písmo jediným nevázaným vzorem písma používaným v českých školách. Písmo klade důraz na správné mezery mezi slovy, žáci si pomáhají ukazováčkem. Diakritická znaménka se píše hned po napsání písmene, nedochází tak k jejich vynechání. Radana Lencová myslela také na levoruké žáky, vytvořila pro ně jednodušší varianty psaní písmen. **(Příloha 1)**

Comenia Script vzniklo za účelem vytvoření grafického typu, který bude jednodušší, praktičtější a bude splňovat požadavky, které jsou v dnešní době na písmo kladeny, především čitelnost.¹

Autorka písma se při tvorbě *Comenia Script* nechala inspirovat renesanční italikou. Velká tiskací písmena jsou tvořena z jednoduchých tahů a nenapojují se na malá tiskací písmena. Malá tiskací písmena přímo kopírují renesanční italiku a jsou tvořeny dřívky bez smyček.

„Comenia Script je typem kurzivního nespojitého písma, proces psaní slov vychází z principu přiřazování, napojování (ligatura) je pak volitelné. Autorka vzoru Comenia Script chce umožnit individualizaci písemného projevu právě volitelnou možností ligatur, několika tvarových variant písmen, volitelného sklonu na základě osobních preferencí.“ (Sasková, 2018: 20)

Autorka vycházela ze svých výsledků výzkumů, ve kterých zjistila, že žáci mezi 10-15 rokem začínají mít své osobité písmo a většina z nich postupně přechází ze spojitého písma k částečně spojitému.

„Comenia Script má u několika písmen a číslic více tvarových variant, což podporuje myšlenku individuálního rukopisného projevu.“² (Příloha 2)

---

¹ Vázaný a nevázaný vzor písma u žáků 3. ročníku základních škol [online]. Copyright © [cit. 20.12.2020]. Dostupné z: https://e-psycholog.eu/pdf/kucerova_etal.pdf

² Comenia Script® [online]. 2011 Copyright © [cit. 03.01.2021]. Dostupné z: https://www.comenia-script.com/wp-content/uploads/2020/11/Lencova_Comenia_Script-short%E2%80%93932013.pdf

Šimková (2012: 60) poznamenává, že „[...] písmo *Comenia Script* bylo navrženo pro potřeby čitelného písma současných písarů (dětí i dospělých), samozřejmě s přesahem potřeb psaní do budoucna.“

Jedním z největších rozdílů písma *Comenia Script* a klasického vázaného písma je sklon písma. Klasické psací písmo se píše se sklonem 75°, naproti tomu u písma *Comenia Script* je sklon individuální, pouze se doporučuje psaní pod sklonem 78-83°, předloha je však psaná s nulovým úhlem, tj. 90 stupňů. Vázané písmo je písmem spojitým, *Comenia Script* je naopak písmem nespojitým, spoje mezi jednotlivými písmeny mohou nastat zrychleným psáním, kdy se písmena začnou dotýkat. Dalším rozdílným charakteristickým rysem je samotný tvar písma. Psací písmo se skládá z jednotlivých klíčků, písmo *Comenia Script* je tvořeno tzv. dřívky, které vznikly samotným psáním. (Belzová, 2014)

U písma *Comenia Script* rozlišujeme několik základních typů řezu písma. Vyhláškou MŠMT byl uznán jako alternativním psacím písmem pro výuku psaní v základních školách řez *Comenia Script Universal*. Tato varianta písma kombinuje řez *Comenia Script A* a *Comenia Script B*. Varianta *Comenia Script B* se řadí mezi nejjednodušší z těchto tří řezů a je nejvíce vhodná pro děti s dysgrafickými obtížemi. Řez *Comenia Script A* má na rozdíl od typu *B* vypracované tahy i pro leváky a je předpřípravou pro „kaligrafickou formu“ písma. (Černohrubá, 2013)

Na základě šetření České školní inspekce bylo zjištěno, že z celkového počtu 3 337 škol vyučuje písmo *Comenia Script* 137 škol (tj. 4,1 %).¹

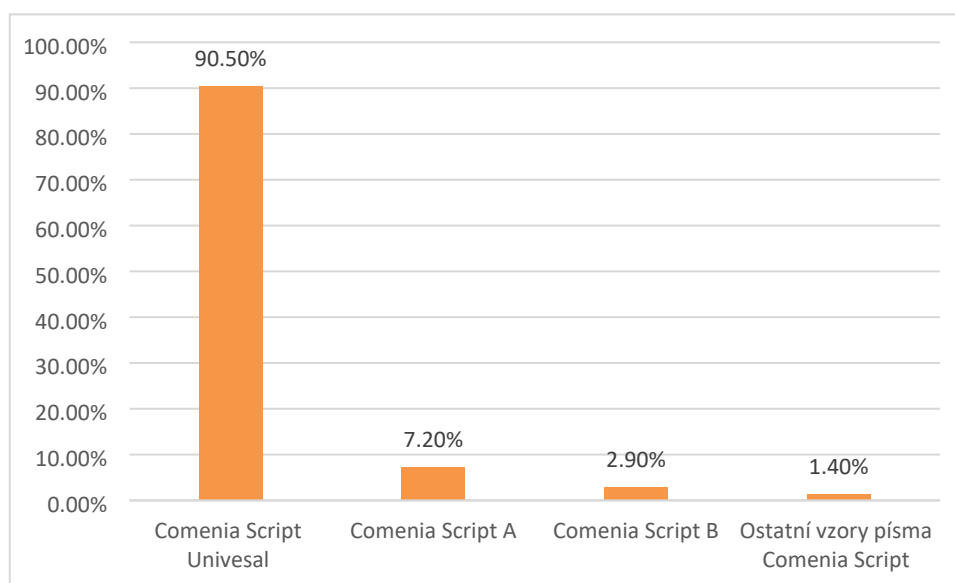
Průzkum alternativních metod výuky České školní inspekce ukazuje, že písmo *Comenia Script Universal* používá ve výuce 90,5 % ze 137 škol užívajících písmo *Comenia Script*, využití písma *Comenia Script A* udalo 7,2 % škol. Ostatní vzory písma *Comenia Script* jsou využívány spíše výjimečně, jak demonstruje graf níže.²

---

¹Česká školní inspekce ČR [online]. 2014 Copyright © [cit. 02.01.2021]. Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Tematick%C3%A9%20zpr%C3%A1vy/2014_Altativni_metody_vyuky.pdf

² Tamtéž

Graf č. 2 Druh písma Comenia Script (podíl škol v %)

Zdroj: ¹

5.2.2 Tiskací písmo *NNS Script* – Nová škola s. r. o.

V roce 2014 vznikl v nakladatelství Nová škola s.r.o. nový typ nevázaného písma, který nese název *NNS Script*. Výuka tiskacím písmem *NNS Script* spočívá v nácvičku tiskacích písmen, která jsou zjednodušena v klasické bezpatkové bezesklonné písmo ve fontu *NNS Script* vytvořené nakladatelstvím Nová škola s.r.o. Nakladatelství vydalo v roce 2014 pod edicí *Duhová řada* sadu *Píšeme tiskacím písmem*, která obsahuje Slabikář *Píšeme tiskacím písmem*, který vytvořila Eva Procházková, a Živou abecedu *Píšeme tiskacím písmem* vydanou roku 2015, jejími autory jsou Alena Doležalová a Miloš Novotný. Tato sada také obsahuje *Písanku k Živé abecedě* a třídílnou *Písanku ke Slabikáři* z roku 2015. Tato edice „[...] přináší jednotný provázaný přístup k výuce čtení a psaní s využitím jednotného grafického tvaru písmen pro čtení i pro psaní.“² (Příloha 3)

Edice *Píšeme tiskacím písmem* využívá metodiky vzájemného posilování čtení a psaní. Výuka čtení a psaní tedy spočívá v souběžné výuce stejného písmene ve stejném tvaru. Písmo *NNS Script* je beze sklonu, je individuálně určen žákovi. Poměr výšky velkých a malých písmen je 2:1.

¹ Česká školní inspekce ČR [online]. 2014 Copyright © [cit. 02.01.2021]. Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Tematick%C3%A9%20zpr%C3%A1vy/2014_Alternativni_metody_vyuky.pdf

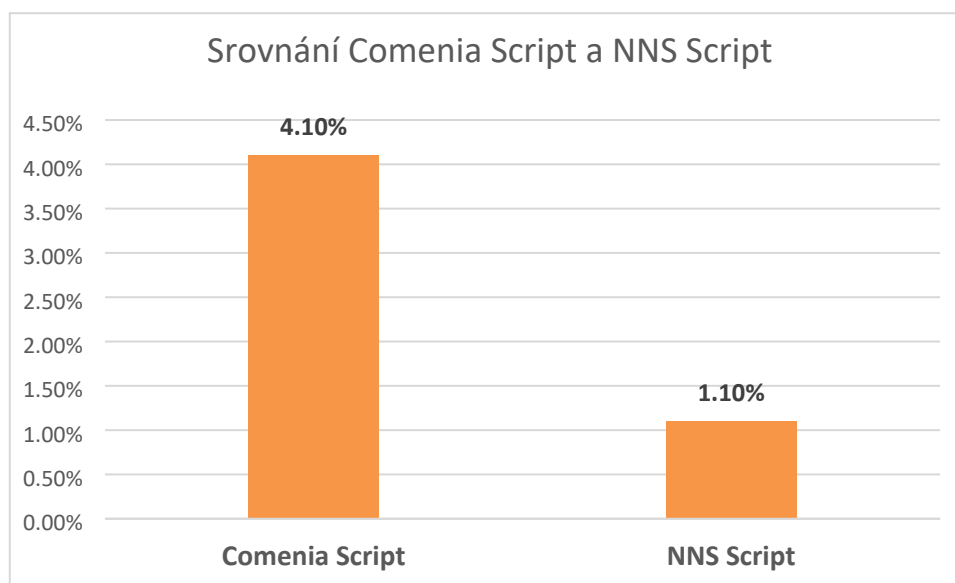
² Otázky a odpovědi. [online]. 2015 [cit. 2015-04-6]. Dostupné z: <http://www.pisemetiskacim.cz/otazky-a-odpovedi/>

Tiskací písmo *NNS Script* vzniklo zjednodušením klasického bezpatkového písma, které zanechává prostor pro budoucí rozvoj rukopisu jedince. Jeho tvar odpovídá písmu, kterým se vyjadřují dospělí, kteří pozvolně přešli od klasického psacího písma k tiskacím tvarům (Červenková, 2015). Od klasického psacího písma se liší svou nespojitostí a jednoduššími tvary písmen.

Na základě šetření České školní inspekce byly školy dotázány, zda vyučují psaní písmem *NNS Script*. Z celkového počtu 3 335 dotázaných škol (jedná se o počet škol, které odpověděly na tuto otázku) vyučuje písmo *NNS Script* 37 škol (tj. 1,1 %).¹

Typ písma *Comenia Script* a *NNS Script* je nejrozšířenějším typem písma v České republice. V následujícím grafu můžeme vidět procentuální srovnání písma *Comenia Script* a *NNS Script*.²

Graf č. 3 Srovnání písma Comenia Script a NNS Script (v %)

Zdroj:³

¹Česká školní inspekce ČR [online]. 2014 Copyright © [cit. 02.01.2021]. Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Tematick%C3%A9%20zpr%C3%A1vy/2014_Alternativni_metody_vyuky.pdf

² Tamtéž

³Česká školní inspekce ČR [online]. 2014 Copyright © [cit. 02.01.2021]. Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Tematick%C3%A9%20zpr%C3%A1vy/2014_Alternativni_metody_vyuky.pdf

5.2.3 Nevázané písmo Sassoon Script – nakladatelství Fraus

Nakladatelství Fraus vytvořilo v roce 2015 nevázaný typ písma s fontem *Sassoon*, který je podobný písmu *Comenia Script*. „Autorkou kompletu učebnic pro nevázané písmo je Michaela Sklenářová, která toto písmo a metodiku také pilotovala. V porovnání s písmem *Comenia Script* se liší pouze nepatrně, a to serify (= příčné ukončení tahů, tzv. patka) u písmen „l“, „k“ a tvary „G““ (Kučerová, 2018: 24)

K písmu *Comenia Script Universal*, které bylo do roku 2013 jedinou alternativou k tradičnímu vázanému písmu, přibýly po dvouleté pilotáži písanky s písmem ve fontu *Comenia Script A*. Pro první třídy základních škol je připravilo nakladatelství Fraus, vznikly tak následující učební materiály: čítanka, pracovní učebnice a písanky. (Červenková, 2015)

V roce 2018 nakladatelství Fraus vydalo novou sadu pro psaní nevázaným typem písma ve fontu *Sassoon*, jedná se o *Slabikář pro nevázané písmo*, *Živou abecedu pro nevázané písmo* a čtyřdílnou sadu písanek pro nevázané písmo.

„Právě vzájemná provázanost výukových materiálů do jednoho celku přispěla k tomu, že písankám vysázeným písmem *Comenia Script A* od Nakladatelství Fraus byla jako prvnímu souboru materiálů pro výuku primárního psaní nevázaným písmem udělena doložka Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.“¹

„Nevázané písmo je sestaveno tak, aby bylo použitelné pro snadnou komunikaci i v zahraničí. Sedmička s přeškrtnutím se užívá pouze v psaném písmu v České a Slovenské republice. Protože se ve všech ostatních zemích píše sedmičky bez něj, může být přeškrtnutá číslice 7 považována za neplatnou.“ (Sklenářová, 2014, s. 4)

Vzor písma nakladatelství Fraus nemá stejně jako písmo *Comenia Script* žádný sklon. Sklon písma si určí sám žák, který „[...] si písmo přizpůsobí své povaze nebo mu dá sklon rychlostí svého psaní“ (Sklenářová, 2014: 2)

Podle Sklenářové (2014: 2) je v abecedě „[...] několik písmen, jež mají více tvarových variant. Děti se mohou rozhodnout, která jim lépe vyhovuje, ale mohou samozřejmě používat varianty obě. S těmito variantami se žáci seznámí ve 2. ročníku.“

---

¹ Česká škola. [online]. 2014 [cit.29. 12. 2020]. Dostupné z: <http://www.ceskaskola.cz/2014/05/nevazane-pismo-bude-od-zari-pro-skoly.html>

Lencová uvedla: „*Tvary nevázaného písma z písanek Fraus jsou o dost složitější než tvary ověřovaného písma Comenia Script a vůbec nemusí vyhovovat dysgrafickým dětem nebo dětem se speciálními potřebami.*“¹

5.2.4 Tiskací písmo Nova Script – Nová škola-Duha

Doložku Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy získalo nakladatelství Nová škola – DUHA v roce 2015. Nakladatelství tak představilo výukové materiály ve fontu *Nova Script*. Jedná se o třídílnou sadu písanek *Píšeme nevázaným písmem*, kterou v roce 2015 vytvořili Lenka Andrýsková a René Bača. **(Příloha 4)**

Písmo vychází z tiskacích písmen, důležitý je u tohoto písma sklon, který se žáci učí již od prvního písmene. (Kučerová, 2018)

„*Nevázané písmo Nova Script je jednoduché, vychází z tvarů tiskacích písmen a tím udržuje princip jedné náročnosti. Vzhledem k jednoduchým tvarům bez okrasných prvků dává prostor pro individuální rozvoj rukopisu.*“²

5.2.5 Nevázané písmo Alter Script

V roce 2017 uvedlo nakladatelství Alter novou řadu *Český jazyk pro 1. ročník ZŠ*, která obsahuje Slabikář a Živou abecedu. Oba tyto tituly jsou doplněny třemi díly písanek, které jsou určeny pro nácvik nevázaného psacího písma ve fontu *Alter Script*, které vytvořila Lenka Bradáčová a ilustroval Libor Drobný.

Písmo *Alter Script*, které vychází z tiskacích písmen, má při psaní doporučené směry a počty tahů, ty však nejsou závazné, např. písmeno „E“ lze napsat čtyřmi, třemi i dvěma tahy. Písmeno „A“ je možné psát zdola dvěma tahy nebo shora třemi tahy. (Červenková, 2015) **(Příloha 5)**

Ve *Formuláři pro posouzení učebnice podle stanovených kritérií* se vyjádřila k souboru učebnic pro český jazyk od nakladatelství Alter (obsahující písanky nevázaného písma) Radka Wildová následovně: „*Soubor je z odborného hlediska*

---

¹ Idnes. [online]. 2014 [cit. 29. 12. 2020]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/spor-o-pismo-comenia-script.A140517_2065377_domaci_cen

² Nova Script-Písanka 1 pro 2. ročník-Nová škola-DUHA. Nová škola-DUHA, Brno-distribuce učebnic, pracovních sešitů a interaktivních učebnic [online]. Copyright © 2020 Nová škola [cit. 30.12.2020]. Dostupné z: <http://www.novaskolabrno.cz/p/nova-script-pisanka-1-pro-2-rocnik/>

zpracován kvalitně. Využití analyticky-syntetické metody společně s metodou normálních slabik žákům usnadní čtení slov a vět. Přirozeným způsobem je rozvíjeno i porozumění čtenému. Písanky jsou velkou a velmi dobrou inovací – žáci si osvojují psaní nespojeným písmem, které nakladatelství Alter vytvořilo. Z hlediska metodického a grafického je předložený soubor opravdu zdařilý.“¹

---

¹ Příloha č. 5 - Formulář pro posouzení učebnice podle stanovených kritérií [online]. Copyright © DocPlayer.cz [cit. 25.12.2020]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/192888803-Priloha-c-5-formular-pro-posouzeni-ucebnice-podle-stanovenych-kriterii.html>

6 Přehled učebnic k jednotlivým metodám

V současné době je na trhu velké množství nakladatelství vydávající učební materiály k výuce elementárního čtení a psaní, tudíž je i nepřehledné množství učebnic, čítanek, pracovních sešitů, slabikářů, písanek atd., ze kterých si mohou školy a učitelé vybírat. Nakladatelství nevydávají jen tištěné učebnice, ale také elektronické a interaktivní podoby a k nim i výuková CD.

6.1 Učebnice k metodě analyticko-syntetické

K výuce čtení analyticko-syntetickou metodou připravilo roku 2017 nakladatelství **Alter** *Slabikář a Moji první čítanku* z roku 2013, autorem je Jiří Žáček a ilustrátorkou Helena Zmatlíková. Slabikář doprovází dvoudílný *Pracovní sešit ke Slabikáři* z roku 2017, který navazuje na *Pracovní sešit k Živé abecedě* vytvořený pro předslabikářové období Hanou Staudkovou a kolektivem. V roce 2013 toto nakladatelství dále vydalo *Živou abecedu*, autorem je básník Miloš Holas a Hana Staudková, ilustrace jsou od Aleny Ladové. Následně roku 2017 uvedlo nakladatelství Alter novou řadu *Český jazyk pro 1. ročník ZŠ*, obsahující dvoudílnou pracovní učebnici pro počáteční psaní, která nese název *Můj slabikář* a dále *Moji živou abecedu* od Lenky Bradáčové, Zuzany Pospíšilové, Hany Rezutkové a kolektivu. Oba tyto tituly jsou doplněny písankami, které jsou určeny pro nácvik nevázaného psacího písma ve fontu *Alter Script*. Písanky nevázaného písma vytvořila Lenka Bradáčová a ilustroval Libor Drobný v roce 2017. Nakladatelství Alter vydává kromě písanek nevázaného písma také písanky vázaného psacího písma.¹ Lenka Bradáčová vytvořila v roce 2017 *Moji první čítanku*, která využívá nevázané psací písmo.

Pro tuto metodu čtení představuje své učební materiály také nakladatelství **Didaktis**, jedná se o pracovní učebnici *Slabikář pro 1. ročník* z roku 2017, který vytvořila Jitka Halasová, Marie Kozlová a Pavol Tarábek. Marie Kozlová a Pavol Tarábek dále vytvořili v roce 2002 *Písmenkář pro 1. ročník*, který umožňuje osvojení si prvních písmen, slabik a slov (**Příloha 6**). Nakladatelství Didaktis v roce 2003 publikovalo doplňkovou čítanku *Počteníčko pro 1. a 2. ročník ZŠ* od Jitky Halasové. V tomto nakladatelství vznikla v roce 2015 ucelená řada *Zetíkova cesta*, která je zaměřena na čtení

---

¹ Český jazyk a literatura | Nakladatelství Alter. Učebnice, učební pomůcky a odborné publikace [online]. Copyright © David Fírek [cit. 23.11.2020]. Dostupné z: <https://www.alter.cz/obchod/cesky-jazyk-a-literatura-112/>

s porozuměním. Tato řada obsahuje *Slabikář*, *Čítanku*, *Písmenkář* a dvoudílný pracovní sešit. Jejimi autory jsou Ivona Březinová, Jana Blažková, Martin Karlovský a Pavol Tarábek. Pod touto řadou vznikla také čítanka *Cesta na planetu Zet* od Ivony Březinové. Čítanka je volným pokračováním příběhu, který se odvíjí v učebnicové sadě Zetíkova cesta o mimozemšťanu Zetikovi, prvňáčce Emě a jejich kamarádech. Následně Martina Kalovská, Ivona Březinová a Pavol Tarábek připravili průvodce k této učebnicové sadě, s názvem *Průvodce Zetikovou cestou*, který je pomocníkem nejenom učitelům, ale také rodičům prvňáčků.¹

Další z nakladatelství, které představuje učební materiály k metodě analyticko-syntetické, je nakladatelství **Dialog**, pod kterým vychází, pro svou nadprůměrnou estetickou, didaktickou a metodickou úroveň vysoce oceňovaný *Český slabikář* a čítanka *U nás doma* z roku 2002, oba tituly jsou vytvořené spisovatelem Ludvíkem Štěpánkem a jeho kolektivem, výtvarný doprovod provedla Vlasta Švejdrová. Následně nakladatelství Didaktis představilo v roce 2019 pracovní sešit s názvem *Hurá do abecedy*. Pod vedením spisovatele Ludvíka Štěpánka vznikla s nadprůměrnou literární, grafickou, výtvarnou, a především estetickou úrovní *Čítanka pro prvňáčky*.²

Nakladatelství **Fortuna** uvádí k metodě slabikovací čtyřdílný *Slabikář* z roku 2010, pod názvy – *Pojďme si hrát*, *Veselá abeceda*, *Pojďme si číst* a *Čtení pro malé školáky*, jejími autory jsou Josef Brukner, Miroslava Čížková, Vladimír Linc, Václav Mertin a Simona Pišlová.³

Dalším nakladatelstvím, které vytváří materiály pro metodu analyticko-syntetickou je nakladatelství **Fraus**, které představuje od autorů Lenky Březinové, Jiřího Havla a Hany Stadlerové *Slabikář Do světa slov*, ve kterém se mohou čtenáři setkat s poezií, prózou, pohádkami ale i naučnými texty. Dále od těchto autorů vychází *Živá abeceda* nesoucí název *Do světa písmen*. Ilustrace pro tyto dva tituly, které vyšly roku 2012, provedla Anna Neborová. K oběma publikacím byla vytvořena, také v roce 2012, *Příručka pro učitele*. Příručka obsahuje přehledy učiva a přehledy očekávaných výstupů. V roce 2008 dále nakladatelství Fraus představilo *Čítanku Do světa příběhů*, která zakončuje soubor učebnic pro 1. ročník ZŠ. Následně roku 2018 vznikla nová *Příručka pro učitele* od Jana Horáka, Jitky Hněvsové, Ivony Ivicové a Dagmar

---

¹ Nakladatelství Didaktis [online]. 2020 [cit. 23.11.2020]. Dostupné z: <https://www.didaktis.cz>

² 1. ročník – Český jazyk pro 1.-5. ročník – Učebnice – Nakladatelství Dialog. [online]. Copyright © 2015 Dialog [cit. 23.11.2020]. Dostupné z: <https://knihydialog.cz/ucebnice/cesky-jazyk-pro-1-5-rocnik-/1-rocnik>

³ Čtení – psaní – český jazyk - NašeUčebnice.cz. *NašeUčebnice.cz* [online]. Copyright © SPN [cit. 24.11.2020]. Dostupné z: <http://naseucebnice.cz/68-cteni-psani-cesky-jazyk>

Sojkové, která obsahuje další úlohy, nápady a hry k učebním materiálům tohoto nakladatelství.¹ Nakladatelství Fraus dále uvádí sadu pro nevázaný typ písma z roku 2018, která obsahuje *Slabikář pro nevázané písmo a Živou abecedu pro nevázané písmo*, jejími autory jsou od Soňa Burová, Martina Fasnerová, Jan Horák, Michaela Hrdinová, Ivona Ivicová, Michaela Kalkušová a Dagmar Nebuželská. V této sadě vznikla i čtyřdílná sada písanek pro nevázané písmo ve fontu *Sassoon*, od Marty Fasnerové, Hany Křenové, Dagmar Nebuželské a Dany Raunerové.

Pro čtení analyticko-syntetickou metodou připravilo nakladatelství **Nová škola s.r.o.** dvě řady. Sada *Duhová řada* obsahuje *Živou abecedu pro 1. ročník základní školy* vydanou roku 2020 Olgou Nováčkovou a *Slabikář pro 1. ročník základní školy* z roku 2015, který navazuje na živou abecedu, jejími autorkami jsou Zdena Rosecká a Eva Procházková. V každém dílu slabikáře jsou pokyny pro žáky uváděny pomocí piktogramů.² Druhá řada pro čtení analyticko-syntetickou metodou v nakladatelství Nová škola s.r.o. se nazývá *Čteme a píšeme s Agátou* Podstatou této řady je Metoda tří startů, která je zacílena na systematický rozvoj čtení a psaní s porozuměním. Tato řada staví na metodě analyticko-syntetické doplněné o efektivní prvky metody genetické.³ Řada je vytvořena Alenou Bárrou Doležalovou a Milošem Novotným, obsahuje *Živou abecedu*, kterou doprovází soubor nesoucí název *Hry se slabikami k Živé abecedě*.⁴ Soubor zahrnuje šestnáct karet v osmi sadách seřazených postupně podle písmen probíraných v živé abecedě.⁵ V této řadě dále vznikl v roce 2017 třídílný *Slabikář*. Nakladatelství Nová škola vytváří písanky pro psaní vázaným písmem, ale také písanky pro psaní tiskacím písmem fontem *NNS Script*.

Pro čtení metodou analyticko-syntetickou představuje nakladatelství **Nová škola-DUHA s.r.o.** v rámci edice *Čtení s porozuměním* zaměřené na podporu čtenářské gramotnosti, moderní barevnou učebnici s názvem *Živá abeceda s kocourem Samem* a *Slabikář s kocourem Samem* z roku 2017, autorkou je Lenka Andrýsková. Průvodní postavou těchto titulů je kocour Sam, který doprovází Alenku a Michala. Následně v roce

---

¹ Analyticko-syntetická metoda 1. ročník – Učebnice. [online]. Copyright © 2020 [cit. 24.11.2020]. Dostupné z: <https://ucebnice.fraus.cz/catalog/cs/i-zpravy-cesky-jazyk-analyticko-synteticka-metoda-1-rocnik>

² Specifikace Slabikář, 1. a 2. díl - Heureka.cz. *Učebnice - Heureka.cz* [online]. Copyright © 2007 [cit. 27.12.2020]. Dostupné z: https://ucebnice.heureka.cz/slabikar-1-a-2-dil_2/specifikace/#section

³ Metoda tří startů – Čteme a píšeme s Agátou. [online]. Copyright © Copyright 2020 [cit. 27.12.2020]. Dostupné z: <https://nns.cz/agata/metoda-tri-startu/>

⁴ Čteme a píšeme s Agátou – Český jazyk pro 1. ročník ZŠ vytvořeno v souladu s RVP ZV. [online]. Copyright © Copyright 2020 [cit. 24.11.2020]. Dostupné z: <https://nns.cz/agata/>

⁵ Specifikace Hry se slabikami Čteme a píšeme s Agátou - Heureka.cz. *Učebnice - Heureka.cz* [online]. Copyright © 2007 [cit. 27.12.2020]. Dostupné z: <https://ucebnice.heureka.cz/hry-se-slabikami-cteme-a-piseme-s-agatou/specifikace/#section>

2016 vznikl k této edici pracovní sešit s názvem *Učíme se písmena s kocourem Samem*, který doplňuje živou abecedu i slabikář, autorkami jsou Lenka Andrýsková a Thea Vieweghová. Nakladatelství Nová škola-DUHA představilo roku 2019 čtyři díly písanek, které nesou název *Písanka s kocourem Samem*, autorkami jsou Zdena Rosecká a Eva Procházková.¹ Pod tímto nakladatelstvím také vychází písanky nevázaného písma ve fontu *Nova Script*. Třídílnou sadu písanek, která se nazývá *Píšeme nevázaným písmem* vytvořili v roce 2015 Lenka Andrýsková a René Bača.²

V nakladatelství **Prodos** vznikla pro výuku prvopočátečního psaní v roce 1993 sada s názvem *Český jazyk a literatura*, která obsahuje dvoudílný *Český slabikář* z roku 2010 od Petra Šruta a Hany Mikulenkové, ilustrovaný Zdeňkou Krejčovou. Celý slabikář provází příběh dvou dětských postaviček, malé školačky Jáji a pohádkového kluka Oty. Od těchto autorů dále roku 1996 vyšla *Otíkova čítanka*, která vypráví příběh pohádkového kluka Oty a jeho kamarádů a kamarádek. Text je výtvarně doprovázen Zdeňkou Krejčovou.³ Následně roku 1997 představilo nakladatelství Prodos doplňkovou čítanku *Tom a Mimi – Já, já čtu!*, její autorkou je Hana Mikulenková. Čítanka obsahuje krátké texty, které jsou doplněny černobílými ilustracemi, které si mohou žáci vybarvit.⁴ Dále pro tuto metodu čtení nakladatelství Prodos představilo edici s názvem *Modrá řada Český jazyk a literatura*, která obsahuje *Slabikář* vydaný roku 2004, autory jsou Hana Mikulenková, básník Radek Malý a výtvarník Matěj Forman a pracovní sešit od Hany Mikulenkové a Radka Malého. Hana Mikulenková vytvořila v roce 2019 metodickou příručku *Český jazyk a literatura*, která doprovází řadu učebních materiálů pro výuku českého jazyka a literatury v prvním ročníku ZŠ.

I nakladatelství **Studio 1+1** se zaměřuje na začínající čtenáře, pro metodu slabikovací nakladatelství představilo v roce 2012 *Slabikář pro 1. ročník základní školy*, *Živou abecedu tetky Abecedky pro 1. ročník ZŠ*, kterou prochází pohádka, která uvozuje

---

¹ Český jazyk 1 – pro 1. ročník – Učebnice a pracovní sešity – Nová škola – DUHA, Brno – distribuce učebnic, pracovních sešitů a interaktivních učebnic. Nová škola – DUHA, Brno – distribuce učebnic, pracovních sešitů a interaktivních učebnic [online]. Copyright © 2020 Nová škola [cit. 24.11.2020]. Dostupné z: <http://www.novaskolabrno.cz/produkty>

² Tamtéž

³ Specifikace Otíkova čítanka - Heureka.cz. Knihy - Heureka.cz [online]. Copyright © 2007 [cit. 27.12.2020]. Dostupné z: <https://knihy.heureka.cz/otikova-citanka>

⁴ Učebnice pro ZŠ: Učebnice Prodos. Učebnice pro ZŠ: Učebnice Prodos [online]. Copyright © 2019 [cit. 24.11.2020]. Dostupné z: <https://ucebnice.org/rocnik1>

učivo a motivuje žáky a *Čítanka pro 1. ročník základní školy*, autorkou je Jana Potůčková.¹

Nakladatelství **Taktik** uvedlo v roce 2016 ucelenou řadu učebnic a pracovních sešitů pro výuku českého jazyka na 1. stupni základních škol nazvanou *Hravá čeština*, která obsahuje *Hravý slabikář*, *Hravou abecedu* a *Hravou čítanku.*, K motivaci žáků přispívá originální prostředí vodnické třídy, autorkou je Věra Ježková.²

6.2 Učebnice k metodě genetické

Pro výuku čtení metodou genetickou připravilo nakladatelství **Fraus** řadu nazvanou *Český jazyk 1 genetická metoda*. První díl pracovní učebnice, který vytvořila Martina Grycová, vyšel roku 2012 pod názvem *Začínáme číst a psát*. Karla Černá, Jiří Havel a Martina Grycová jsou autory druhého dílu, který byl publikován v roce 2020 a nese název *Už čteme a píšeme sami*. V roce 2014 byl představen soubor 40 pracovních listů, které fungují jako doplněk k učebnicové řadě genetické metody čtení nakladatelství Fraus, autorkou je Lenka Syrová. V nakladatelství Fraus dále vznikla v roce 2012 *Průručka učitele*, autorkou je Martina Grycová. Další řada tohoto nakladatelství představuje učebnice genetické metody navíc upravené pro žáky se speciálními potřebami (nazvané SVP).³

Také nakladatelství **Fragment** vytváří učební materiály k metodě genetické. Pod tímto nakladatelstvím vznikla v roce 2016 čítanka *Velká tiskací písmena pro 1. ročník ZŠ*, texty doplňuje vtipná ilustrace od Markéty Vydrové. Dita Nastoupilová vytvořila v roce 2016 pracovní sešit pro rozvoj komunikační a slohové výchovy, který nese název *Čtení podle obrázků pro 1. ročník ZŠ* a doplňkový pracovní sešit *Deník malého čtenáře pro 1. ročník ZŠ*.⁴ Dále vychází od Oldřicha Syrovátky kniha ilustrovaná Helenou Zmatlíkovou *Začínáme číst bajky* z roku 2016. Marie Tetourová napsala v roce 2016 knihu *Začínáme číst pohádky*, kterou ilustrovala Edita Plicková. Kniha obsahuje několik známých

---

¹ Oblíbené knihy. Knihkupectví on-line. [online]. Copyright © 2019 [cit. 30.12.2020] Dostupné z: https://www.oblibeneknihy.cz/?sekce=kategorie&id_kategorie=366068&filtr%5Bfulltext%5D=Studio+1%2B1&filtr%5Border%5D=z.id+DESC#frm_order

² Specifikace Hravá Abeceda 1.roč -- Heureka.cz. Učebnice - Heureka.cz [online]. Copyright © 2007 [cit. 30.12.2020]. Dostupné z: <https://ucebnice.heureka.cz/hrava-abeceda-1-roc/specifikace/#section>

³ Genetická metoda 1. ročník – Učebnice. Učebnice [online]. Copyright © 2020 [cit. 24.11.2020]. Dostupné z: <https://ucebnice.fraus.cz/catalog/cs/i-zpravy-cesky-jazyk-geneticka-metoda-1-rocnik>

⁴ Učebnice | Albatros media. *Fragment* | *Albatros media* [online]. Copyright © Albatrosmedia a.s. [cit. 24.11.2020]. Dostupné z: <https://www.fragment.cz/Product/Category/7796579/?genrel=7797272&sort=-2>

pohádek, texty jsou napsané velkými tiskacími písmeny a jsou tak vhodné ke čtení metodou genetickou.¹

Dalším nakladatelstvím, které vytváří učební materiály k metodě genetické je nakladatelství **Jinan**. V roce 1996 vznikla živá abeceda nazvaná *První písmenka*, od Jarmily Škorpilové a Radky Wildové a čítanka *Malý čtenář pro Otu*, autorkami čítanky jsou Zuzana Žitná a Radka Wildová. Zuzana Žitná, Radka Wildová a Jarmila Škorpilová vytvořily v roce 1996 *Slabikář pro 1. ročník ZŠ*.² Pod nakladatelstvím Jinan byl publikován *Metodický návod pro práci v českém jazyce*, který vytvořila Radka Wildová, Jarmila Škorpilová a Zuzana Žitná.

Také nakladatelství **Klett** představuje výukové materiály ke genetické metodě. Nakladatelství vydává řadu, která nese název *Lili a Vili*, první díl pracovní učebnice se nazývá *Lili a Vili ve světě velkých písmen* a druhý díl *Lili a Vili ve světě malých písmen*. Tyto učební materiály, jejichž autorkami jsou Zuzana Maňourová a Dita Nastoupilová, kombinují analyticko-syntetickou metodu a metodu genetickou, materiály vyšly roku 2013. Nakladatelství Klett dále roku 2014 připravilo Slabikář *Lili a Vili ve světě slabik* od Dity Nastoupilové a Lucie Skálové a Živou abecedu *Lili a Vili ve světě živé abecedy*. V roce 2013 Zuzana Maňourová a Dita Nastoupilová vytvořily čtyřdílnou sadu písanek, která nese název *Lili a Vili ve světě psaní*.³ Následně Vladimíra Hornáčková, Dita Nastoupilová, Jaroslava Jiro-Sedláčková a Pavla Žižková uvedly roku 2013 metodickou podporu pro čtení metodou analyticko-syntetickou a metodou genetickou. Tato podpora nese název *Náměty pro učitele* a má podobu tematických celků. Tito autoři také vytvořili *Příručku pro učitele*, která nabízí učitelům například rozvržení školního roku, či tipy na rozšiřující aktivity. Roku 2015 vytvořila Petra Bendová a Iveta Pecháčková čítanku nesoucí název *Lili a Vili ve světě říkadel, pohádek a příběhů*, která slouží jako doplněk k učebním materiálům k výuce prvopočátečního čtení⁴ (**Příloha 7**).

Současné učebnice pro genetickou metodu připravilo nakladatelství **SPN** (Státní pedagogické nakladatelství). V roce 1998 představilo učebnici s názvem *Učíme se číst*, která spojuje funkci prvního slabikáře a čítanky (**Příloha 8**). Tuto učebnici doprovází pracovní sešit *Učíme se číst*, který vytvořily v roce 2005 Jarmila Wagnerová a Jaroslava

---

¹ Specifikace Začínáme číst-Pohádky-Marie Tetourová - Heureka.cz. Knihy - Heureka.cz [online]. Copyright © 2007 [cit. 27.12.2020]. Dostupné z: <https://knihy.heureka.cz/zaciname-cist-pohadky-marie-tetourova/specifikace/#section>

² Jinan | ANSA. ANSA [online]. Copyright © ANSA Knihy s.r.o., 2018 [cit. 24.11.2020]. Dostupné z: <http://www.ansa.cz/kategorie/zakladni-skola/1-stupen/cesky-jazyk-a-literatura/jinan/>

³ Klett e-shop. [online]. 2020 [cit. 22.12.2020]. Dostupné z: <https://www.klett.cz/eshop/1-rocnik-zs-lang-2-seg-110-c-10027.html?from=0>

⁴ Tamtéž

Václavovičová (**Příloha 9**). Alexandra Bahnerová zhotovila v roce 2013 pracovní sešit, který nese název *Čtení s radostí*. Tento pracovní sešit je určen žákům prvních ročníků a dětem předškolního věku pro začátek nácvičku čtení.¹ Dále pod tímto nakladatelstvím vychází *Čítanka pro nejmenší* z roku 2013, její autorkou je Jarmila Wagnerová.² Pro čtení genetickou metodou vznikla v roce 2015 pod nakladatelstvím **Svět** dvojdílná učebnice. První díl nese název *Písmena s písničkou*, téma učebnice je práce s písničkou, která je spojená s podobou obrázků Comenia Pictures a psacích písmen Comenia Script. Druhý díl se nazývá *Umím číst a rozumím*, autorkou této dvojdílné učebnice je Jitka Rubínová.³ Nakladatelství také vydává tzv. „Balíček Comenia Script“, který obsahuje: praktický manuál, tahák do kapsy „Abeceda“, sérii listů „Duhové písmeno“, záložku s abecedou, karty s písmeny a obrázky, tabulku s abecedou, pexeso „Comenia Pictures“, písmena k vystřihování, obrázkovou abecedu a návod, jak pracovat s balíčkem Comenia Script.⁴ Nakladatelství Svět uvádí dva díly písanek pod názvem *Umím psát*, nevázaného písma fontu Comenia Script®.⁵

K metodě analyticko-syntetické bez tvorby slabik vznikla v nakladatelství **Fortuna** roku 2011 učebnice *Čtení pro prvňáčky 1* a v roce 2010 *Čtení pro prvňáčky 2*, druhý díl učebnice navazuje na *Čtení pro prvňáčky 1* a je určen pro druhé pololetí v první třídě. Autorkou těchto dvou titulů je Miroslava Čížková.⁶

6.3 Učebnice k metodě Sfumato

K metodě Sfumato připravilo nakladatelství **ABC Music** ucelenou řadu pro 1. ročník základní školy, její autorkou je Mária Navrátilová a kolektiv. Pod tímto nakladatelstvím vychází pro předslabikářové období *Živá abeceda aneb Písmenka v říši*

---

¹ Specifikace Čtení s radostí - Heureka.cz. Knihy - Heureka.cz [online]. Copyright © 2007 [cit. 27.12.2020]. Dostupné z: <https://knihy.heureka.cz/cteni-s-radosti/specifikace/#section>

² Čtení a psaní metodou bez tvorby slabik - NašeUčebnice.cz. *NašeUčebnice.cz* [online]. Copyright © SPN [cit. 24.11.2020]. Dostupné z: <http://naseucebnice.cz/74-cteni-a-psani-metodou-bez-tvorby-slabik>

³ Knihkupectví Luxor [online]. Copyright © [cit. 26.11.2020]. Dostupné z: https://www.luxor.cz/product/pismena-s-pisnickou-zbo000204178?recommender_box_placement=productpage_similar&recommender_box=quarticon#toAnotation

⁴ Nakladatelství Svět – Katalog Comenia Script 2020/2021. Nakladatelství Svět – František Drtikol [online]. Copyright © Svět, 2020 [cit. 20.11.2020]. Dostupné z: https://www.nakladatelstvisvet.com/cs/edice-comenia-script/katalog-comenia_script_2016

⁵ Radana Lencová [online]. 2009 Copyright © [cit. 24.11.2020]. Dostupné z https://www.lencova.eu/cs/uvod/kaligrafie/edice_kaligrafie/shop_balicek_CS

⁶ Čtení – psaní – český jazyk - NašeUčebnice.cz. *NašeUčebnice.cz* [online]. Copyright © SPN [cit. 24.11.2020]. Dostupné z: <http://naseucebnice.cz/68-cteni-psani-cesky-jazyk>

divů z roku 2012, ke které vytvořil ilustrace Leoš Konáš. Následně roku 2013 Mária Navrátilová a její kolektiv představili třídílný *Pracovní sešit k Živé abecedě*, který využívá mezipředmětové vztahy a obsahuje například i uvolňovací cviky. V roce 2019 v nakladatelství vznikl dvoudílný *Neobyčejný slabikář*, jehož autory jsou Mária Navrátilová, Gabriela Hofmannová, Leona Vejsová, Vladimíra Kupčíková a Nikola Navrátil. Slabikář je plný poutavých příběhů a lze ho využít pro všechny metody čtení. Mária Navrátilová, Vladimíra Kupčíková a Leona Vejsová napsaly publikaci k Živé abecedě, která nese název *Příručka pro pedagogy aneb příběhy k živé abecedě*. Příručka obsahuje řadu poutavých příběhů k jednotlivým písmenům s výtvarným doprovodem Leoše Konáše. Mária Navrátilová a kolektiv vytváří také písanky „Psacího písma Márie Navrátilové“ se specifickým psacím písmem a se sklonem, určeným pro tuto metodu.¹

---

¹ Sfumato – Splývavé čtení – ABC Music v.o.s. e-shop učebnice a vyučovací pomůcky. [online]. 2019 Copyright © V [cit. 26.11.2020]. Dostupné z: <http://www.vyukove-materialy.cz>

II. VÝZKUMNÁ ČÁST

7 Výzkumný problém a pracovní předpoklady

Do roku 1990 byla analyticko-syntetická metoda jedinou schválenou metodou čtení na českých školách. Do této doby tedy neměli učitelé na základních školách možnost volby, jako metodou budou učit. Po roce 1990 se postupně začaly objevovat nové metody čtení, kdy nejvíce používanými metodami jsou tradiční metoda analyticko-syntetická, metoda genetická a metoda Sfumato.

Učitelé prvních tříd mají velkou výhodu oproti pedagogům, kteří učili před rokem 1990, neboť mají možnost volby, jakou metodou budou vyučovat. Budoucí učitelé jsou na vysokých školách seznamováni s různými metodami a možnostmi, jak vyučovat prvopočáteční čtení a psaní. Učitelé by se měli rozhodovat podle toho, jaká z metod se jim zdá pro výuku nejvhodnější a jaká podle nich nejlépe vyhovuje výuce prvopočátečního čtení a psaní, a tedy i výuce jejich budoucích žáků. Rozhodující pro učitele může být i fakt, jako metodou se učili číst a psát oni sami. Volba metody jim ale musí být blízká, musí s ní souznít a zejména ji rozumět tak, aby s ní dokázali žáky naučit číst a psát.

Důvodem výběru tohoto tématu diplomové práce byla určitá zvědavost z mé strany, jakožto budoucího učitele. Do jaké míry se alternativní metody čtení a nové vzory písma rozšířily a jak velké mají zastoupení a oblibu u učitelů potažmo u ředitelů škol v Českých Budějovicích a okolí.

Vzhledem k již zmíněné možnosti volby, jakou metodou učit, nejsou školy jen jednostranně zaměřené, jako tomu bylo dříve, ale jsou mnohem více rozmanité a diferencované. Pro svůj výzkum jsem zvolila město České Budějovice, ve kterém studuji.

Pro tento výzkum jsou stanoveny následující předpoklady:

1. Předpokládám, že metoda analyticko-syntetická a metoda genetická bude v Českých Budějovicích a okolí nejvíce užívaná.
2. Předpokládám, že nejvíce zastoupeno bude vázané písmo.
3. Předpokládám největší zastoupení učebních materiálů od nakladatelství v pořadí Nová škola s.r.o., Alter a SPN.

Domnívám se, že výsledky šetření budou shodné u učebních materiálů používaných jak pro výuku čtení, tak i pro výuku psaní. Čerpám ze své zkušenosti z pedagogické praxe, kterou jsem prováděla v různých základních školách a třídách v Českých Budějovicích.

8 Cíl výzkumné části a otázky výzkumného šetření

Cílem této práce je zjistit současný stav zastoupení jednotlivých metod čtení a psaní a učebních materiálů používaných v základních školách v Českých Budějovicích a okolí.

Na základě stanovených předpokladů výzkumného šetření byly stanoveny tyto výzkumné otázky:

- Jakými metodami čtení a psaní se v Českých Budějovicích nejčastěji vyučuje?
- Měli učitelé možnost volby, jakou metodou budou vyučovat čtení a psaní?
- Jsou dotazovaní učitelé spokojeni s metodou, kterou vyučují?
- Od jakého nakladatelství a jaké konkrétní učební materiály (učebnice, slabikáře, čítanky, písanky apod.) učitelé nejčastěji používají?
- Vyhovují učitelům učební materiály, které používají pro výuku čtení a psaní?
- Mohli si učitelé metodu čtení a psaní sami zvolit?
- Učili by učitelé raději jinou metodou?

9 Metodika výzkumu

Vzhledem k povaze výzkumného šetření byl zvolen kvantitativní výzkum, protože se soustředí na množství získaných dat. Pro realizování výzkumu a ověřování vlastních předpokladů jsem zvolila metodu dotazníku.

„Kvantitativní výzkum je označení pro přístup, jehož zdrojem má být pouze objektivní a co možná nejpřesnější zkoumání edukační reality podobně jako v přírodních vědách.“ (Skutil, Křováčková, 2007 in Skutil, 2011)

Hlavním rysem kvantitativního výzkumu je měření specifických hledisek sledovaného jevu. Důležitým bodem ve výzkumu je stanovení měřitelných proměnných. Tento typ výzkumu se uplatňuje zejména v přírodních vědách, technických oborech apod. V pedagogických a psychologických oborech je uplatňován až v posledních letech. Povaha sledovaných jevů je složitější, než jak je tomu například ve fyzice, výsledky tak často nejsou snadno měřitelné. Složitá je zejména interpretace zjištěných výsledků. (Skutil, 2011)

Punch (2008: 46) definuje pojem proměnné následujícím způsobem: *„Definice proměnných je: Množina výzkumných otázek určuje seznam proměnných, které budeme měřit pomocí dotazníku.“*

„Kvantitativní šetření o vztahu proměnných začíná cílem a výzkumnými otázkami. Ty určí proměnné, kterým se bude ve studii věnovat pozornost. Bereme-li, [...], za jednotku analýzy jedince, pak základním záměrem v kvantitativním šetření je změřit u skupiny lidí tyto proměnné a podívat se, v jakém jsou vztahu mezi sebou v získaném vzorku.“ (Punch, 2008: 37)

V dotazníku vytvořeném pro tento výzkum jsou proměnnými například: metody čtení, používaná nakladatelství, typ písma atd.

U kvantitativního přístupu lze podle Robsona (Skutil, 2011: 51), identifikovat tyto základní kategorie výzkumných plánů: experiment, výběrové šetření a případová studie. Pro tento výzkum bylo vybráno výběrové šetření, pro které je charakteristický sběr dat ve standardizované podobě od určité skupiny jedinců.

Podle Žumárové (Skutil, 2011: 57) lze výzkumnou metodu charakterizovat jako: *„[...] systematický postup pro získávání a zpracování dat se záměrem objasnit sledovanou problematiku. Jde o soustavu kroků, které se opírají o stanovený pojmový systém a pravidla.“*

Jak již bylo řečeno, pro výzkum byla zvolena metoda dotazníku. Dotazník plní požadavky zvoleného výzkumného plánu, tedy sběru dat ve standardizované podobě od vybrané skupiny lidí.

Bartošová a Skutil (Skutil, 2011) poznamenávají, že dotazník je nejužívanější pedagogickou metodou výzkumu, která je hojně používána i v dalších výzkumech, které se zabývají člověkem, například v sociologických výzkumech.

Dotazník se skládá ze souboru jednotlivých otázek, které při jeho vyplňování respondent čte, vykládá si jejich význam a následně na ně podle svého uvážení odpovídá. (Kumar, 2005)

Maňák, Švec a Švec (2005) se k dotazníku vyjadřují následovně, dotazník je: „[...] metodický nástroj, výzkumu zjišťování informací o osobních znalostech, postojích k aktuální skutečnosti a hodnotových preferencí.“

Podle Pelikána (1998), Svobody (2001) a Kumara (2005) má dotazník následující výhody a nevýhody. Jednou z hlavních výhod je snadná a rychlá administrace, dotazníky lze snadno rozeslat, což je výhodné i pro možnost oslovení většího počtu respondentů. Údaje lze také většinou plně kvantifikovat, tedy určit jejich množství. Jednou z posledních výhod je také anonymita respondentů, jelikož není nutné udávat jméno, stačí například jen pohlaví.

Nevýhodou je subjektivita odpovědí. Také se může stát situace, že se respondent otázce vyhne a jelikož jsou dotazníky anonymní, tak chybějící odpověď již nedostaneme zpět. Další nevýhodou je skutečnost, že respondentovi nemusí daná metoda dotazování vyhovovat. Překážkou také může být nemožnost dovysvětlení otázky, nevíme, co se za odpovědí skrývá, máme jen pouhou odpověď. Nemůžeme se také ubránit faktu, že je respondent někdy nucen odpovědět tak, jak by za jiných okolností (například při metodě rozhovoru) neodpověděl. Příčinou tohoto jednání jsou vymezené konkrétní otázky a většinou i konkrétní odpovědi v dotazníku, tudíž má respondent velmi omezený prostor pro své odpovědi. Jako poslední nevýhoda je zmiňována možnost zkreslení odpovědí v žádoucím směru.

Při vlastní konstrukci dotazníku se nejedná jen o sestavení určitých otázek, jedná se o komplexní postup. Konečný dotazník musí projít postupným ověřováním toho, že jsou dané otázky správně formulované, srozumitelné a odpovídají cílům výzkumného šetření. (Hall I., Hall D., 2004)

Dotazník (**Příloha 10**) obsahuje oslovení respondenta, představení, a vysvětlení, proč dotazník vyplňuje a k čemu budou sloužit jeho výsledky. Úvodní část je ukončena poděkováním. Dále následuje soubor 12 otázek, které začínají identifikační otázkou na zjištění pohlaví respondenta.

Otázky v dotazníku byly zformulovány tak, aby zjišťovaly odpovědi na výzkumné otázky a byly pro respondenty srozumitelné. Jsou položeny konkrétně, krátce a jasně, aby respondent věděl, na co má odpovídat. Také jsem u sestavování dotazníku dbala na to, aby nebyl dotazník dlouhý a dotazoval se opravdu jen na to, co je předmětem tohoto výzkumného šetření.

Dotazník se skládá z otázek uzavřených (respondent má tedy možnost zvolení z daných variant odpovědí), tento typ otázek je výhodný pro jejich snadné vyhodnocení. Respondent však nemá možnost své odpovědi, tomu jsem se snažila vyhnout tím, že měli respondenti na výběr i variantu odpovědi „Jiné, uveďte“. Byly použity i otázky polouzavřené, které obsahují nejen varianty odpovědí, ale také možnost dovysvětlení odpovědi. Dotazník je sestaven tak, aby korespondoval s cíli této výzkumné části a mohl potvrdit či vyvrátit již zmíněné předpoklady.

10 Charakteristika vyšetřovaného souboru a podmínky šetření

Dotazníkovým šetřením bylo osloveno 21 škol v Českých Budějovicích a okolí, které vyučují podle RVP ZV. Dotazované školy jsou následující: ZŠ a MŠ J. Š. Baara, ZŠ a ZUŠ Bezdrevská, Církevní ZŠ, ZŠ a MŠ Dobrá Voda, ZŠ Dukelská, ZŠ Emy Destinové, ZŠ Grünwaldova, ZŠ a MŠ Kubatova, ZŠ L. Kuby Rožnov, ZŠ Máj I, ZŠ Máj II, ZŠ Matice školské, ZŠ Nerudova, ZŠ a MŠ Nová, ZŠ Nové Hodějovice, ZŠ Oskara Nedbala, ZŠ Pohůrecká, ZŠ a MŠ VI. Rady, ZŠ a MŠ Rudolfov, ZŠ Šindlovy Dvory, ZŠ T. G. Masaryka.

Ve zprávě jsem žádala o rozeslání učitelům prvních ročníků a vyplnění dotazníku. Vyplněné dotazníky mi poté posílali učitelé zpět. Dotazníky byly orientovány na učitele prvních tříd (či druhých), konečný počet respondentů byl 37. Učitelé byli ujištěni o anonymitě dotazníků. Účastníci dobrovolně souhlasili s vyplněním dotazníku. Z dotazníků jsem poté vybrala data a vložila je do grafů, které sloužily k ověřování výsledků.

Vzhledem k uzavření škol v době tohoto výzkumného šetření a covidové situaci, při které se nedoporučuje kontakt s cizími osobami, jsem byla nucena zvolit internetové rozšíření. Dotazník jsem tedy distribuovala přes emailovou zprávu, která byla určena ředitelům či zástupcům základních škol v Českých Budějovicích a okolí.

11 Interpretace výsledků šetření

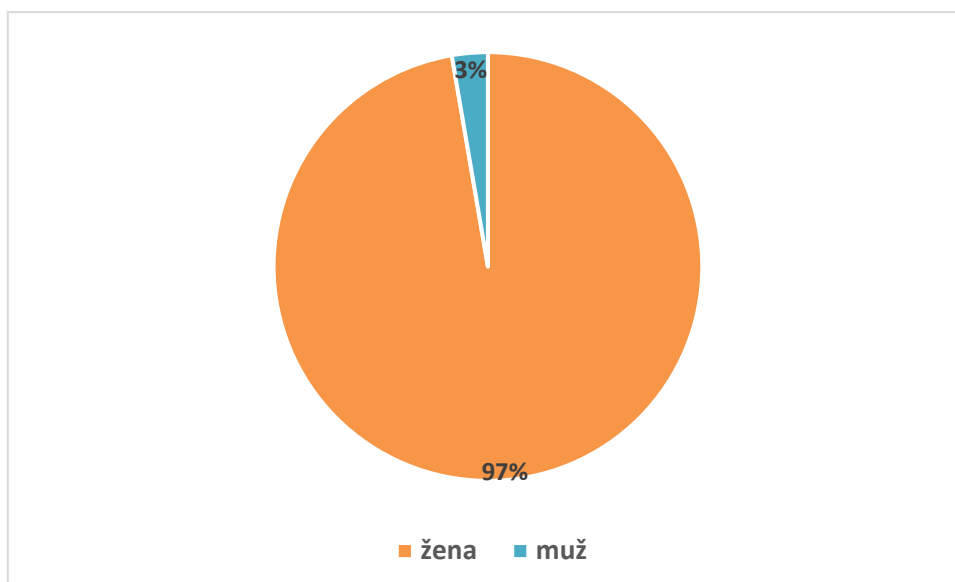
Z počtu 21 škol se vrátilo 19 vyplněných dotazníků, z toho vyplývá, že dvě školy se dotazníkového šetření neúčastnily i po opětovné prosbě vyplnění dotazníku za účelem výzkumu.

Každá z uvedených škol má jiný počet prvních tříd, některé školy zaslaly vyplněné dotazníky učitelů učících tento rok ve 2. nebo 3. třídě. Od některých škol je proto vyplněných dotazníků více a od některých méně. Celkově bylo v dotazníkovém šetření sesbíráno 37 dotazníků. návratnost dotazníků, vyplývající z počtu zúčastněných škol, byla 90 %.

Otázka č. 1: Pohlaví

Pro účely této práce se zaměříme na porovnání podílu mužů a žen na 1. stupni základního vzdělávání v Českých Budějovicích a okolí. Z 37 dotazníků tvořilo většinu ženské pohlaví tj. 97 %, muž byl jen jeden (3 %). Strukturu vyšetřovaného souboru pohlaví demonstruje graf níže.

Graf č. 4 Struktura souboru podle pohlaví (v %)

Zdroj: vlastní šetření

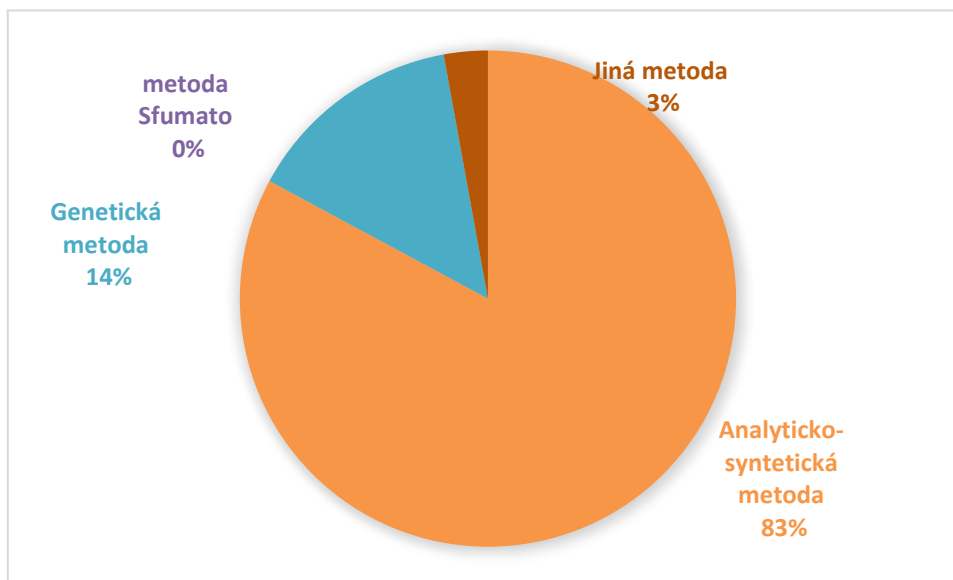
„Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy realizovalo na začátku roku 2019 mimořádné šetření ke stavu učitelského sboru v regionálním školství, konkrétně ve

všech mateřských, základních, středních a vyšších odborných školách.“¹ Kromě věkové struktury škol či pedagogického vzdělání učitelů se šetření zaměřilo i na zastoupení žen a mužů v učitelském oboru. Z výzkumu MŠMT vyplývá, že největší zastoupení mužů je v kraji Středočeském, Jihomoravském, Moravskoslezském a kraji Praha. Tento výzkum potvrzuje nízký počet zastoupení mužů v základním vzdělávání, ještě nižší čísla ale vycházejí z šetření v mateřských školách. S vyšší úrovní vzdělávacího systému však stoupá i počet zastoupení mužů v českém školství. V Jihočeském kraji je v základních školách 2399 žen a 283 mužů, ve srovnání například se základními školami v kraji Praha, který se, jak už bylo řečeno, řadí do krajů s největším zastoupením mužů s počtem 4356 žen a 581 mužů.²

Otázka č. 2: Jakou metodou vyučujete čtení?

Druhá otázka byla orientována na používané metody čtení. Na výběr měli učitelé z metod analyticko-syntetické, metody genetické a metody Sfumato. V případě vyučování jinou metodou, než jaké jsou uvedeny v nabídce, měli učitelé možnost zaškrtnout pole „jinou metodou“ a tuto metodu sami napsat. Četnost každé z metod demonstruje následující graf.

Graf č. 5 Metody prvopočátečního čtení užívané v Č. Budějovicích a okolí (v %)

Zdroj: vlastní šetření

¹ Ministerstvo zjišťovalo stav učitelů v regionálním školství, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. Copyright ©2013 [cit. 20.12.2020]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/ministerstvo-zjistovalo-stav-ucitelu-v-regionalnim-skolstvi>

² Tamtéž

Z grafu je patrné největší zastoupení metody analyticko-syntetické (83 %), kterou zde učí 29 učitelů. Druhou nejvíce používanou metodou je metoda genetická (14 %) s celkovým počtem 5 učitelů učící touto metodou. Metoda Sfumato má v Českých Budějovicích a okolí nulové zastoupení.

Jedna z respondentek zaškrtnula políčko „jinou metodou“, a napsala Metodu tří startů. Jedná se o metodu založenou na metodě analyticko-syntetické obohacenou o některé prvky metody genetické, kterou ve svých učebních materiálech zpracovalo nakladatelství Nová škola s.r.o. v řadě *Čteme a píšeme s Agátou*. Tuto učební řadu zaškrtnula i zmíněná respondentka v otázkách, jaké učební materiály používá k výuce čtení a psaní. Řada *Čteme a píšeme s Agátou* se objevila ještě u dalších tří respondentů v odpovědi na otázku, jaké materiály využívají ke čtení a u dvou respondentů pro výuku psaní. Tito zmínění respondenti však zaškrtnuli analyticko-syntetickou metodu, v otázce, jakou metodou vyučují čtení.

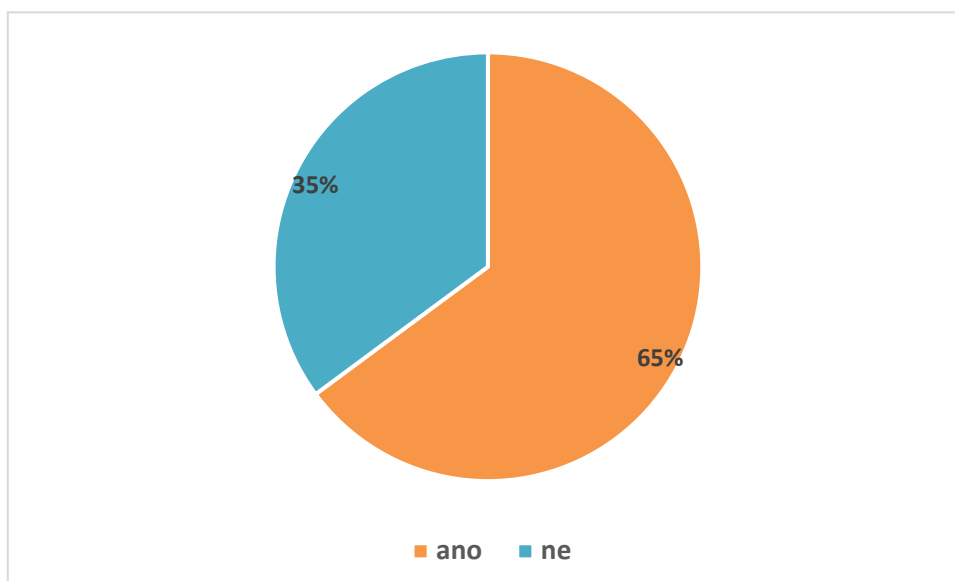
Dva dotazníky nebyly zařazeny do celkového počtu respondentů, kteří odpověděli na tuto otázku, jelikož zaškrtnuli více metod čtení. Celkový počet respondentů je tedy u této otázky 35. Tito dva respondenti kombinují metody dle potřeb žáků, používají více metod k výuce čtení.

V jednom z těchto případů paní učitelka uvedla, cituji: „*Vidím, že je potřeba metody kombinovat podle potřeby daného žáka.*“ Jak již bylo řečeno, některým učitelům vyhovuje metody kombinovat, neboť ne každému žákovi vyhovuje daná metoda.

Otázka č. 3: Mohla/mohl jste si tuto metodu sama/sám zvolit?

Tato otázka se zaměřuje na možnost zvolení si metody počátečního čtení, kterou bude respondent vyučovat prvopočáteční čtení. Z 37 respondentů odpovědělo na otázku: „Mohla/mohl jste si tuto metodu sama/sám zvolit?“ 24 kladně (65 %) a 13 záporně (35 %). Jak můžeme vidět na následujícím grafu.

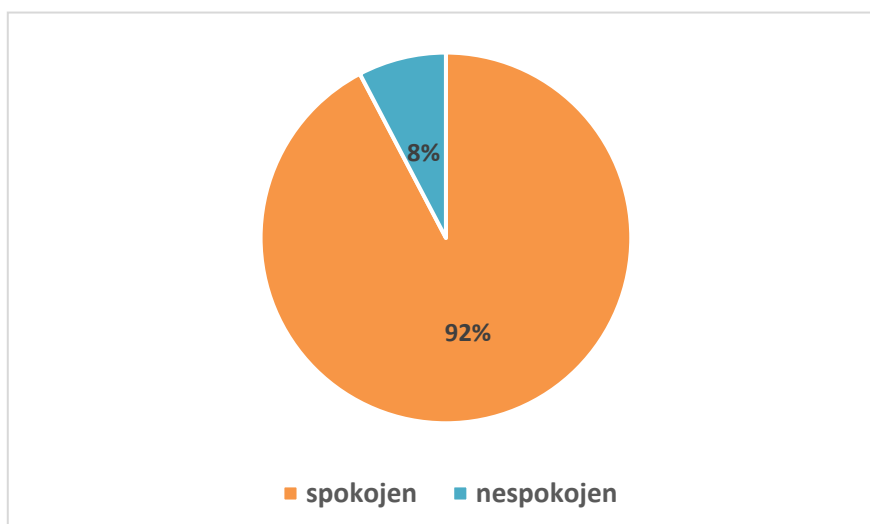
Graf č.6 Možnost volby metody počátečního čtení v Českých Budějovicích a okolí (v %)

Zdroj: vlastní šetření

Ředitel školy má pravomoc rozhodnout, jakými výukovými metodami se na škole, kde působí, bude vyučovat. Má ale také možnost nechat volbu metody na daném učiteli, k tomu zde ale nedochází ve 35 % dotázaných.

Graf č. 7 Spokojenost s používanou metodou čtení, kterou si respondenti nemohli zvolit

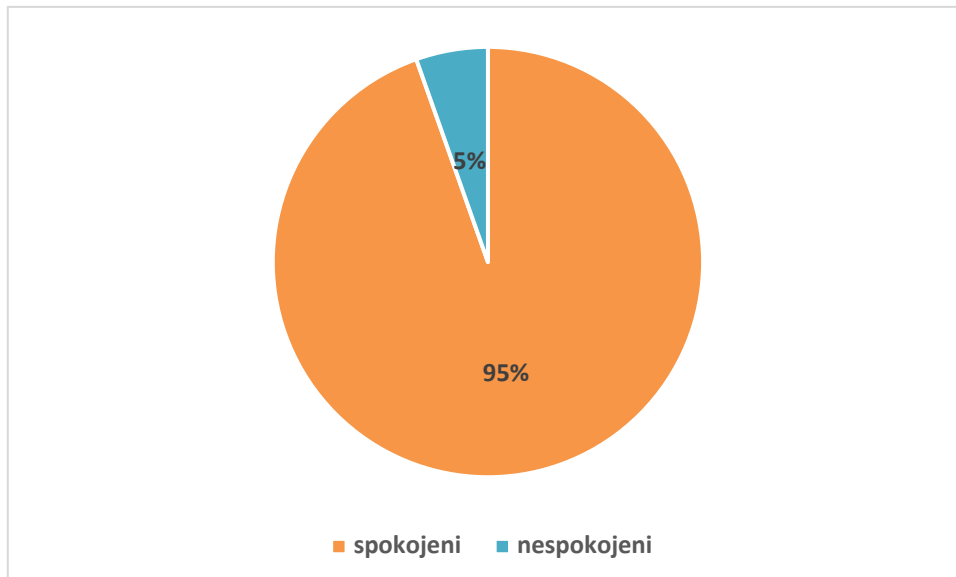
Zdroj: vlastní šetření

Ze 13 respondentů, kteří neměli možnost si metodu čtení sami zvolit, je 12 respondentů (92 %) s metodou spokojeno, pouze jeden respondent je s metodou nespokojen.

Otázka č. 4: Jste s metodou spokojena/spokojen?

Tato otázka je zaměřena na spokojenost či nespokojenost s metodou, kterou daný učitel vyučuje prvopočáteční čtení bez ohledu na možnost zvolení si metody. Z výzkumného šetření vyplývá skutečnost, že 35 respondentů je s metodou čtení, kterou vyučují, spokojeno (95 %) a jen dva spokojeni nejsou (5 %).

Graf č. 8 Spokojenost/nespokojenost s metodou čtení (v %)

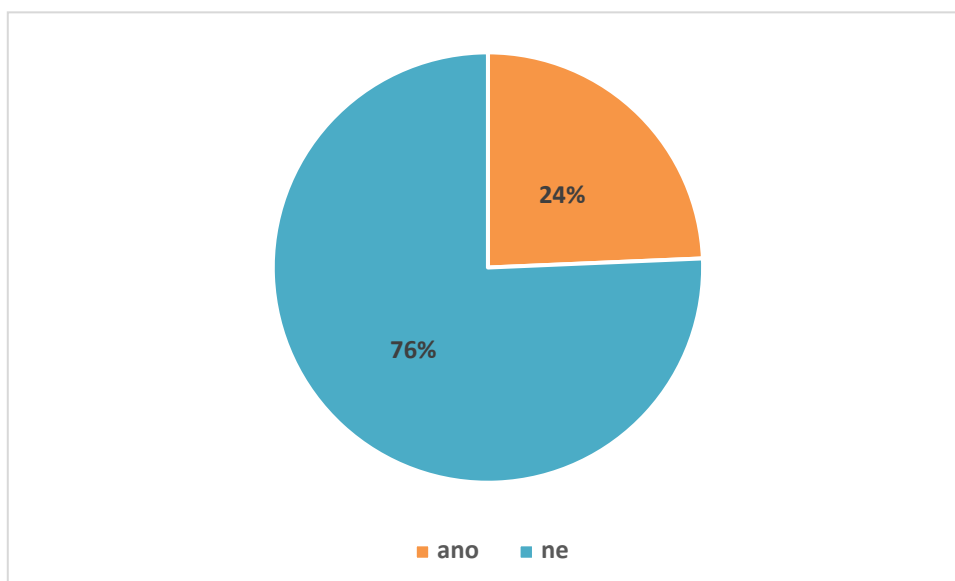

Zdroj: vlastní šetření

Otázka č. 5: Jakou metodou byste chtěla/chtěl vyučovat?

Z další otázky vyplývá, že z 37 respondentů by chtělo 9 učitelů (24 %) vyučovat prvopočátečnímu čtení jinou metodou, než jakou nyní vyučují. Naopak 28 z nich (76 %) by metodu neměnilo. Tento fakt znázorňuje následující graf.

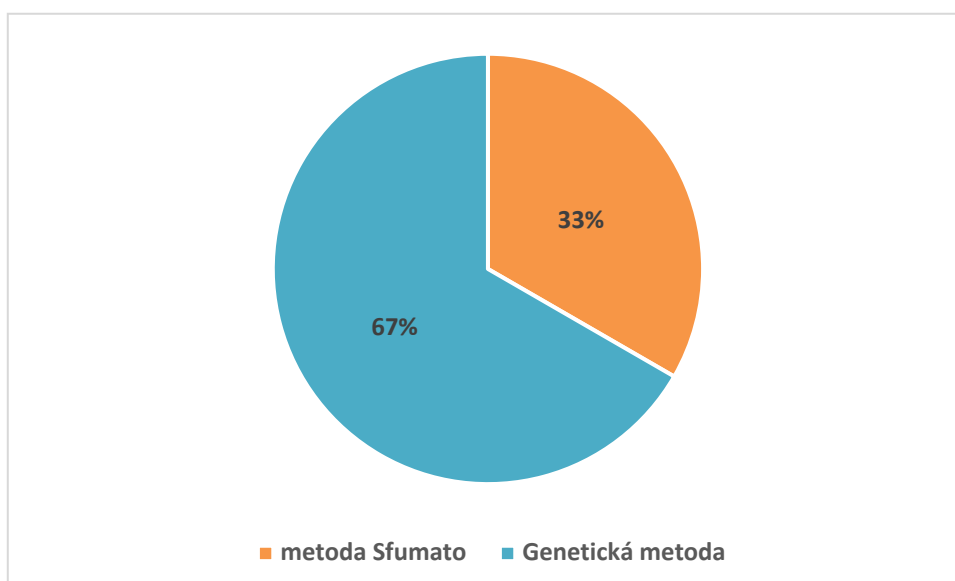
Graf č. 9 Vyučování počátečnímu čtení jinou metodou čtení (v %)

Zdroj: vlastní šetření

Učitelé na následující otázku: „Jakou metodou byste chtěla/chtěl vyučovat?“ odpovídali čtyřmi možnostmi: analyticko-syntetickou metodou, genetickou metodou, metodou Sfumato anebo jinou metodou, kterou měli možnost napsat. Četnost následujících metod čtení zaznamenává přiložený graf.

Graf č. 10 Jakou jinou metodou počátečního čtení byste chtěli vyučovat?

Zdroj: vlastní šetření

Ačkoliv se v Českých Budějovicích a okolí metodou Sfumato prvopočáteční čtení nevyučuje, tři učitelé (33 %) z celkového počtu 9, kteří chtějí vyučovat čtení jinou metodou, uvedli metodu Sfumato. Můžeme se domnívat, že je tato skutečnost způsobena dvěma okolnostmi. Za prvé to může být způsobeno vlivem ředitelů, kteří se nechtějí pouštět do alternativních metod čtení kromě genetické metody, či se mohou obávat nízkého zájmu ze strany rodičů. Za druhé to může být fakt, že k vyučování metodou Sfumato musí učitel projít kvalifikačním kurzem, který je časově a finančně náročný. V neposlední řadě může být tato skutečnost způsobena obavou učitelů z neuplatnění v českém školství, jelikož se metodou Sfumato neučí na takovém množství škol.

Musíme podotknout, jak již bylo zmíněno v teoretické části, z výzkumu České školní inspekce vyplývá, že z 3408 dotázaných základních škol vyučuje čtení metodou Sfumato 811 škol, což v porovnání s výsledkem genetické metody s celkovým počtem 938 škol není tak velký rozdíl.¹

Otázka č. 6: Od kterého nakladatelství používáte učební materiály?

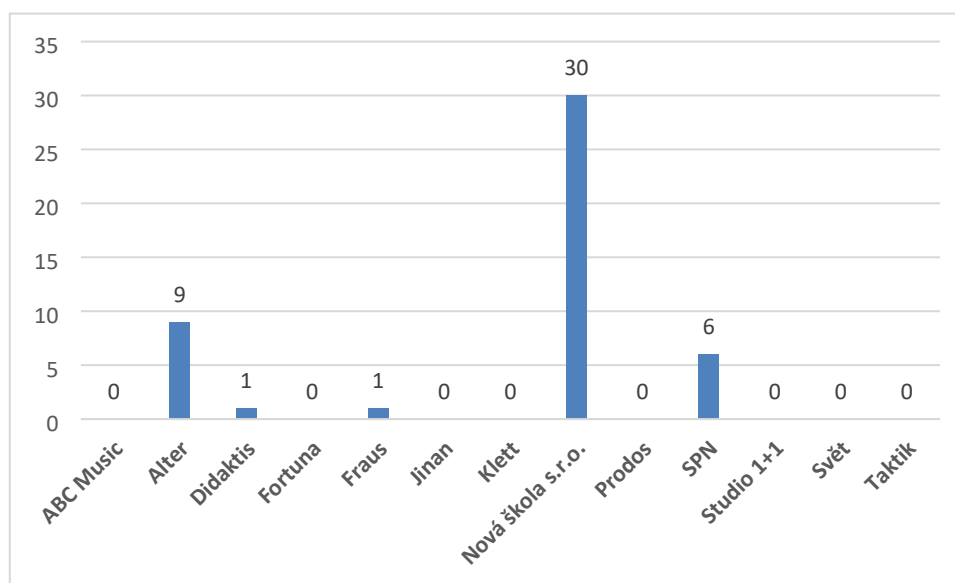
Otázka číslo 6 se dotazuje na nakladatelství, od kterého učitelé používají učební materiály k výuce čtení. Na výběr měli učitelé z 18 různých učebních materiálů od 13 nakladatelství. Učitelé měli i možnost odpovědi „Jiné, uveďte:“ a nakladatelství tak sami dopsat, to se ale nestalo ani v jednom z případů.

Příložený graf znázorňuje četnost jednotlivých nakladatelství, největší zastoupení učebních materiálů je od nakladatelství Nová škola s.r.o. (30 učebních materiálů), následuje nakladatelství Alter (9 učebních materiálů) a nakladatelství SPN (6 učebních materiálů). Jen v jednom z dotazníků se objevily učební materiály od nakladatelství Didaktis a Fraus. Ostatní nakladatelství zastoupena nebyla. Četnost nakladatelství, které respondenti zaškrtnuli, je zobrazena v grafu níže.

---

¹ Česká školní inspekce ČR [online]. 2014 Copyright © [cit. 02.01.2021]. Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Tematicky%20zpr%20vy/2014_Alternativni_metody_vyuky.pdf

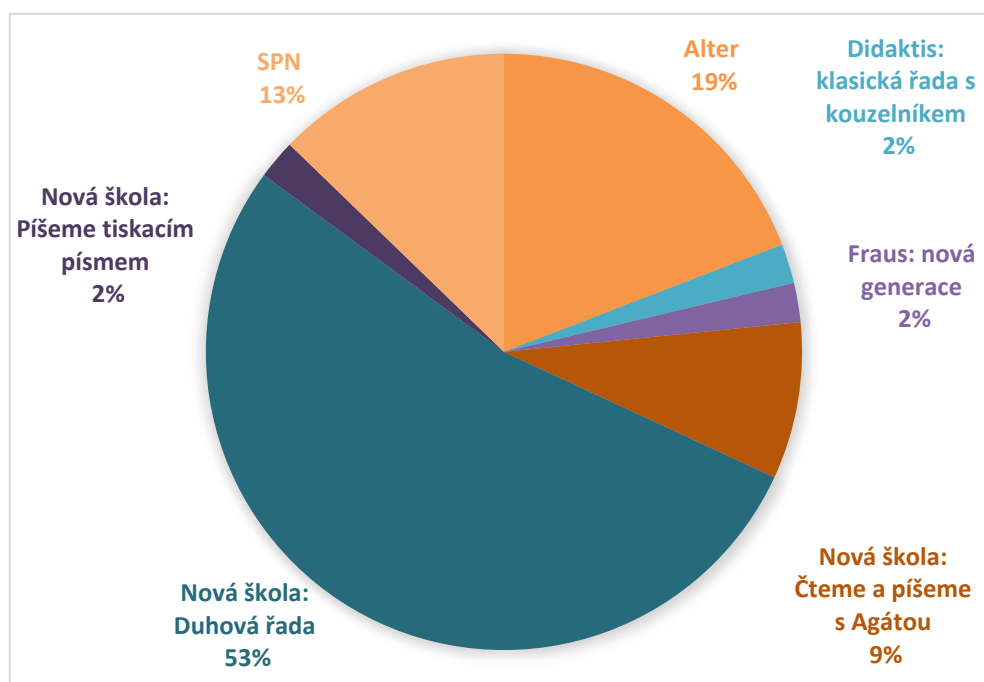
Graf č. 11 Četnost nakladatelství, která jsou využívána pro výuku počátečního čtení v Českých Budějovicích a okolí

Zdroj: vlastní šetření

Z grafu můžeme vidět, že v dotaznících se objevilo jen 5 nakladatelství (38 %) z celkových 13, od zbylých 8 nakladatelství (62 %) dotazovaní učitelé učební materiály nepoužívají. Následující graf demonstruje, o jaké konkrétní materiály od jednotlivých nakladatelství se jedná a s jakou četností se objevovaly.

Graf č. 12 Učební materiály využívané k výuce počátečního čtení (v %)

Zdroj: vlastní šetření

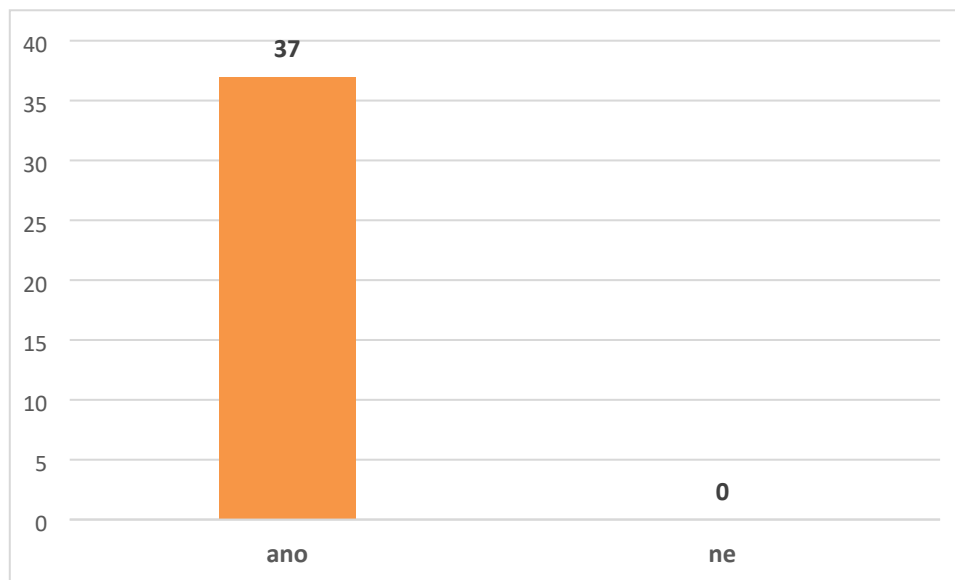
Jak již bylo řečeno, největší počet učebních materiálů je od nakladatelství Nová škola s.r.o., jedná se konkrétně o sadu *Duhová řada*, kterou využívá 25 respondentů (53 %), dále řada *Čteme a píšeme s Agátou*, kterou využívají 4 respondenti (9 %) a jeden respondent (2 %) využívá řadu *Píšeme tiskacím písmem*.

V této otázce nevycházíme z počtu 37 respondentů, neboť někteří respondenti zvolili více učebních materiálů, které používají k výuce čtení. Důvodem bylo střídání učebních materiálů a používání různých materiálů ve výuce.

Otázka č. 7: Vyhovují Vám tyto učební materiály?

Tato otázka je opět zaměřena na učební materiály k výuce čtení, tentokrát s ohledem na učitele, a to na skutečnost, zda jim používané materiály vyhovují či nikoliv. V této otázce se se stoprocentní četností objevuje jen jedna odpověď, jedná se o odpověď kladnou (ano), 100 % dotázaných je s učebními materiály, které používají, spokojeno a vyhovují jim, jak ukazuje následující graf.

Graf č. 13 Vyhovují Vám používané učební materiály? (počet)

Zdroj: vlastní šetření

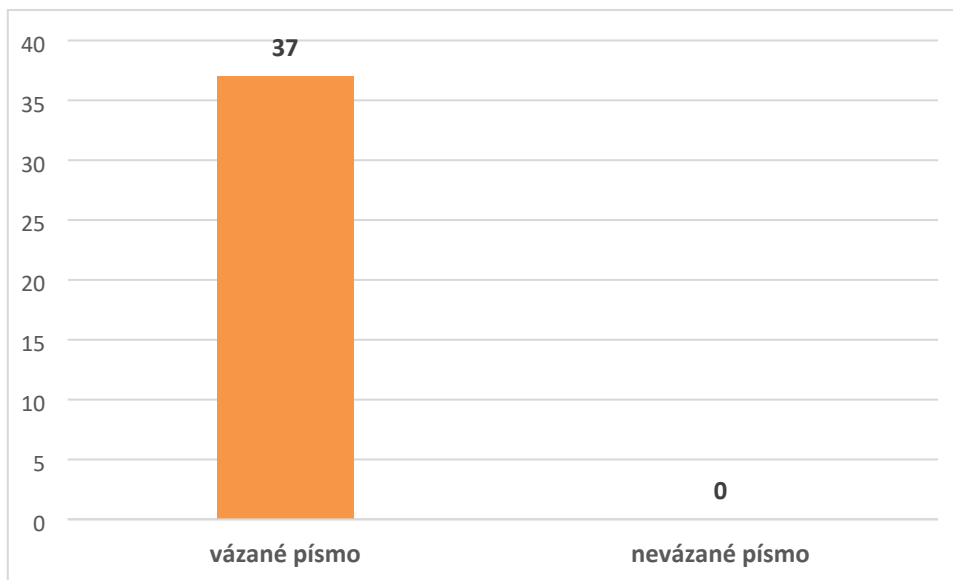
Otázka č. 8: Jakým typem písma vyučujete psaní?

Následující otázka se zaměřuje na zjištění typu písma, kterým učitelé vyučují psaní. I v této otázce se vyskytuje jen jedna odpověď, 100 % dotázaných vyučuje vázaným písmem. Jedna z respondentek napsala, cituji: „*Jednoznačně preferuji vázané písmo.*“ U rozšíření nevázaného typu písma tomu není tak, jako u alternativních metod čtení, které se rozšiřují mnohem více. Jak je zřejmé i z vyjádřeného názoru jedné z respondentek, není nevázanému písmu v této době věnována taková důvěra jako tradičnímu vázanému.

Jak již bylo v teoretické části demonstrováno v grafu číslo 3 (Srovnání písma *Comenia Script* a *NNS Script*), z 3337 škol, odpovědělo 137 škol kladně (4, 1 %) na otázku, zda vyučují psaní písmem *Comenia Script*, a z 3335 škol odpovědělo 37 škol (1, 1 %) kladně na otázku, zda vyučují psaní tiskacím písmem *NNS Script*, což nejsou vysoká čísla. I toto dotazníkové šetření dokazuje, že stále převládá vázaný typ písma.¹

Jednoznačně preferovaný typ písma u dotazovaných respondentů je demonstrován na následujícím grafu.

Graf č. 14 Typ vyučovaného písma (počet)

Zdroj: vlastní šetření

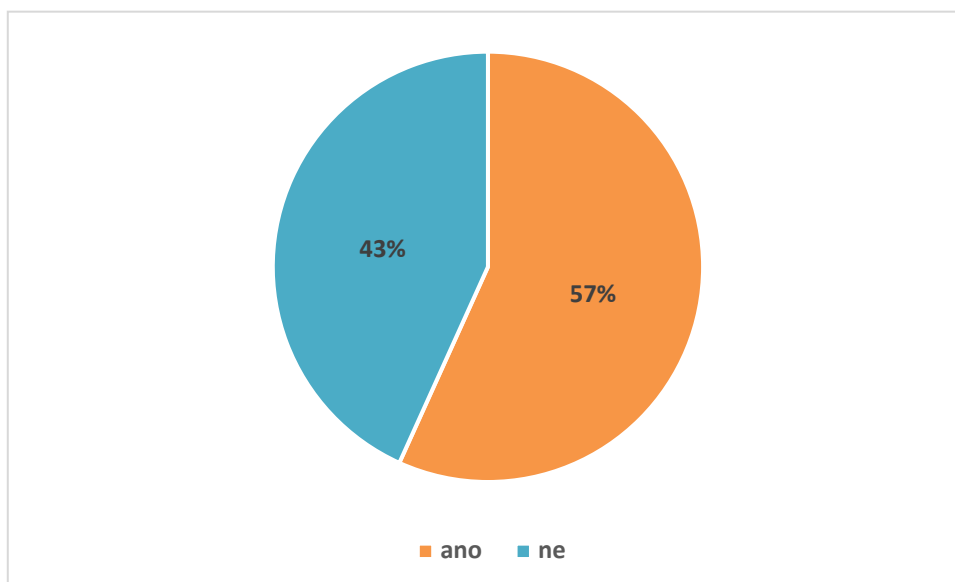
¹ Česká školní inspekce ČR [online]. 2014 Copyright © [cit. 02.01.2021]. Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Tematick%C3%A9%20zpr%C3%A1vy/2014_Alternativni_metody_vyuky.pdf

Otázka č. 9: Mohla/mohl jste si typ písma sama/sám zvolit?

Na otázku: „Mohla/mohl jste si typ písma sama/sám zvolit?“ odpovědělo z 37 respondentů 21 odpovědí ano (57 %) a 16 respondentů odpovědí ne (43 %).

Graf č. 15 Možnost volby vyučovaného typu písma (v %)

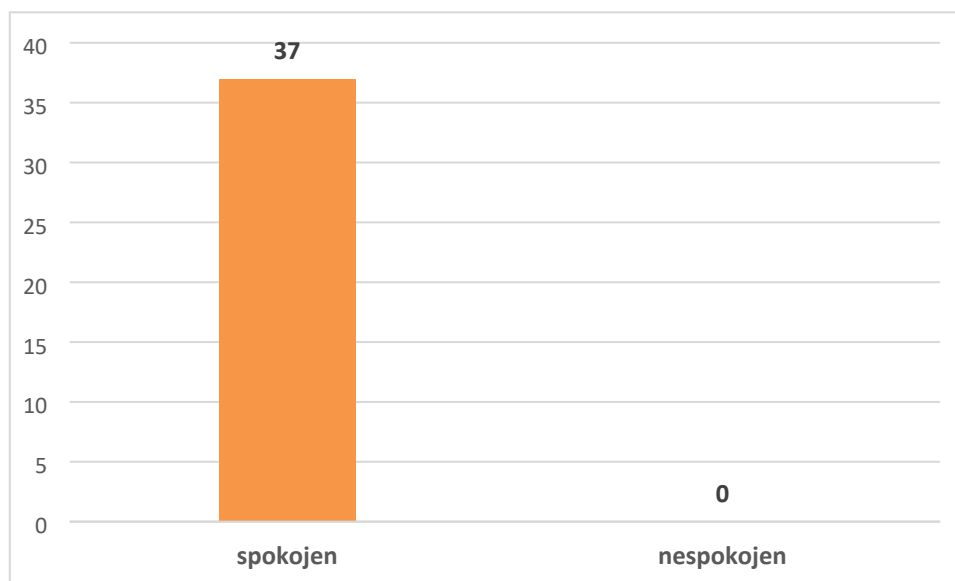
Zdroj: vlastní šetření

Z dotazníkového šetření vyplývá, že 16 respondentů, kteří si typ písma nemohli zvolit, je všech 16 respondentů spokojeno s typem písma, kterým vyučují. Tedy 100 % respondentů je s typem písma spokojeno.

Otázka č. 10: Jste s tímto typem písma spokojen/a?

Otázka číslo 10 je zaměřena na spokojenost či nespokojenost s typem vyučovaného písma. Všech 37 respondentů je s typem písma, které vyučují spokojeno (100 %), jak můžeme vidět v grafu níže.

Graf č. 16 Spokojenost/nespokojenost s vyučovaným typem písma (počet)

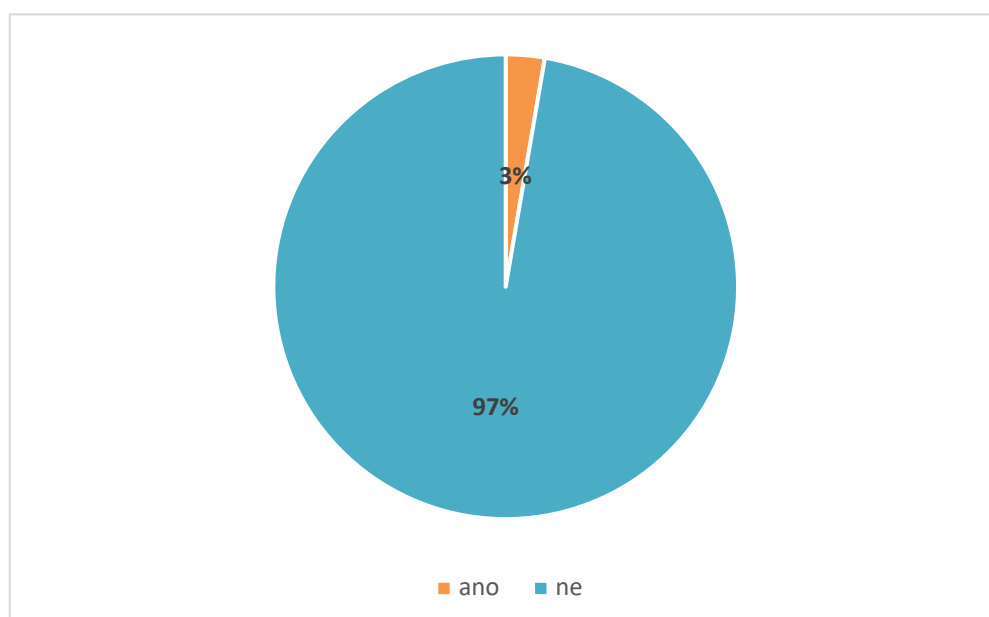
Zdroj: vlastní šetření

Otázka č. 11: Kterým typem písma byste raději vyučoval/a?

Na otázku: „Kterým typem písma byste raději vyučoval/a?“ odpověděl pouze jeden respondent. Tento respondent odpověděl, že má zájem o vyučování typem písma *Comenia Script*. Tato odpověď úzce souvisí s otázkou č. 5: Jakou metodou čtení byste chtěla vyučovat?

Opět se vracím k otázce, jakým typem písma respondenti vyučují psaní. I zde je zřejmé, že jsou učitelé s vázaným typem písma spokojeni a nepouštějí se do alternativních metod psaní.

Graf č. 17 Vyučování jiným typem písma (v %)

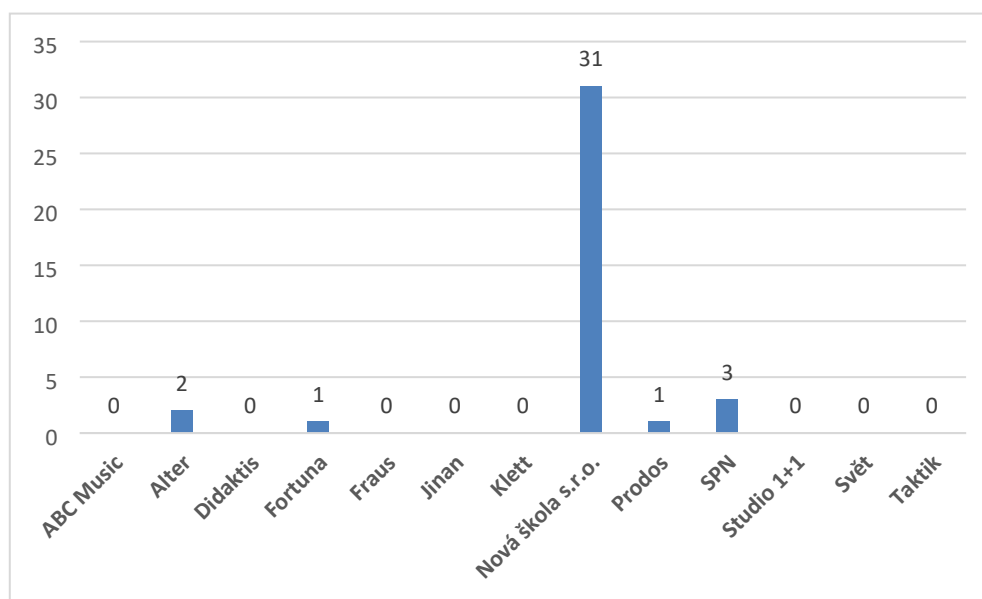
Zdroj: vlastní šetření

Otázka č. 12: Od kterého nakladatelství používáte písanky?

Otázka číslo 12 byla orientovaná na nakladatelství, která korespondují s učebními materiály pro výuku čtení, a používané učební materiály k výuce psaní, tedy písanky. Na výběr měli respondenti ze dvou skupin, učební materiály vázaného písma a učební materiály nevázaného písma. Dohromady dané možnosti obsahovaly 20 různých učebních materiálů od 13 nakladatelství. Učitelé měli také možnost zaškrtnout políčko „Jiné, uveďte“ a uvést tedy, jaké jiné učební materiály užívají.

Následující graf znázorňuje četnost každého nakladatelství, nejvíce jsou opět používané učební materiály od nakladatelství Nová škola s.r.o., s celkovým počtem 31 učebních materiálů, dále následuje nakladatelství Alter s počtem tří učebních materiálů. Nakladatelství Fraus a Prodos mají každý po jednom kusu učebních materiálů. Ostatní nakladatelství nebyla zastoupena ani jednou.

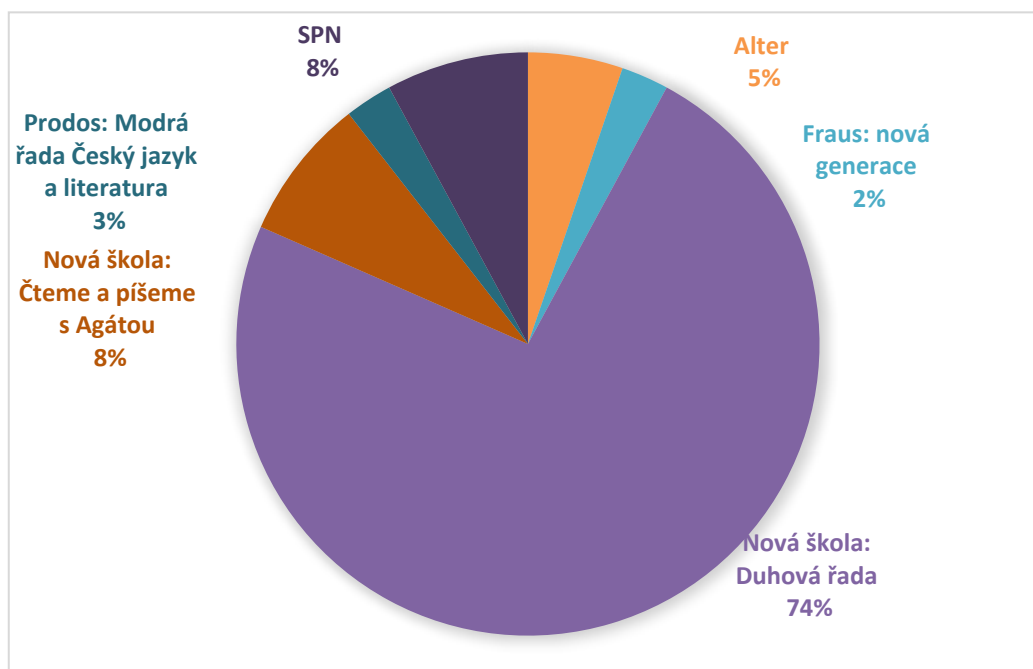
Graf č. 18 Četnost nakladatelství, která jsou využívána pro výuku počátečního psaní v Českých Budějovicích a okolí

Zdroj: vlastní šetření

Níže uvedený graf prezentuje procentuální zastoupení konkrétních učebních materiálů od jednotlivých nakladatelství, které byly v této otázce zvoleny dotazovanými učiteli. Největší zastoupení má sada *Duhová řada* od nakladatelství Nová škola s.r.o., kterou zvolilo 28 respondentů (74 %), stejně jako tomu bylo u učebních materiálů k výuce čtení. Následuje řada *Čteme a píšeme s Agátou*, kterou využívají tři respondenti (8 %), stejný počet má i nakladatelství SPN (8 %). Nakladatelství Alter oproti počtu 9 respondentů, kteří používají učební materiály od tohoto nakladatelství k výuce čtení, zaostává s počtem 2 (5 %). Avšak nová generace učebních materiálů od nakladatelství Fraus se drží stejně jako u výuky čtení na 2 %, tyto učební materiály využívá jedna z respondentek, která používá ucelenou řadu pro výuku čtení i psaní

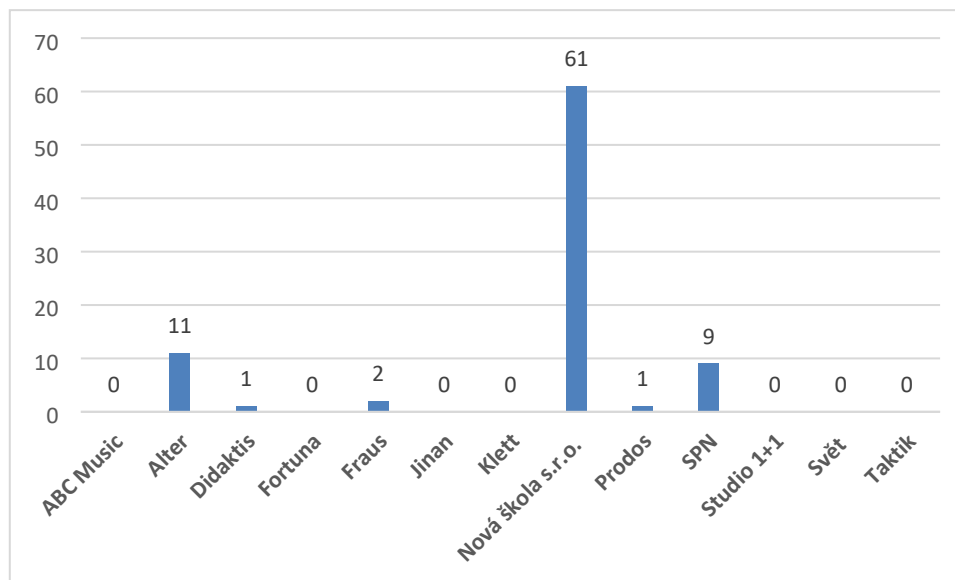
Graf č. 19 Učební materiály využívané k výuce počátečního psaní (v %)

Zdroj: vlastní šetření

Graf níže prezentuje četnost jednotlivých nakladatelství, od kterých dotazovaní učitelé nejčastěji využívají učební materiály k výuce čtení a psaní.

Graf č. 20 Zastoupení jednotlivých nakladatelství (počet)

Zdroj: vlastní šetření

Největší zastoupení učebních materiálů je od nakladatelství Nová škola s.r.o., dále následují materiály od nakladatelství Alter a od nakladatelství SPN.

12 Shrnutí výzkumného šetření

V dotazníkovém šetření byl potvrzen předpoklad, že metoda analyticko-syntetická je nejčastěji využívanou metodou v Českých Budějovicích a okolí. Jak bylo zjištěno, 83 % z respondentů vyučují touto metodou.

Předpokládala jsem také, že metoda genetická, vzhledem k jejímu celkovému rozšíření v základních školách v České republice, bude mít vysoký podíl ve výsledcích výzkumu. Tento předpoklad se ne zcela potvrdil, jelikož jen 14 % z respondentů tuto metodu využívá ve výuce prvopočátečního čtení. Výsledek může být ovlivněn i nesouměrným počtem respondentů z jednotlivých škol. Z některých škol se vrátilo dotazníků více, z některých méně, tudíž nebyly zachyceny všechny třídy v každé škole.

Dále jsem předpokládala, že nejvíce používaným nakladatelstvím bude Nová škola s.r.o., Alter a SPN. Opírala jsem se o následující skutečnosti: nakladatelství Alter má dlouholetou tradici, tudíž je dobře známé, nakladatelství Nová škola s.r.o. má velkou škálu učebních materiálů a nakladatelství SPN tvoří učební materiály pro genetickou metodu, a předpokládala jsem, že tato metoda bude mít vysoký podíl ve výsledcích výzkumu.

Předpokládala jsem také, že typ vázaného písma bude nejčastějším, kterým budou učitelé vyučovat psaní. Tento předpoklad se potvrdil, 100 % z dotázaných respondentů vyučuje psaní vázaným typem písma.

Když porovnáme výsledky otázek týkajících se metod čtení a otázek týkajících se metod psaní, je patrné, že větší diferenciace je u metod čtení. Začneme-li metodami čtení, ve výsledcích se objevují tři metody, které dotazovaní učitelé využívají, u výuky psaní je odpověď jen jedna, a to vázaný typ písma. Je patrné, že větší názorová odlišnost je mezi učiteli, co se týká metod čtení, naopak ve výuce psaní jsou učitelé většinou stejného nebo podobného názoru.

Co se týká možnosti volby metody, jsou výsledky výzkumu, jak již bylo řečeno srovnatelné. Může to být způsobeno tím, že u metod čtení nedávají ředitelé škol učitelům až takovou volnost a ve volbě typu písma jsou učitelé spíše konzervativní, tudíž volbu typu písma ve většině případů pravděpodobně nevyžadují.

S ohledem na spokojenost či nespokojenost jsou výsledky šetření také téměř totožné, s metodou čtení jsou v 95 % respondenti spokojeni a s vyučovaným typem písma ve 100 % případů.

Zaměříme-li se na nakladatelství, od kterých dotazovaní učitelé používají učební materiály k výuce čtení a psaní, nejsou zde až tak viditelné rozdíly. Může být ale překvapující, že ne všichni učitelé využívají ucelené řady od jednoho nakladatelství pro výuku čtení a psaní.

13 Diskuse

V této kapitole se zaměříme na srovnání dalších kvalifikačních prací s touto prací. Nejprve bude provedeno srovnání s diplomovou prací *Metody výuky elementárního čtení na základních školách* od Zuzany Johnové (Pedagogická fakulta, 2014). Johnová se zaměřila na metody čtení z pohledu historického vývoje, orientovala se na metodu analyticko-syntetickou, metodu genetickou a metodu Sfumato. Součástí teoretické části je také kapitola přehledu současných učebnic a pomůcek pro nácvik elementárního čtení. Cílem práce Johnové „[...] bylo zjistit, jakou metodou čtení nejčastěji vyučují učitelé na jednotlivých školách v Českých Budějovicích a Strakonících. Dalším cílem bylo vytvořit přehled nejvíce používaných slabikářů a učebnic na těchto školách.“ Johnová pro svůj výzkum využila metodu rozhovoru. „Ve výzkumu je zahrnut vzorek šedesáti respondentů z dvanácti základních škol v Českých Budějovicích a ve Strakonících.“ (Johnová, 2014)

Porovnáním této diplomové práce s prací Z. Johnové jsme došli ke shodnému závěru, že nejčastěji využívanou metodou je metoda analyticko-syntetická. Z. Johnová uvedla: „Z výsledků zkoumání je tedy zřejmé, že na vybraných základních školách v Českých Budějovicích a Strakonících je stále oblíbenější a mnohem více využívaná klasická analyticko-syntetická metoda.“ Z výzkumu Johnové se také ukázalo, že nejčastěji využívané slabikáře k výuce metodou analyticko-syntetickou jsou od nakladatelství Nová škola s.r.o., poté následuje nakladatelství Fraus. Dále usuzovala, že alespoň ¼ z dotázaných respondentů vyučuje čtení genetickou metodou, tento předpoklad byl zejména pro České Budějovice. Pro metodu genetickou používají učitelé slabikáře jen od nakladatelství SPN. Z výsledků je také patrné, že nejvíce využívané učební materiály jsou od nakladatelství Nová škola s.r.o.

Druhé porovnání bude provedeno se závěrečnou prací Mgr. Lucie Svitákové (Pedagogická fakulta, 2017) na téma *Metody výuky čtení na území ORP Tábor*. Svitáková se v teoretické části zaměřila na metodu analyticko-syntetickou, metodu genetickou, metodu Sfumato a metodu vzájemného posilování čtení a psaní. Poté následoval přehled učebnic k jednotlivým metodám. Svitáková (2017) uvedla: „Cílem této práce je zmapování využívaných metod výuky prvopočátečního čtení a psaní na základních školách v ORP Tábor.“

Výzkumné šetření probíhalo formou dotazníkového šetření, kterého se zúčastnilo 30 škol na území ORP Tábor. Šetřením bylo zjištěno, že analyticko-syntetickou metodou vyučuje 80 % z dotázaných, opět má tedy tato metoda většinovou převahu nad ostatními

metodami čtení, poté následuje metoda genetická. Z dotazníkového šetření také vyplynulo, že metodou Sfumato se vyučuje ve dvou školách z 30 dotázaných škol. Výsledky užitých metod čtení se tedy téměř shodují až na metodu Sfumato. Nejčastěji využívané učební materiály jsou od nakladatelství Nová škola s.r.o., poté následují nakladatelství Alter a SPN. Výsledky výzkumného šetření jsou tedy téměř totožné s výsledky této práce.

Ze všech uvedených výzkumů je tedy zřejmé, že je metoda analyticko-syntetická v České republice stále nejužívanější metodou čtení. Využití genetické metody ve výuce čtení stále stoupá a nejčastěji používané učební materiály k této metodě jsou od nakladatelství SPN. Dále se velmi často používají učebnice od nakladatelství Nová škola s.r.o. Domnívám se, že je to z důvodu široké škály různých učebních materiálů, které toto nakladatelství nabízí, tudíž si z nich většina učitelů dokáže vybrat nejvhodnější, které vyhovují jejich nárokům.

ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce bylo zjistit procentuální zastoupení metod čtení a psaní a učebních materiálů, které učitelé využívají k výuce čtení a psaní, jednalo se o konkrétní oblast České Budějovice. Výzkumem bylo zjištěno, že nejčastěji využívanou metodou je metoda analyticko-syntetická, hned za ní následovala metoda genetická. Naopak inovativní metoda Sfumato se ve výzkumu neobjevila. Z výzkumu bylo také zjištěno, že učitelé využívají učební materiály ke čtení a psaní zejména od nakladatelství Nová škola s.r.o.

Diplomová práce je rozdělena na dvě části, část teoretickou a část výzkumnou. V teoretické části jsem se zaměřila na podstatu vyučování čtení a psaní, na její počátky a význam pro žáky. V první kapitole, která se orientovala na význam výuky čtení a psaní v 1. ročníku základní školy, bylo klíčovými slovy: poznání, komunikace, gramotnost, význam jazyka či rozvoj dítěte. Tato kapitola pojednávala o důležitosti všestranného rozvoje dítěte a o postavení výuky čtení a psaní v životě jedince. Kapitola nesoucí název *Čtení a psaní na počátku školní docházky* byla zaměřena na způsobilost k vykonávání školní docházky, na problematiku paměti, pozornosti, důležitosti zájmu dítěte či podstatu zvládnutí techniky čtení a psaní. Tato problematika byla zaměřena i na žáky samotné, na jejich psychické a fyzické možnosti a předpoklady pro výuku. Další z kapitol se orientovala na současné pojetí výuky čtení a psaní, jak se dnes k výuce přistupuje, a jaké jsou její podstatné skutečnosti. Tato kapitola se zaměřila také na cíle výuky čtení a psaní, kvalitativní a kvantitativní znaky či problémy při výuce čtení a psaní.

Stěžejní část teoretické části tvořil rozbor nejužívanějších a nejnámějších metod čtení, ale i těch méně známých a méně užívaných. Důraz byl kladen hlavně na tyto metody čtení: metoda analyticko-syntetická, metoda genetická a metoda Sfumato. Byla vysvětlena jejich podstata a uvedeno jejich zastoupení v základních školách v České republice. Další významnou kapitolou byla kapitola *Počáteční psaní*, ve které jsem se zaměřila na historii výuky písma, i na současný pohled na výuku psaní, na vázané písmo a na nevázané typy písma, jako je například písmo *Comenia Script* a *NNS Script*.

V poslední kapitole byl podán ucelený přehled učebních materiálů, se kterými se učitel působící v 1. ročníku základní školy může setkat. Učební materiály sahaly od analyticko-syntetické metody, přes metodu genetickou po metodu Sfumato. V této kapitole byly uvedeny konkrétní řady těchto nakladatelství a všechny učební materiály vytvořené k výuce čtení v 1. ročníku. Byly zde představeny písanky k výuce psaní

vázaným typem písma, ale také nevázaným typem písma. Celkem bylo představeno 16 nakladatelství.

Cílem výzkumné části bylo zmapování základních škol v Českých Budějovicích a okolí. Jednalo se o zmapování používaných metod čtení a psaní, využívaných učebních materiálů, spokojenosti či nespokojenosti s metodami atd.

Dotazníkovým šetřením byl proveden průzkum, který měl za úkol zjistit, kolik procent z dotázaných učí metodou analyticko-syntetickou, metodou genetickou, metodou Sfumato či jinými alternativními metodami. Dále bylo zjištěno, jaká nakladatelství jsou mezi učiteli nejvíce rozšířená a oblíbená pro výuku čtení a psaní, a jaké konkrétní řady z těchto nakladatelství učitelé používají. Také bylo určeno, kolik procent z respondentů je s metodami spokojeno a kolik procent nikoliv. Výzkum se neorientoval jen na metody čtení, ale také na typ písma, kterým dotázaní učitelé vedou výuku psaní. V tomto směru bylo zjištěno většinové zastoupení vázaného písma. Ve výzkumné části byly poté prezentovány tyto výsledky, které byly zaneseny do grafů a následně okomentovány a srovnány.

Průzkum byl úspěšný, bylo zmapováno, jaká je situace na základních školách v Českých Budějovicích a okolí, s ohledem na používané metody. Bylo zjištěno, že nejvíce používanou metodou čtení je analyticko-syntetická metoda, za ní následovala metoda genetická. Naopak metodou Sfumato se v Českých Budějovicích počáteční čtení nevyučuje. Učitelé jsou ve většině případů s metodami čtení i s typem písma, které vyučují spokojeni. Dále bylo zjištěno, že nejvíce používané materiály jsou od nakladatelství Nová škola s.r.o., nakladatelství Alter a nakladatelství SPN.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Odborná literatura:

BARCK, Karlheinz. *Filozofický slovník*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1981. ISBN 25-017-81.

BELZOVÁ, Markéta. *Příspěvek k výzkumu písemného projevu žáků na 1. stupni ZŠ*. Plzeň, 2014. diplomová práce (Mgr.). Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta pedagogická.

ČERVENKOVÁ, Barbora. *Současné psací písmo v písankách 1. ročníku ZŠ. Č.* Budějovice, 2019. diplomová práce (Mgr.). Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Fakulta pedagogická.

ČERNOHRUBÁ, Barbora. *Výuka elementárního psaní s aplikací písma Comenia Script*. Brno, 2013. diplomová práce (Mgr.). Masarykova univerzita v Brně. Fakulta pedagogická.

DOLEŽALOVÁ, Jana. *Prvopočáteční psaní*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1996. ISBN 80-7041-601-7.

DOLEŽALOVÁ, Jana. *Současné pohledy na výuku elementárního čtení a psaní*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2001. ISBN 80-7041-100-7.

DOLEŽALOVÁ, Alena Bára a Eva PROCHÁZKOVÁ. *Metodický průvodce k Živé abecedě, Slabikáři a písankám: [pro 1. ročník základní školy]*. Brno: Nová škola, 2009. Duhová řada. ISBN 978-80-7289-112-2.

FABIÁNKOVÁ, Bohumíra a Miroslava NOVOTNÁ. *Výuka čtení a psaní na 1. stupni základní školy*. Brno: Paido, 1999. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-64-8.

FOREJTOVÁ, Kateřina. *Metody a formy výuky elementárního čtení a psaní*. Brno, 2010. diplomová práce (Mgr.). Masarykova univerzita v Brně. Fakulta pedagogická.

FRÜHAUFOVÁ, Věra, Eva MRÁZOVÁ a Jana MIŇHOVÁ. *Vybrané pedagogické a psychologické problémy výuky elementárního čtení a psaní*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 1991. ISBN 80-7044-027-9.

HALL, Irene a David HALL. *Evaluation and Social Research*. Hampshire-New York: Palgrave MacMillan, 2004. ISBN 9780333930946.

HŘEBEJKOVÁ, Jarmila. a kol.: *Metodická příručka k vyučování českému jazyku a literatuře v 1. ročníku základní školy*. Praha: SPN, 1984. ISBN 14-405-84.

JEDLIČKA, Josef. *Úvod do metodiky elementárního čtení a psaní*. Ostrava: Pedagogická fakulta, 1972.

JOHNOVÁ, Zuzana. *Metody výuky elementárního čtení na základních školách*. České Budějovice, 2014. diplomová práce (Mgr.) Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Fakulta pedagogická.

KOŘÍNEK, Miroslav a Zdeněk KŘIVÁNEK. *Didaktika prvopočátečního čtení a psaní*. 2. přeprac. vyd. Praha: SPN, 1989. ISBN 80-7066-052-x.

KUČEROVÁ, Olga. *Vývoj písemného projevu u žáků od 1. do 5. ročníku základní školy*. Praha, 2018. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta pedagogická.

KUMAR, Ranjit. *Research methodology*. London: Sage Publications Ltd., 2005. ISBN 9781526449900.

KŘIVÁNEK, Zdeněk a Radka WILDOVÁ. *Didaktika prvopočátečního čtení a psaní*. Praha: Univerzita Karlova, 1998. ISBN 80-86039-55-2.

KŘOVÁČKOVÁ, Blanka a Martin SKUTIL. *Jak napsat seminární a závěrečné práce ve společenských vědách*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009. ISBN 978-80-7041-863-5.

LAŠTŮVKOVÁ, Iveta. *Genetická metoda v současné praxi*. Praha, 2009. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova v Praze. Fakulta pedagogická.

MAŇÁK, Josef, Štefan ŠVEC a Vlastimil ŠVEC, ed. *Slovník pedagogické metodologie*. Brno: Paido, 2005. ISBN 80-7315-102-2.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Dyslexie*. Praha: SPN, 1988. ISBN 14-319-88.

NOVOTNÁ, Miroslava. *Pojetí výuky čtení a psaní na 1. stupni primární školy*. Brno, 1997.

PELIKÁN, Jiří. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-569-8.

PENC, Václav. *Metodika psaní*. 3. vyd. Praha: SPN, 1966. ISBN 830-32-03.

PIAGET, Jean a Bärbel INHELDER. *Psychologie dítěte*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1970. Knižnice psychologické literatury. ISBN 978-80-7367-263-8.

PUNCH, Keith. *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-381-9.

SANTLEROVÁ, Květoslava. *Metody ve výuce čtení a psaní*. Brno: Paido, 1995. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-8593-105-2.

SASKOVÁ, Marcela. *Výuka psaní prostřednictvím písma Comenia Script*. Praha, 2018. diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova v Praze. Fakulta pedagogická.

SIWEK, Božetěch. *Řeč, lateralita, vizuomotorika a čtení u dětí na počátku školní docházky*. Praha, 2010. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta pedagogická.

SKLENÁŘOVÁ, Michaela. *Příručka učitele: Nevázané písmo*. Plzeň: Fraus, 2014.

SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-778-7.

SVITÁKOVÁ, Lucie. *Metody výuky čtení na území ORP Tábor*. České Budějovice, 2017. závěrečná práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Fakulta pedagogická.

SVOBODA, Mojmír. *Psychologická diagnostika dospělých*. Vyd. 3., V nakl. Portál 2. Praha: Portál, 2005, c1999. ISBN 807367050x.

ŠIMKOVÁ, Ivana. *Výuka prvopočátečního psaní: učební a metodický materiál pro studenty Učitelství 1. stupně ZŠ*. [České Budějovice]: Vlastimil Johanus, 2012. ISBN 978-80-87510-11-7.

ŠKONDROVÁ, Helena. *Výuka čtení metodou genetickou a analyticko-syntetickou*. České Budějovice, 2016. Závěrečná práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Fakulta pedagogická.

ŠVRČKOVÁ, Marie. *Kvalita počáteční čtenářské gramotnosti: výzkumná analýza a popis soudobého stavu*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2011. ISBN 978-80-7464-020-9.

WAGNEROVÁ, Jarmila. Metodická příručka k učebnici Učíme se číst pro 1. ročník základní školy. 1. vyd. Praha: SPN-pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-7235-001-3.

WILDOVÁ, Radka, ed. *Aktuální problémy didaktiky prvopočátečního čtení a psaní*. Praha: Univerzita Karlova, 2002. ISBN 80-7290-103-6.

Učebnice:

BENDOVÁ, P., PECHÁČKOVÁ, Y. *Lili a Vili ve světě říkadel, pohádek a příběhů. Čítanka pro 1. ročník ZŠ.* Praha: Klett, 2013, první vydání. ISBN 978-80-7397-114-4

KOZLOVÁ, M., TARÁBEK, P. *Písmenkář pro 1. ročník základní školy.* Brno: Didaktis, 2002, první vydání. ISBN 80-86285-42-1

WAGNEROVÁ, J. *Učíme se číst. Učebnice čtení pro 1. ročník základní školy.* Praha: SPN, 2005, druhé vydání. ISBN 80-7235-308-X

WAGNEROVÁ, J., VÁCLAVOVIČOVÁ, J. *Učíme se číst. Pracovní sešit k 1. dílu učebnice.* Praha: SPN, 2005, první vydání. ISBN 80-7235-196-6

Internetové zdroje:

Česká školní inspekce ČR [online]. 2014 Copyright © [cit. 02.01.2021]. Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Tematick%C3%A9%20zpr%C3%A1vy/2014_Alternativni_metody_vyuky.pdf

Sfumato – Splývavé čtení – ABC Music v.o.s. e-shop učebnice a vyučovací pomůcky. [online]. 2019 Copyright © V [cit. 26.11.2020]. Dostupné z: <http://www.vyukove-materialy.cz>

ABC Music. O metodice Sfumato [online]. 2017 Projekt Sfumato – Splývavé čtení aneb čtení pro všechny děti. [cit. 22.11. 2020]. Dostupné z: <http://www.sfumato.cz/metodika-sfumato.html>

Comenia Script® [online]. 2011 Copyright © [cit. 03.01.2021]. Dostupné z: https://www.comenia-script.com/wp-content/uploads/2020/11/Lencova_Comenia_Script-short%E2%80%93932013.pdf

Nakladatelství Svět – Katalog Comenia Script 2020/2021. Nakladatelství Svět – František Drtikol [online]. Copyright © Svět, 2020 [cit. 20.11.2020]. Dostupné z: https://www.nakladatelstvisvet.com/cs/edice-comenia-script/katalog_comenia_script_2016

Píšeme tiskacím písmem, Nová škola [online]. Copyright © 2020 [cit. 25.11.2020]. Dostupné z: <http://www.pisemetiskacim.cz/>

Čteme a píšeme s Agátou – Český jazyk pro 1. ročník ZŠ vytvořeno v souladu s RVP ZV. [online]. Copyright © Copyright 2020 [cit. 24.11.2020]. Dostupné z: <https://nns.cz/agata/>

1. ročník – Český jazyk pro 1.-5. ročník – Učebnice – Nakladatelství Dialog. [online]. Copyright © 2015 Dialog [cit. 23.11.2020]. Dostupné z: <https://knihydialog.cz/ucebnice/cesky-jazyk-pro-1-5-rocnik-/1-rocnik>

Český jazyk a literatura | Nakladatelství Alter. Učebnice, učební pomůcky a odborné publikace [online]. Copyright © David Fírek [cit. 23.11.2020]. Dostupné z: <https://www.alter.cz/obchod/cesky-jazyk-a-literatura-112/>

Nakladatelství Didaktis [online]. 2020 [cit. 23.11.2020]. Dostupné z: <https://www.didaktis.cz>

Analyticko-syntetická metoda 1. ročník – Učebnice. [online]. Copyright © 2020 [cit. 24.11.2020]. Dostupné z: <https://ucebnice.fraus.cz/catalog/cs/i-zpravy-cesky-jazyk-analyticko-synteticka-metoda-1-rocnik>

Klett e-shop. [online]. 2020 [cit. 22.12.2020]. Dostupné z: <https://www.klett.cz/eshop/1-rocnik-zs-lang-2-seg-110-c-10027.html?from=0>

Český jazyk 1 – pro 1. ročník – Učebnice a pracovní sešity – Nová škola – DUHA, Brno – distribuce učebnic, pracovních sešitů a interaktivních učebnic. Nová škola – DUHA, Brno – distribuce učebnic, pracovních sešitů a interaktivních učebnic [online]. Copyright © 2020 Nová škola [cit. 24.11.2020]. Dostupné z: <http://www.novaskolabrno.cz/produkty>

Učebnice pro ZŠ: Učebnice Prodos. Učebnice pro ZŠ: Učebnice Prodos [online]. Copyright © 2019 [cit. 24.11.2020]. Dostupné z: <https://ucebnice.org/rocnik1>

Oblíbené knihy. Knihkupectví on-line. [online]. Copyright © 2019 [cit. 30.12.2020] Dostupné z: https://www.oblibeneknihy.cz/?sekce=kategorie&id_kategorie=366068&filtry%5BfuIltext%5D=Studio+1%2B1&filtry%5Border%5D=z.id+DESC#frm_order

Specifikace Hravá Abeceda 1.roč – - Heureka.cz. Učebnice - Heureka.cz [online]. Copyright © 2007 [cit. 30.12.2020]. Dostupné z: <https://ucebnice.heureka.cz/hrava-abeceda-1-roc/specifikace/#section>

Čtení – psaní – český jazyk – NašeUčebnice.cz. NašeUčebnice.cz [online]. 2020 Copyright © SPN [cit. 24.11.2020]. Dostupné z: <http://naseucebnice.cz/68-cteni-psani-cesky-jazyk>

Genetická metoda 1. ročník – Učebnice. Učebnice [online]. Copyright © 2020 [cit. 24.11.2020]. Dostupné z: <https://ucebnice.fraus.cz/catalog/cs/i-zpravy-cesky-jazyk-geneticka-metoda-1-rocnik>

Učebnice | Albatros media. Fragment | Albatros media [online]. Copyright © Albatrosmedia a.s. [cit. 24.11.2020]. Dostupné z: <https://www.fragment.cz/Product>

Jinan | ANSA. ANSA [online]. Copyright © ANSA Knihy s.r.o., 2018 [cit. 24.11.2020]. Dostupné z: <http://www.ansa.cz/kategorie/zakladni-zpravy/1-zpravy/cesky-jazyk-a-literatura/jinan/>

Čtení a psaní metodou bez tvorby slabik – NašeUčebnice.cz. NašeUčebnice.cz [online]. Copyright © SPN [cit. 24.11.2020]. Dostupné z: <http://naseucebnice.cz/74-cteni-a-psani-metodou-bez-tvorby-slabik>

Knihkupectví Luxor [online]. Copyright © [cit. 26.11.2020]. Dostupné z: <https://www.luxor.cz/product/pismena-s-pisnickou>

Vázaný a nevázaný vzor písma u žáků 3. ročníku základních škol [online]. Copyright © [cit. 20.12.2020]. Dostupné z: https://e-psycholog.eu/pdf/kucerova_etal.pdf

Ministerstvo zjišťovalo stav učitelů v regionálním školství. MŠMT ČR [online]. Copyright ©2013 [cit. 20.12.2020]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/ministerstvo-zjistovalo-stav-ucitelu-v-regionalnim-skolstvi>

Informace_pismo_web.pdf, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. Copyright ©2013 [cit. 02.01.2021]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/36232/>

Otázky a odpovědi. [online]. 2015 [cit. 2015-04-6]. Dostupné z:
<http://www.pisemetiskacim.cz/otazky-a-odpovedi/>

Česká škola. [online]. 2014 [cit. 29. 12. 2020]. Dostupné z:
<http://www.ceskaskola.cz/2014/05/nevazane-pismo-bude-od-zari-pro-skoly.html>

Idnes. [online]. 2014 [cit. 29. 12. 2020]. Dostupné z:
https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/spor-o-pismo-comenia-script.A140517_2065377_domaci_cen

Metoda tří startů – Čteme a píšeme s Agátou. [online]. Copyright © Copyright 2020
[cit. 27.12.2020]. Dostupné z: <https://nns.cz/agata/metoda-tri-startu/>

Specifikace Hry se slabikami Čteme a píšeme s Agátou – Heureka.cz. Učebnice –
Heureka.cz [online]. Copyright © 2007 [cit. 27.12.2020]. Dostupné
z: <https://ucebnice.heureka.cz/hry-se-slabikami-cteme-a-piseme-s-agatou/specifikace/#section>

Specifikace Otíková čítanka – Heureka.cz. Knihy – Heureka.cz [online]. Copyright ©
2007 [cit. 27.12.2020]. Dostupné z: <https://knihy.heureka.cz/otikova-citanka/specifikace/#section>

Specifikace Začínáme číst-Pohádky-Marie Tetourová – Heureka.cz. Knihy –
Heureka.cz [online]. Copyright © 2007 [cit. 27.12.2020]. Dostupné
z: <https://knihy.heureka.cz/zaciname-cist-pohadky-marie-tetourova/specifikace/#section>

Specifikace Čtení s radostí – Heureka.cz. Knihy – Heureka.cz [online]. Copyright ©
2007 [cit. 27.12.2020]. Dostupné z: <https://knihy.heureka.cz/cteni-s-radosti/specifikace/#section>

Nova Script-Písanka 1 pro 2. ročník-Nová škola-DUHA. Nová škola-DUHA, Brno-
distribuce učebnic, pracovních sešitů a interaktivních učebnic [online]. Copyright © 2020
Nová škola [cit. 30.12.2020]. Dostupné z: <http://www.novaskolabrno.cz/p/nova-script-pisanka-1-pro-2-rocnik/>

Příloha č. 5 – Formulář pro posouzení učebnice podle stanovených kritérií [online].
Copyright © DocPlayer.cz [cit. 25.12.2020]. Dostupné
z: <https://docplayer.cz/192888803-Priloha-c-5-formular-pro-posouzeni-ucebnice-podle-stanovenych-kriterii.html>

Nová škola E-shop. [online]. 2019 [cit. 25.12.2020]. Dostupné
z: https://www.nns.cz/obchod/index.php?item=nab_det&sort_id=1189

Nova Script-Písanka 1 pro 2. ročník-Nová škola-DUHA. Nová škola-DUHA, Brno-
distribuce učebnic, pracovních sešitů a interaktivních učebnic [online]. Copyright © 2021
Nová škola [cit. 03.01.2021]. Dostupné z: <http://www.novaskolabrno.cz/p/nova-script-pisanka-1-pro-2-rocnik/>

ANSA Knihy s.r.o. Copyright © 2018 [online]. [cit. 01.01.2021]. Dostupné z:
<http://www.ansa.cz/pisanka-1-2--nevazane-pismo-detail-1XL2000101.aspx>

Čtecí záložka s výřezem | DYS-centrum® Praha. [online]. Dostupné
z: <https://eshop.dyscentrum.org/dyscentrum/eshop/2-1-POMUCKY/-4-/5/800-Cteci-zalozka-s-vyrezem>

Radana Lencová [online]. 2009 Copyright © [cit. 24.11.2020]. Dostupné z
https://www.lencova.eu/cs/uvod/kaligrafie/edice_kaligrafie/shop_balicek_CS

Analyticko-syntetická a genetická metoda ve výuce čtení českých dětí-Česká asociace
pedagogického výzkumu. [online]. 2010 Dostupné
z: <http://www.capv.cz/index.php/cz/2010/43-sborniky-capv/archiv-sborniku/2010/455-analyticko-synteticka-a-geneticka-metoda-ve-vyuce-cteni-ceskych-deti>

Globální metoda čtení | Globální čtení. Globální čtení [online]. Copyright © Stylehout
[cit. 11.04.2021]. Dostupné z: <http://www.globalni-cteni.cz/clanek/globalni-metoda-cteni/>

Impuls. Metoda tří startů [online] 2018. [cit. 11.04.2021]. Dostupné z: <https://www.impuls.cz/regiony/kralovehradecky-kraj/ucitel-milos-novotny-nemyceves>

Metodický průvodce Čteme a píšeme s Agátou [online]. Copyright © [cit. 18.04.2021]. Dostupné z: http://nns.cz/agata/wp-content/uploads/1A-06-Metodick%C3%BD-pr%C5%AFvodce-%C4%8Cteme-a-p%C3%AD%C5%A1eme-s-Ag%C3%A1tou_web.pdf

SEZNAM GRAFŮ

- Graf č. 1: Vyučované metody čtení – str. 27
- Graf č. 2: Druh písma Comenia Script – str. 35
- Graf č. 3: Srovnání písma Comenia Script a NNS Script – str. 36
- Graf č. 4: Struktura souboru podle pohlaví – str. 55
- Graf č. 5: Metody prvopočátečního čtení užívané v Českých Budějovicích a okolí – str. 56
- Graf č. 6: Možnost volby metody počátečního čtení v Českých Budějovicích a okolí – str. 58
- Graf č. 7: Spokojenost s používanou metodou čtení, kterou si respondenti nemohli zvolit – str. 58
- Graf č. 8: Spokojenost/nespokojenost s metodou čtení – str. 59
- Graf č. 9: Vyučování počátečního čtení jinou metodou čtení – str. 60
- Graf č. 10: Jakou jinou metodou počátečního čtení byste chtěli vyučovat? – str. 60
- Graf č. 11: Četnost nakladatelství, která jsou využívána pro výuku počátečního čtení v Českých Budějovicích a okolí – str. 62
- Graf č. 12: Učební materiály využívané k výuce počátečního čtení – str. 62
- Graf č. 13: Vyhovují Vám učební materiály? – str. 63
- Graf č. 14: Typ vyučovaného písma – str. 64
- Graf č. 15: Možnost volby vyučovaného typu písma – str. 65
- Graf č. 16: Spokojenost/nespokojenost s vyučovaným typem písma – str. 66
- Graf č. 17: Vyučování jiným typem písma – str. 67
- Graf č. 18: Četnost nakladatelství, která jsou využívána pro výuku počátečního psaní v Českých Budějovicích a okolí – str. 68
- Graf č. 19: Učební materiály využívané k výuce počátečního psaní – str. 69
- Graf č. 20: Zastoupení jednotlivých nakladatelství – str. 69

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Tahy pro leváky v písmu Comenia Script

Příloha 2: Výběr tvarových variant v písmu Comenia Script

Příloha 3: Písmo NNS Script v písance nakladatelství Nová škola s.r.o.

Příloha 4: Ukázka písma Nova Script nakladatelství Nová škola-DUHA

Příloha 5: Ukázka z písanky nakladatelství Alter nevázaného písma Alter Script

Příloha 6: Ukázka z *Písmenkáře* od nakladatelství Didaktis

Příloha 7: Ukázka z čítanky *Lili a Vili ve světě říkadel, pohádek a příběhů* od nakladatelství Klett

Příloha 8: Ukázka z učebnice *Učíme se číst* od nakladatelství SPN

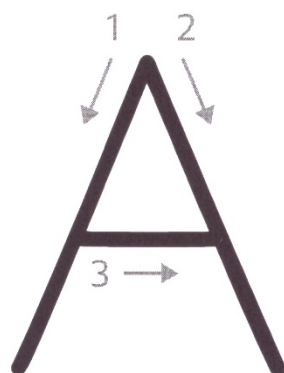
Příloha 9: Ukázka z pracovního sešitu *Učíme se číst* od nakladatelství SPN

Příloha 10: Dotazník

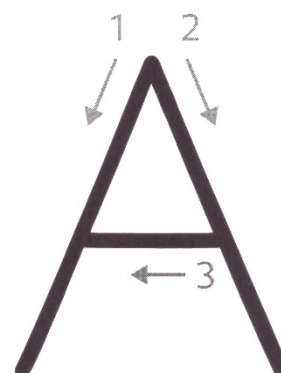
Příloha 1

Tahy pro leváky v písmu Comenia Script

praváci

Tahy pro leváky mají změnu především v horizontálních tazích: zprava doleva

leváci

Zdroj: ¹

---

¹ Comenia Script® [online]. 2011 Copyright © [cit. 03.01.2021]. Dostupné z: https://www.comenia-script.com/wp-content/uploads/2020/11/Lencova_Comenia_Script-short%E2%80%93932013.pdf

Výběr tvarových variant v písmu Comenia Script

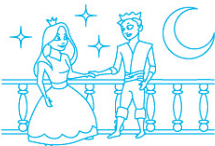

Zdroj: ¹

¹ Comenia Script® [online]. 2011 Copyright © [cit. 03.01.2021]. Dostupné z: https://www.comenia-script.com/wp-content/uploads/2020/11/Lencova_Comenia_Script-short%E2%80%93932013.pdf

Příloha 3

Písmo NNS Script v písance nakladatelství Nová škola s.r.o.

POHÁDKOVÁ Kdo zná dobře pohádky? Ten dnes hádá hádanky. Dej se rychle do práce! Ať je plno legrace. Urči druhy vět. Opíš říkanku. _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____ Docvičuj, oprav: _____ _____ Přečti slova: <i>Sněhurka princ král</i> Prěsměčky – pohádkové postavy: _____ Nakresli některou pohádkovou postavu. _____ kapel_____ kaženrů_____ kahursně_____ Říkej rychle: Jeden král na klavír hrál. 14	Čarami odděl slova ve větách. Urči, do kterých pohádek tyto věty patří. Smolíčekhlasitěvolalnjelena. Karkulkapotkalavlesevka. Kobližekuteklbabičceadědečkovi. Vyber si jednu větu a napiš ji. _____ _____ Je to tak? Napiš věty správně. Budulínek odnesl lišku. _____ Prasátko mělo chuť na vlka. _____ Kaše vařila hmeček. _____ Doplň dvojice pohádkových postav. Nabídka: Sebestová, Manka, Hurvínek. Rumcaj_____ a _____ Spejbl_____ a _____ Mach_____ a _____ Vysvětli: Měl se jako v pohádce. 15

Zdroj: ¹

¹Nová škola E-shop. [online]. 2019
z: https://www.nns.cz/obchod/index.php?item=nab_det&sort_id=1189

Ukázka písma Nova Script nakladatelství Nová škola-DUHA

Zopakuj si.
Piš známá velká a malá písmena.

		A	a
B	b	C	c
Č	č	D	d
Ď	ď	E	e
F	f	G	g
H	h	Ch	ch
I	i	J	j
K	k	L	l
M	m	N	n
Ň	ň	O	o
P	p	R	r
Ř	ř	S	s

☺ Piše Vašík, Milena, opakují písmena.

2

Zdroj: ¹

¹ Nova Script-Písanka 1 pro 2. ročník-Nová škola-DUHA. Nová škola-DUHA, Brno-distribuce učebnic, pracovních sešitů a interaktivních učebnic [online]. Copyright © 2021 Nová škola [cit. 03.01.2021]. Dostupné z: <http://www.novaskolabrno.cz/p/nova-script-pisanka-1-pro-2-rocnik/>

Příloha 5

Ukázka z písanky nakladatelství Alter nevázaného písma Alter Script

The handwriting practice sheet for the letter 'z' is organized as follows:

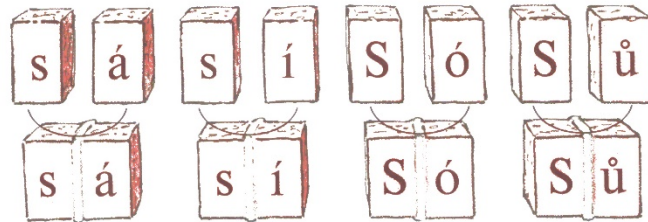
- Top Left:** A large blue square containing the letters 'Zz' in white.
- Top Middle:** A cartoon illustration of a girl in a white apron pushing a cart with a wheel. The cart has a stack of plates and a bowl. She is holding a string of beads.
- Top Right:** A diagram showing the stroke order for writing the letter 'z'. The first stroke is a diagonal line from top-left to bottom-right. The second stroke is a horizontal line from left to right across the middle. The third stroke is another diagonal line from top-right to bottom-left. Arrows indicate the direction of each stroke.
- Row 1:** A set of handwriting lines with a solid 'Z' followed by a dashed 'Z' for tracing. To the right is a cartoon illustration of a goat.
- Row 2:** A set of handwriting lines with a solid 'z' followed by a dashed 'z' for tracing. To the right is a cartoon illustration of a zebra.
- Row 3:** A set of handwriting lines with a dashed 'z' for tracing. To the right is a cartoon illustration of a zebra.
- Row 4:** A set of handwriting lines with the word 'Zuzka' in dashed letters for tracing. To the right is a cartoon illustration of a tooth.

9

Zdroj: ¹

¹ ANSA Knihy s.r.o. Copyright © 2018 [online]. [cit. 01.01.2021]. Dostupné z: <http://www.ansa.cz/pisanka-1-2--nevazane-pismo-detail-1XL2000101.aspx>

Ukázka z *Písmenkáře* od nakladatelství Didaktis

Sysli dům si stavět chtěli,
k stavbě hodně cihel měli.

Postavili celou zeď,
pak odjeli na oběd.

K večeru už domek stál,
sysel si v něm liboval.

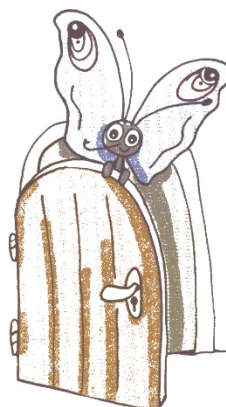
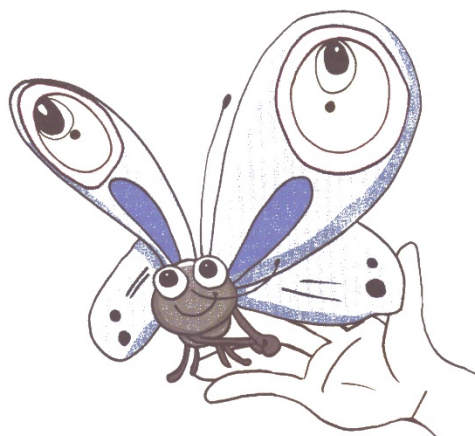
Uložil se k spánku, – hned
zapomněl na celý svět.

Ukázka z čítanky *Lili a Vili ve světě říkadél, pohádek a příběhů* od nakladatelství Klett

MOTYL

LETĚL MOTÝL Z BUKU,
SEDL NA MOU RUKU.
LETĚL MOTÝL Z VÝŠKY,
SEDL DO MĚ KNÍŽKY.
LETĚL MOTÝL Z KEŘE,
SEDL NA MĚ DVEŘE.
JEN SE POSAĎ, BUĎ MŮJ HOST,
BUĎ TU SE MNOU PRO RADOST.

Náměty pro práci s textem:

Vedte s dětmi rozhovor na téma „život motýla“. Pracujte s obrazovým materiálem. Ptejte se děti na otázky: Kde žijí motýli? Jaké motýly znáte? Víte, jak se rodí motýli? Naučte se společně vyvojová období. Kterí motýli a housenky člověku škodí? Jsou motýli jen denní, nebo i noční živočichové? Znáte nějaké motýly, kteří létají v noci? Znáte nějaké motýly, kteří jsou člověku prospěšní?

Náměty na pohybové činnosti: relaxační chvilka: běh v kruhu, mávání rukama – nápodobu letu motýla; pohybová hra „židlovaná“. Židle (eventuálně polštářky) jsou rozestavené do kruhu, a to v počtu o 1 menším, než je počet dětí = motýlků; motýlci poletují, mávají křídly – ve chvíli, kdy hudba přestane hrát, mají usednout na židli = na květinu. Pokud dítě = motýlek nenalezne žádnou volnou židli = květinu, vypadává ze hry. V tomto okamžiku pedagog odejme jednu židli a hra pokračuje dál.

Náměty na výtvarné činnosti: kresba nebo malba motýla (využití barevných obtisků dle osové souměrnosti + dokreslení hlavy, těla, tykadél tuší; výroba motýlů z ruliček od toaletního papíru – vytvoření mandaly (kolektivní práce dětí).

Procvičení grafomotoriky: kresba horního oblouku – motýl přelétá z květu na květ (viz pracovní list na www.e-lili.cz).

Návaznost na básničku: *Kukla* (oddíl I., str. 28).

Propojení s učebnicí *Lili a Vili ve světě velkých písmen* – slabiky BĚ, PĚ, VĚ, MĚ (str. 72–73).

Ukázka z učebnice *Učíme se číst* od nakladatelství SPN

POHÁDKA

POVÍDÁM, POVÍDÁM POHÁDKU,
ŽE PES PŘESKOČIL HROMÁDKU.

POVÍDÁM, POVÍDÁM DRUHOU,
ŽE TEČE VODA STRUHOU.

POVÍDÁM, POVÍDÁM TŘETÍ,
ŽE SPALY NA PECI DĚTI.

A KDYŽ SE VYSPALY,
KUS CHLEBA DOSTALY.

ALÍK ANEŽKA MARTIN

Ukázka z pracovního sešitu *Učíme se číst* od nakladatelství SPN

1. HRAJEME SI NA BÁSNÍKY.

CO SE RÝMUJE?

VYBER SI PÍSMENO – P , N , M , D , K , V.

LES   KOS   RAK   SŮL

_ ES   _ OS   _ RAK   _ ŮL

VYBER SI PÍSMENO – Č , B.

NOTA   KOČKA   KOULE

_ OTA   _ OČKA   _ OULE

VYBER SI PÍSMENO – K, R, P, Š.

LIŠKA   ZAJÍC   KOLENO

_ IŠKA   _ _ AJÍC   _ OLENO

2. KOLIK VYMYSLÍŠ SLOV, KTERÁ SE RÝMUJÍ SE SLOVEM RAK?
NAPIŠ JE.

Dotazník

DOTAZNÍK

Dobrý den, jmenuji se Lucie Miklíková a studuji na PF JU v Českých Budějovicích obor Učitelství pro 1. stupeň ZŠ. Ve své diplomové práci se zabývám metodami prvopočátečního čtení a psaní, které se používají na základních školách v Českých Budějovicích a blízkém okolí. Chtěla bych Vás tímto požádat o vyplnění dotazníku v rámci výzkumného šetření.

Předem Vám velmi děkuji za Váš čas.

Vyplněním dotazníku udělujete souhlas se svým zapojením do výzkumu.

1. Pohlaví

žena

muž

2. Jakou metodou vyučujete čtení?

Analyticko-syntetickou metodou

Genetickou metodou

metodou Sfumato

jinou metodou, uveďte jakou: Klikněte nebo klepněte sem a zadejte text.

3. Mohla/mohl jste si tuto metodu sama/sám zvolit?

ano

ne

4. Jste s metodou spokojena/spokojen?

ano

ne

Pokud ne, uveďte důvod:

5. Jakou metodou byste chtěla/chtěl vyučovat?

Analyticko-syntetickou metodou

Genetickou metodou

metodou Sfumato

jinou metodou, uveďte jakou: Klikněte nebo klepněte sem a zadejte text.

6. Od kterého nakladatelství používáte učební materiály?

- Alter
- Didaktis: klasická řada s kouzelníkem
- Didaktis: Zetíkova cesta
- Fortuna: Čtení 1 a 2 pro prvňáčky
- Fraus: Český jazyk 1 genetická metoda
- Fraus: nová generace
- Jinan: První písmenka, Malý čtenář pro Otu
- Klett: Lili a Vili
- Nová škola: Čteme a píšeme s Agátou
- Nová škola: Duhová řada
- Nová škola: Píšeme tiskacím písmem
- Prodos: Český jazyk a literatura
- Prodos: Modrá řada Český jazyk a literatura
- SPN
- Studio 1+1
- Svět: Písmena s písničkou, Umím číst a rozumím
- Taktik: Hravá čeština

7. Vyhovují Vám tyto učební materiály?

- ano
- ne

Pokud ne, uveďte důvod:

Klikněte nebo klepněte sem a zadejte text.

8. Jakým typem písma vyučujete psaní?

- vázané písmo
- nevázané písmo

9. Mohla/mohl jste si typ písma sám/a zvolit?

- ano
- ne

10. Jste s tímto typem písma spokojen/a?

- ano
- ne

Pokud ne, uveďte důvod:

Klikněte nebo klepněte sem a zadejte text.

11. Kterým typem písma byste raději vyučoval/a?

Klikněte nebo klepněte sem a zadejte text.

12. Od kterého nakladatelství používáte písanky?

vázané písmo:

- Alter
- Didaktis: klasická řada s kouzelníkem
- Didaktis: Zetíkova cesta
- Fraus: Český jazyk 1 genetická metoda
- Fraus: nová generace
- Fortuna: Čtení 1 a 2 pro prvňáčky
- Jinan
- Klett: Lili a Vili
- Nová škola: Čteme a píšeme s Agátou
- Nová škola: Duhová řada
- Prodos: Český jazyk a literatura: Jája a Ota
- Prodos: Modrá řada Český jazyk a literatura
- SPN
- Studio 1+1
- Taktik: Hravá čeština

nevázané písmo:

- Nová škola: Píšeme tiskacím písmem
- Svět: Umím psát
- Fraus: nevázané písmo

Zdroj: vlastní šetření